Acquired with the assistance of the

Sophia Augusta Brown

Fund

JOHN CARTER BROWN LIBRARY

3878

2.800,-

RPJCB

Qui nitet hîc Phœbo Juvenis formosior ipso,
Non minor herbarum est, non minor arte lyræ.
Hunc tenuit Sophiæ, Clariæ tenuêre sorores;
Sed fuit Hippocratis maxima cura sui.
En nunc fumifici surgit cantata Tabaci
Gloria: virtutes quas habet herba, legis.
Quid gaudes, Philocapne? tuo non ista palato
Serviet, affectis sed, Panacea, locis. P. S.

TABACOLOGIA:

Hoc est

Tabaci, seu Nicotianæ

Descriptio

Medico-Chirurgico-Pharmaceutica

VEL

Ejus præparatio et usus in omnibus fermè corporis humani incōmodis

PER

Johannem Neandrum Bremanum,

Philosophum et Medicum.

Lugduni Batavorum

Ex Officinâ Isaaci Elzevirii.

Juratî Academiæ Typographi

ANNO 1626

RPJCB

Magnificis, Clariſsimis, Prudentiſsimis, Conſultiſsimiſque

CONSVLIBVS,

ET

Ampliſſimo pariter Senatorio ordini celeberrimæ Reipubl. BREMENSIS,

Dominis & Fautoribus colendis, &c.

MAGNIFICI & AMPLISSIMI VIRI,

PRimus ille ſummuſque Archetypus DEVS Opt. Max. quum polydædalum hoc ac venuſtum Macrocoſmi

 thea-

theatrum fabricaſſet, colophonem Microcoſmum (*Hominem* videlicet, *univerſi* iſtius *exemplar atque abbreviatam effigiem*) *veluti ſui ſuorumque operum contemplatorem; neq; contemplatorem modo, verum etiam eorundem interpretem ac internuncium*, in mediam univerſi ſphæram induxit; idque primario, ut is, tanquam viſibilis creatura, inviſibilis opificis æternam potentiam, & ingentia divinitatis opera perſpiceret, ipſumque κτίσλω & artificem iſtorum omnium agnoſceret ac celebraret; quod Apoſtolus innuit, ubi ait:

Plato lib. 2. de mundo. Epictetus.

Ad Rom. 1 verſ. 19. & 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται· τό τε γνωστὸν αὐτοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ſecundario vero, ut humanitate ſibi propria omni manſuetudinis,

dinis juſtitiæ, æquanimitatis, clementiæ, benevolentiæque officio communem hominum ſocietatem demereri ſtuderet, atque eius commodis & conſervationi inſerviret: unde recte Tullius: *Homines hominum cauſſa ſunt generati, ut ipſi aliis inter ſe prodeſſe poſſent*; item: *Hoc natura præſcribit, ut homo homini quicunque ſit, ob eam ipſam cauſſam tantùm, quod is homo ſit, conſultum velit, immo debeat*: idem & ab hac mente alibi, *nullam meliorem in hominum genere eſſe naturam, quam eorum qui ſe natos ad homines juvandos, tutandos, conſervandos, arbitrantur*, pronunciat. 1. Offic. 3. Offic. 1. Tuſculan.

Quibus autem præ reliquis ſervitus potiſsimum debeatur, præclare docuit divinus Plato ſcribens Epiſt. 9.

ad Archytam: *Non nobis solis nati sumus, sed ortus nostri partem Patria sibi vendicat, partem Parentes, partem Amici,* quod à Cicerone etiam repetitum deinceps legimus.

Lib. 2. de finib.

Hæc mecum cogitans V. V. Magnifici & Amplissimi, ad Mei quoque officii rationem pertinere existimavi eo contendere, ut si non ad omnes, tamen ad quamplurimos ex studiis & laboribus Nostris rediret utilitas: idque ne injurii essemus in illam naturæ legem, quæ unumquemq; nostrum conferre aliquid pro sua mensura in commune voluit.

Posteaquam igitur gravissimis docto-

doctorum hominum judicijs publici boni visum est, elucubrationum Nostrarum laborem esse imprimendum, ut qui in usum plurium scriptus videbatur; operæpretium Me facturum sum arbitratus, si Mecœnatibus eum & Fautoribꝰ commendarem, quorum sub tutelari numine ac nomine in publicum prodiret, ac quasi Ajacis sub clypeo securus manumitteretur.

Vos igitur V. V. Magnifici & Amplissimi, in prima cogitationis meæ linea Mihi occurristis, quibus hunc fœtum meum irem consecratum: idque non una, sed multis de caussis. Prima est ratio Patriæ

 charis-

chariſsimæ, inluſtriſsimæ; cuius ſub ſyderis coruſcatione ante annos ſex & viginti in hanc publicæ lucis avram ſum productus. hæc adeo Me involvit, ut ei merito magis quam Mihi ipſi videar deſtinatus; *à Parentibus* enim, juxta Philoſophũ, *habem⁹ ut vivamus, at bene & diu à Patria; Quæ* *Plato in Criton.* *eſt*, ut cum Oratore loquar, *velut alter* *in ſomn. Scipion.* *quidam Deus, & primus maximusque parens; cui tanti etiam tribuit antiquitas, ut omnibus qui eam conſervaſſent, adjuviſſent, auxiſſent, certum in cœlo ac definitum locum, ubi beati ævo fruerentur ſempiterno, conſtituerit*. atque hæc prima cauſſa.

Altera eſt obſervantia mea in V. V. Patriæ Patres debita, quam hoc

hoc quaſi teſte firmo, ut debeo: & quis quæſo non debeat Vobis, qui Rempubl. Veſtram amat? Vos eo eventu Civitatis Veſtræ gubernacula rexiſtis, ac etiamnunc regitis, ut facta ſit παιδοχεῖον πενθαδητῆς σοφίας, καὶ πάσης ἀρετῆς σεμνεῖον: habet enim Illa omnia, & habet præclara ſimul atque inluſtria; ita, ut hac tempeſtate nullum ſit emporium Anſeaticum, etiam maximum, (abſit Thraſonicæ adulationis ſuſpicio) quo cum ingenioſa artium vi, civium frequentia, diverſorum mercimoniorum copia, omniumque immo rerum ubertate & affluentia, meritiſsimo jure non queat

certare. habet Senatum paterne ei providentem, prudenter consulentem, ac celeberrima potentia exsplendescentem. hæc altera.

Tertia causa, quę peculiarem sibi Demosthenem quærit, est comitas illa & benignitas semper Vestra erga omnes, eos maxime, qui sapientiam & virtutem colunt. quæ certe Vestra benevolentia, pietas, & amor erga Musas & earum alumnos tum præcipue eluxit, quum ante annos duodecim, ni fallor, aut circiter, viros de Ecclesia & Republica scholastica optime meritos, aliosque insigniter doctos μυσαγέτας

in

in civitatem Veſtram non ſolum vocaſtis, & hoſpitia honorificentiſsima præbuiſtis; ſed, (quod precioſiſſimum eſt civitatis Veſtræ χειμήλιον, dotibus reliquis longiſſimis pàraſangaris præferendum) ornaſtis inſuper eam Lyceo ſtructura tam eleganti, ut multorum judicio nullum pluribus in locis reperiatur pari politie; atque adeo famoſiſſimum quoddam politioris literaturæ emporium clementer aperuiſtis; in quo cum omnis generis ſalubrioris doctrinæ & eruditionis ſupellex proſtet, ex omni natione juventus affatim illuc jam confluit, & iſtius commercij literarij ſeſe

reddit participem: unde fit, ut ex Illo tamquam ex equo Trojano cottidie prodeant adoleſcentes, viri, & Juvenes omnibus ſcientiis excultiſsimi, omnibus ferme nationibus utiliſsimi, ac celeberrimi. Præfeciſtis ei viros omni eruditionis genere & arcanarum ſcientiarum myſteriis celeberrimos, expolitiſsimos; inter quos honoris cauſſa nomino D. Matthiam Martinium virum in facultate Theiologica cumprimis maximum, & orthodoxæ religionis exemplar ſingulare: cui tanquam Herculi Theſeum adjungo venerandum illum D. Iohannem Capitonem, Eccleſiarum

rum diecœseos Vestræ inspectorem vigilantissimum; mystam profecto vitæ integritate, Theologicæque doctrinæ undecunque magnum, undecunq; summum. Quid de polyhistore illo D. D. Crocio dicam? viro Deus bone! non in Theologia solum, sed & in omni doctrinarum genere se ipso maiore! Quid de D. D. Isselburgijs, Lampadiis, & Cæsaribus, Ecclesiæ Scholæque Vestræ luminibus singularibus? habetis D. D. Luningium Iusticiæ sacerdotem, Iurisque utriusque interpretem excellentem, & ejusdem facultatis decora alia immarcescibilia. habetis

betis D. D. Raidos, Neufuillios, ſcientia medica nobiles; & poſtremum hunc doctiſsima naturalium ſimul ac ſupernaturalium rerum ſupellectile eminentiſsimum. quibus adiungo D. M. Iohannem Willium philoſophum doctiſsimum, & trivialis Veſtræ Scholæ gymnaſiarcham diligentiſsimum. taceo reliquos, quibus in enumerandis dies Me citius deficeret quam verba. Hæc ſane ornamenta celeberrimæ Veſtræ civitati autoritatem ſummam conciliarunt, & Rempub. Veſtram literariam magnis honoribus cumularunt. Quid laudabilius? quid Deo gratius?

tius? quid hominum generi utilius Respublica bene constituta qualis Vestra est V. V. Magnifici & Amplissimi (adulari nescio, nec si vel maxime sciam velim,) facere potest, quam studia alere talia, quæ ad pietatem, Christianam religionem, & proximi salutem tantum habent momenti, ut sine his jacere, immo & interire, Reipublicæ & bonorum omnium ratio videretur?

Hisce igitur & pluribus de caussis, Magnifici & Amplissimi Patriæ Patres, etsi omnes boni Vobis obstricti; Ego potissimum devinctus, Meæ in Vos observantiæ

*** famu-

famulitium oblaturus, non aliud arctiſſimæ adfectionis vadimonium exhibere, quam haſce primitias potui. alia grandior ætas majora maturioraque (ut ſpero) cultus mei teſtimonia proferet. Interea haſce juventutis Noſtræ ἀπαρχὰς in humanitatis Veſtræ templo religioſe conſecratas habetote, improbique livoris dentem, ne virulentus infigi valeat morſus, fortiter rejicitote. Non Me fallit, hunc Noſtrum fœtum Veſtro quidem genio, vix tamen ingenio, dignum, utpote cui majora debeantur: attamen cœnoſa turbidaque aqua, à gregario

gario etiam milite oblata, Cyrus ille Perſarum rex profeſſus eſt, ſe nil bibiſſe ſuavius; & Ludovicus XI marcidum etiamnum raphanum ab agricola accepit, byſſoque precioſo obvolutum ὡς θυμιόν τι adſervandum dedit; Auguſtus ab eiusdem ſortis homine calamos non renuit; & potentiſſimus olim Perſarum Monarcha Artaxerxes pomum ſibi, à neſcio quo, exhibitum hilari fronte apprehendit. ſic legimus, multas gentes dijs ſuis lacte & mola ſalſa litaſſe, quæ thura non habebant.

Plutarc. in Apopth.

Aegid. Corrozetus de dictis & factis memorab.

Plut. in Apopht.

Ib.

Aelianus lib. 1.

Vos ſimiliter V.V. Ampliſſimi

& Prudentiſſimi lopellam hanc Noſtram, puſillum quidem ac levidenſe donum, magni tamen affectuoſi in Vos & Rempublicam Veſtram ancillatus inſigne, ſuſcipite, ut Veſtro patrocinio ſubfarcinata ſecurius in publicos uſus manumittatur: tum quoque Autoritatis Veſtræ munimine comitata micantius ſeſe omnibus obferat.

Plura quidem in Veſtrum & Civitatis Veſtræ encomium dici potuiſſent; ſed ſiſtit Me ac temperat ſupra propriam reverentiam moderatio, non immemor quam breves ſemper ſcriptiones

gratæ decoræque habeantur apud tales qui sæpe, ut docebat Euripides, dedignantur laudes etiam meritas, præsertim breves & perituras. Deum æternum supplex oro, ut Vos VV. AA. & Rempublicam, Urbemque Vestram turbulentissimis hisce temporibus clementer protegat, & ab omni imminente periculo hostilique impetu potenter defendat. Vale ac flore Patria dulcissima! valete, vivite ac florete VV. Patriæ Patres Amplissimi, Prudentissimi: Vestra enim salute Vestrum & Meorum omnium salus continetur. Scribebam in

Academia quæ est Lugduni apud Batavos 7. Kal. Maij styl. Gregor. anno DoMInI IesV ChrIstI SerVatorIs VerI.

V. V. A. A.

Observantissimus

JOHANNES NEANDER

Philosophus & Medicus.

candidum æque ac naſutum: utrumque pro cujusque humore ac genio.

Abacologia noſtra, & à ſevérioribus ſtudijs lucubratiuncula ſubciſivis temporibus pro ingenioli noſtri modulo (quod equidem adeò exile eſſe non immerito conquerimur) Nobis ſolis noſtrisque Muſis conſcripta & concinnata, poſtquam ab uno atq; altero amicitiâ Nobis copulatioribus perlecta eſt ac cenſita, hortari non deſierunt, ac rogatu, vel imperio verius (quod inter Amicos contemnendum non eſt) in forum producere impulerunt. Nos pro viribus ſedulò interea ſumus obluctati, non ignorantes quàm debeat eſſe accuratum, & quavis ex parte optime dedolatum quod luci datur publicæ, omniumque cognitioni ac cenſuræ ſubjicitur, nunc potiſſimùm hoc noſtro vergente ſæculo naſutulo non ſolùm ac male feriato, ſed etiam

Ψεύσομαι, ἢ ἔτυμον ἐρέω· κέλεταί δέ με θυμός, *plurimum pœnitendo. clara ſiquidem temporis hujus*

Mentiar, an verum dicam? jubet Me animus.

hujus ingenia, editas in quocunque disciplinarum genere lucubrationes suas à dentatis & aculeatis vitiligatorum morsibus nequeunt defendere: summorum quinetiam scriptorum opera criticis momorum graphijs, etiamsi extra omnem obeliscorum & liturarum aleam posita sint, plerumque vapulant. Caussa est pertinax odium & plus quam Vatinianum quod in capita multorum innocentia * παρὰ τὸ δέον *debacchatur, ut hoc nomine atri calculi notam subterfugere non poßint: tum quòd nullum reperire sit opus tam elimatum quod suos Sanniones ac*

* praeter officium.

* Μαστιγεῖς μέροπες δόλιον μάλα ἦτορ ἔχοντες

non habeat, quibus nisi quod ipsi scribunt nihil arridet, nihil placet, omnia sordent, omnia displicent; immo quibus Veneris etiam sandalium calumniari non est piaculum. Alios videas Aristarchos qui stultâ * ὑποτυφίᾳ *sui pro talibus sese venditant qui magnâ præ alijs eruditionis gaudeant prærogativa, quum plus tamen quàm Cimmeria caligine cæcutiant; hincque sese æstiment ipsos*

*Mastigas divisa voce præditos dolosum valde cor habentes.

* fastu & superbia

* ____ περὶ πάντων ἔμμεναι ἄλλων
γνόντες ὅσσα πρέπει γνῶναι·

* supra omnes esse alios scientes quæ novisse convenit.

Item

Hem ſuperciliosos, ſed pupos, & Choræbo ſtultiores homines, qui judicium ſibi vendicant, quum tamen caput cerebro vacuum habeant, quique Apoſtolo teſte, ſemper addiſcentes, nunquam vero ad finem pervenire potentes, ingenioſi in alienis libris videri volunt, in quibus etiam unum quodque verbum ſaterâ aureâ, ut ait Varro, ponderant; & ſi quod non ſatis emunctum & ad ipſorum genij cothurnum petulante ſua lingua impetunt & proſcindunt; unde & ille apud Comicum:

Ad Tim. 2.c.3.v.7.

Multis in quæſtu eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus,

In Par.

Vt quæſtui habeant male loqui de melioribus: idq; non aliam ob cauſſam, quam majores fieri per ſe ipſos quum non poſſint, ac eo uſq; perducere ſua, ut

ſignet ſuperſtes fama tenuis pauculis inane nomen literis,

Boeth. 27.

in alienis tamen laboribus eousque ſibi placent, ut perſuaſum habeant, ſcire ſe exinde poſſe

Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur;

Lib. 4. Georgic.

****

ut

ut de Protëo habet Virgilius.

Atque hæc præcipua cauſſa fuit quur dubij non ſemel hæſerimus, manumne huic opuſculo ulterius admoveremus. an verò ad alienæ impudentiæ ſibila erubeſcentem calamum contineremus: Zoilis enim objicere quod mordicus arreptum dilaniarent haud videbatur conſultum; offenſionis enim petram tollere jubemur. attamen memores dicti illius apud Ciceronem: impellimur natura ut prodeſſe velimus, cum primisque docendo, rationibusque prudentiæ tradendis; itaque non facile eſt invenire, qui, quod ſciat ipſe, non tradat alteri. *illius, inquam, memores vicit partim publicæ utilitatis ſtudium, partim exſuperavit extorſitque, vel invitis Nobis, frequens hortatus dicam? an ſollicita efflagitatio amicorum, quibus deeſſe hortantibus iniquum videbatur, & non obſequi rogantibus impium; partim denique movit illex quædam melioris ſpei pollicitatiuncula, quod hæc Noſtra qualiacunque calculum ferrent (citr. τῆ φιλαυτίαν hoc dictum eſto) & amuſitatum judicium à medicis commendatione excellentioris doctrinæ conſpicuis, utpote qui non ſolum ſuſpicere ſoleant ac laudi-*

2. de Finib.

laudibus ferre quæ ſummo excellunt, nulloque conſperſa nævulo omne punctum convertunt, ſed ſuis etiam ſubfragijs animos ad ſublimiora connitentes accendunt & adjutant:

Excitat *adſenſus* ſtudium, laudataque virtus
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet. Ovid. lib. 4. de Pōt. eleg. 2.

Non lubet ulterius, neque facturi operæ precium ſi longos logos effunditemus, alijſque alias (quibus Autor malè audire ſolet) culpas deprecemur, naſo enim ſupplices paſſim ſuſpenduntur, votaque ſcribentium iniquiſſimis ſannis exſibilantur: & nil unquam tam perſpectum, nil tam excuſſum, nil tam eruderatum in lucem prodijt quod male volorum *ἀχάλινα στόμαλα, *& Theoninos dentes effugere potuit. vetus malum nec noſtrâ clavâ conficiendum. Verum enim vero quandoquidem* *Ora freno carentia.

aliter non fit Avite liber, Martial.

neceſſum tibi erit inſanos moroſophorum grunnitus obturatis auribus contemnere inſtar caballi generoſi qui oblatrantes catulos *ἀπολακτίζειν non dignatur, perſuaſumque tibi habere ſufficientem te in quovis diſcrimine ſub veritatis clypeo conductum* *Calcibus ferire.

habiturum, nihilque omnino adversi perpessurum.

Pingui Minerva. *Porrò ex palimpsesto* * ὡς τύπῳ *hancce Tabacologiam condere cœpimus, diversorum remediorum, Apozematum, Serapiorum, Eclegmatum, Epithematum, Oleorum, Unguentorum, &c. formulas addendo; ut qui quicquid in evolvendis practicorum scriptis memoriâ dignum occurreret, notavimus, reliqua Nos*

Lucret. in extrem. lib. 5. Usus, & impigræ simul experientia mentis
Paulatim docuit;

atque ita ex diversis unum quasi racemationem fecimus; quæ etsi commendatione magna digna non sit, satis ducimus, si de illa saltem dici possit;

Martial. Sunt mala, sunt quædam mediocria, sunt bona plura.

Varias quoque & jucundas in diversorum gratiam quæstiunculas & disceptatiunculas hinc illinc interjicere libuit, adversorum argumentorum aciem exactiore veritatis indagatione oppositis rationibus obtundendo, ut ab eruditis & in schola medica, vel arte Asclepiadæa versatis majori cum oblectatione perlegantur; erudiendi vero, & ij cum-

primis

primis quos penitiores medicinæ labyrinthos peragrare perſcrutareque inſtimulat animus, fructum aliquem exinde capiant:

diverſos diverſa juvant; Horat.

& juxta Virgilium

Trahit ſua quemque voluptas. Eclog. 2.

Cæterum complures (ſat ſcimus) Nobis vitio vertent, quod ex variis Autoribus veteribus ac recentioribus non pauca in uſum noſtrum tranſtulerimus, & quæ olim fuere tradita æmulati fuerimus. non inficiamur, nec tam iniqui ſumus ac injuſti, ut aliorum laboribus tanquam Noſtris frui, Nobiſque vendicare velimus. Proinde ſi qui ſint qui aliquid in hiſce Noſtris quod à ſe inventum putant deprehendunt, veniam dent precamur, uſumque eorum concedant. Et ſi aliquo modò hac in re à Nobis delictum, quid tum? veteris meminerint provèrbij quod habet Comœdiographus;

Nullum eſt jam dictum quod non dictum ſit prius. In prologo Eunuch.

An non medicæ artis principes Actuarius, Myrepſus, Ruffus, Oribaſius, Aëtius, Celſus, & alij complures ad verbum eadem plerumque ſcribunt?

bunt? an illorum propterea ſcripta deletilis cenſorum ſpongias pertulerunt, vel ex theatro medico exploſi fuerunt? quid de Æginetâ dicendum, qui & hanc ob cauſam Galeni ſimius eſt appellatus? Afranius poëta latinus Comicus quum reſponſum offerret his qui eum inſimulabant quod à Menandro plura mutuatus fuiſſet; fateor, inquit, accepi non modo ab illo, ſed ut quique habuit quod conveniret mihi, & à latino quoque quodcunque me non poſſe melius facere credidi.

Eraſmus in Apopthegm.

Nec eò Noſtrum vergebat ſtudium quò nugis, ut inquit Poeta, bullatis pagina noſtra turgeſcerent; imò potiùs contrarium intendimus: quamvis multi ingenio uſque confuſo ſint ac turbulento, ut paginarum numerum admirentur magis pluriſque faciant, quam ſi compreſſum aliquid exhibeatur, emunctum, & modis omnibus doctum. Ea quoque propter reperire eſt hoc noſtro ſæculo non paucos, qui nihil ducant pulchrius aut potius, quam ut affectata obſcuritate, & permixtis dedita operâ gryphis talia nonnunquam edant, quæ longa paginarum ſerie & ſeſquipedalium verborum, ac phalerata ſententiarum congerie ſuſpen-

ſum magis lectorem teneant, operæ precium feciſſe putantes, ſi talia compegerint quæ Natatore Delio & Conjectore Oedipo (ut de ſcriptis Heraclíti dicebat Socrates) opus potius habeant, quam uſioni præſenti conducant; Platonem imitantes qui Rempublicam conſcripſit multis laudum præconiis à plurimis celebratam, quam nulla tamen gens pro commoda uſurpavit unquam. notum & uſitatum eſt illud Manilij:

Laërtius in Herach.

Ornari res ipſa negat, contenta doceri.

Sen. lib. 1. ſuaſor.

*Legimus de Senecione quodam Oratore Romano qui grandia ſemper cupiebat dicere; idem & ſervos nolebat habere niſi grandes, & argentea vaſa non niſi grandia: eo tandem hominis inſania pervenit, ut calceos quoque majores indueret, ficus non ederet niſi mariſcas: concubinam ingentis ſtaturæ habebat, grandia omnia probabat; eique eſt cognomentum impoſitum, & vocari cœpit Senecio Grandio. Quis inter mortales ingenij ſortisque tam felix qui ubiq; * τεὶς ἐξ ἑβαλε? quis id eſt adſequutus, ut operi*

* Ter ſexies jecit. Proverb. apud Aeſchyl. in Agamem.

operi suo summam manum credatur imposuisse? oporteret profecto probe callere artem qui omnium palato satisfaceret. quicunque habiti sunt mortalium sapientissimi multa dicuntur scivisse non omnia; nihil simul inventum & absolutum. vere Clearchus apud Athenæum:

*ἀμώμητον δ' οὐδὲν ἔγνετο βροτοῖς,

& bene Milesiarum scriptor: Omnibus bonis in rebus Conatus in laude, Effectus in casu est.

*Nil usquam est hominũ carpere quod nequeas.

Lib 4. Floridor.

Postremò animus præsagit, æmulos nec non sciolos quosdam Latinius idiotisma in hisce Nostris desideraturos; dictiones quasdam non ad gustum ipsorum carbone nigro (ut habet proverbium) notaturos: ast illi discant, non omnem rem verbis cothurno solum sed & socco (ut loquamur cum Flacco) aptis exprimendam: responsumque ferant hujus farinæ homines;

*μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται.

Quæ (malum!) isthæc captio est quum toto genere res bona sit, in verbis quærere calumniæ ansam? Quotusquisque est ex eruditorum numero qui tali verborum melligine sua scribat qualem rigidi quidam

* Reprehendet aliquis citius quã imitabitur.

quidam nomenclatores & grammaticuli depoſcunt?

Sed ſatis verborum eſt. Probos rogatos volumus, ut Ephecticorum philoſophorum more *ἐφεξιν *amant, adſenſum cohibeant; lente tandem ac cunctanter ſententiam proferant, ne æquitatis leges in cenſendo videantur transgreſſi: reliquis verò permittimus, quod aliquando Spartani Chijs, (ſi tamen prius muſcas abegerint) ut agant intemperantius. Nos acres interea ad omnem ſtrepitum aures arrigemus, & Apellis more poſt hanc tabulam latitantes quos vis calculos exſpectabimus.*

* inhibitionem.

Vide Plutarch. in Apotheg. Lacon.

Interim vive ac vale, anna ac perenna, Lector, & opellam hanc amplectere, candideq; fave, ſi bonus, & fruere: ſin malus, & pravo præterea ingenio accedat livor,

Carpe quod lubitum eſt, modo non injurias eſto;

poſtea μαχεῖν χαῖρε. Ex Academia Leyda in Batavis.

***** CASTO-

CASTORIS DVRANTIS
Medici civisque Romani, in Tabacum herbam ex Lusitania

Ab Inlustrissimo
CARDINALE S. S. CRVCIS
Romam adportatum.

EPIGRAMMA.

NOmine quæ Sanctæ Crucis herba vocatur, ocellis
Subvenit, & sanat plagas, & vulnera jungit.
Discutit & Strumas, cancrum, cancrosaque sanat
Vlcera, & Ambustis prodest, Scabiemque repellit;
Discutit & morbum cui cessit ab Impete nomen.
Calfacit & siccat, stringit, mundatque, resoluitque,
Et dentum & ventris mulcet Capitisque dolores.
Subvenit antiquæ Tussi, Stomachoque rigenti,
Renibus & Spleni confert, uteroque: Venena
Dira sagittarum domat: Ictibus omnibus atris
Hæc eadem prodest, Gingivis proficit, atque
Conciliat somnum, nuda ossaque carne revestit.
Thoracis vitiis prodest, pulmonis itemque,
Quæ duo sic præstat non ulla potentior herba.
Hanc Sanctæ Crucius Prosper quum Nuntius esset
Sedis Apostolicæ Lusitanas missus in oras
Huc adportavit Romanæ ad commoda gentis,
Vt Proavi sanctæ lignum crucis ante tulere,
Omnis Christiadum quo nunc respublica gaudet,
Et Sanctæ Crucis illustris domus ista vocatur;
Corporis atque animæ nostræ studiosa salutis.

IOHANNIS POSTHII.
Distichon.

Nulla salutifero se comparet herba Tabaco
Viribus hoc omnes exsuperat reliquas.

SYLLABVS
Auctorum, & librorum qui citantur, & quibus in hac Tabacologia Autor utitur.

A.

Actuarius.
Adamus Lonicerus.
Aegidius Everhardus.
Alexander ab Alexandro.
Alexander Trallianus.
Ambrosius Paræus.
Andreas Cæsalpinus.
Andreas Libavius.
Andreas Thevetus Gallicè.
Antidotarium Bergomense.
Antidotarium Frambesarij.
Aristoteles.
Avenzoar Arabs.
Averrhoes Arabs.
Augerius Ferrerius.
Augustana Pharmacopœa.
Avicenna Arabs.

B.

Basilius Besslerus.
Bricius Bauderius.
Bulchasis Arabs.

C.

Caelius Aurelianus.
Carolus Clusius.
Carolus Stephanus: Gallicè.
Casparus Bauhinus.
Casparus Schwenckfeldt.
Castor Durantes Italicè.
Catullus.
Christianus Porretus.
Christophorus à Costa.
Cicero.
Conradus Gesnerus.
Consalvus Ferdinan. Oviedus Ital.
Cornelius Celsus.

D.

Diogenes Laertius.
Dioscorides Anazarbæus.

E.

Edoardus Donc Anglicè.

E.

Fabius Columna.
Felix Platerus.
Franciscus Valeriola.

G.

Gabriel Fallopius.
Galenus.
Guilhelmus Rondeletius.

H.

Henricus Cornelius Agrippa.
Henricus Florentius.
Herodotus.
Hieron. Fabricius ab Aquapend.
Hippocrates.
Horatius.
Horatius Augenius.

I.

Iacobus Dalechampius.
Iacobus Gohorius.
Iacobus Theodorus Tabernæmont.
Ioachimus Camerarius.
Iohannes Baptista Porta.
Iohannes Bauhinus.
Iohannes Colerus.
Iohannes Deacon Anglice.
Iohannes du Boys.
Iohannes Fernelius.

Iohannes Heurnius.
Iohannes Libavius Gallicè.
Iohannes Metellus Sequanus.
Iohannes Iacobus VVeckerus.
Iohannes Renodæus.
Iohannes Sleidanus.
Iohannes VVittichius.
Ioſephus Quercetanus.
Iulius Palmarius.
Iuſtus Raphelengius.
Iuvenalis.

L.

Laurentius Ioubertus.
Leonhardus Fioravantus Italic.
Leo Suavius.
Libellus Anonymus Angl. ſcriptus.
Ludovicus Cælius Rhodiginus.
Ludovicus Mercatus.
Lugdunenſes Gallicè.

M.

Martialis.
Matthias Lobelius.
Maximus Tyrius.

N.

Nicolaus Garçias ab Orta.
Nicolaus Monardes.
Norimbergenſis pharmacopœa.

O.

Olivarius Serreus Gallicè.
Oribaſius.
Ovidius.

P.

Paulus Aegineta.
Paulus Renealmus.
Petrus Andreas Matthiolus.
Petrus Aponenſis (Conciliator.)
Petrus Bellonius.
Petrus Martyr ab Angleria.
Petrus Pauvvius.
Petrus Pena.
Petrus Vaſcus Caſtellus.
Philibertus Sarracenus.
Philippus Mollerus.
Plato.
Plinius.
Plutarchus.
Pomponius Mela.

Q.

Quintilianus.

R.

Razes Arabs.
Rembertus Dodonæus.

S.

Seneca.
Serapion Arabs.
Strabo.

T.

Theodorus Zvvingerus.
Theophraſtus Ereſius.
Theophraſtus Paracelſus.
Thobias Vennerus Anglice.
Thomas Hariot.

V.

Valerius Cordus.
Varro.
Virgilius.
Vlyſſes Aldroandus.

IN

TABACOLOGIAM

C. V. D. I. NEANDRI.

NVNC faveant, fumum modò qui riſere Tabaci,
Et queis res nihili fiſtula viſa fuit:
Hæc etenim, fumi quæ morbos diſcutit uſu,
Autoris famam tollet in aſtra ſui.
De ſolidis alij fumoſa volumina condant;
De fumo ſolidum condidit Autor opus.

ALITER.

VIX uni cunctis poterat medicarier herbis
Hactenus ægroto tota cohors medica:
Nunc una cunctis poterit medicarier herba,
Protinus ægrotis qui Tua ſcripta leget.
Macte igitur magni conatus, docte NEANDER,
Solus, quod multi non potuere, facis.

IVSTVS RAVELENGIS M.

Tabaci aliquot differentiæ, quibus videlicet apud Mercatores innoteſcit.

Varinium : hoc optimæ notæ.
Tecaporinum.
Braſilianum.
Ornocheſium.
Marcapanum.
Craxium.
Commenarinum.
Gotegonaſium.
Burneodes.
Amazonium.
Manocheſium.
Comenagoticum.
Virginienſe.
Ex Inſul. S. Margaritæ.
Ex Inſul. Philippinis.
Ex Inſul. S. Lucæ.
Ex Inſul. S. Trinitatis.
Ex Inſul. S. Dominici.

Sunt & apud Belgas & Anglos ab ipſa forma duæ deſumtæ differentiæ: nam quod prolixiori forma, & compreſſius conglomeratum eſt *Prick-Taback* vocare ſolent: quod autem rotundum inſtar capitis *Baal-Taback.*

TABACOLOGIA:

hoc est,

TABACI,

seu

NICOTIANÆ

DESCRIPTIO

Medico-Cheirurgico-Pharmaceutica:

vel

Ejus præparatio & usus in omnibus ferme corporis humani incommodis.

PROOEMIVM.

AXioma Aristotelis quod Analyt. post. tr. 1. c. *Omnis doctrina & omnis disciplina dianoëtica fit ex antecedente cognitione* scriptum reliquit, Nos, si non consentiente, saltem non repugnante Philosopho, ad omnem quæ à ratione suscipitur de re aliqua institutionem, si concinna ac methodica esse debeat, pertinere

tinere arbitramur. Ut igitur & hic examuſſim & perfecte de herba Tabaco agere induximus animum; ſic hoc loco merito curæ cordique erit Nobis, ut juſto ac decenti modo hoc adoriamur: quod faciemus, ſi ligitima methodo ab omnibus ferme Autoribus in quavis propoſita materia obſervata id agamus. Primum ergo breviter de Panchreſti hujus Etymologia ſeu Nominum notatione dicemus. ſecundo Differentias ejus adducemus. tertio Temperamentum enarrabimus. quarto de Tempore ſationis ejus & collectionis agemus. quinto Locum in quo maxime provenit examinabimus. ſexto de foliorum Præparatione, nullis ferme, aut ſaltem paucis cognita, breviter tranſigemus. ſeptimo tandem ac ultimo ſingulares ejus vires & adfectuum exploratorum tecmarſin introſpiciemus, ac referemus: omniumque ex Tabaco Unguentorum, Emplaſtrorum, Balſamorum, Linimentorum, Ceratorum, Apocorum, &c. encheireſin in gratiam plurium Pharmaceutices ſtudioſorum adponemus, ut quilibet ipſi ſibi ea præparare, & quum uſus exigit, de narthecio tanquam promere poſſit.

NOMI-

NOMINUM RATIO.

QUandoquidem Galenus 1. de Meth. c. 2. & 3. & lib. 1. ad Thrasybul. *Sine nominis explicatione rem velle cognoscere, esse tempus perdere,* pronunciat: Nostri quoque officii erit, ut de Panaceæ huius nomenclaturis, & earundem primitivis originibus primitus agamus; & qui primi eius Nobis usum monstrarint, pensiculatius aliquodammodo perpendamus.

TABACVM nomen traxit ab eius regionis nomine quæ Hispaniæ Novæ est Provincia in Novi Orbis Occidentali India, quadraginta ferme quatuor milliaribus supra Mexicum Hispaniolæ metropolim. In hac igitur provincia Tabaco (Hispanis postea B. Virginis victoriosæ dicta, quod anno M. D. XIX. Ferdinandus Cortesius Hispaniæ Novæ fundator magnam istic loci victoriam reportavit) Iucatanensi imperio subjecta, reperta primum nobilis hæc Panacæa exstitit, indeque postmodum nomẽ obtinuit. Peruanis *Petum*, ut & Antarcticis ferme omnibus, vel *Picielt* juxta Monardis sententiam, aut *Perebecenuc*, ut vult Oviedus, (quod tamen peculiare Tabaci nomẽ non est, sed aliæ cuidam herbę Indicæ tributum à scriptoribus

Lib. hist. XI. cap. V.

A

ptoribus à Tabaco noſtro diſcrepanti, ut videtur) appellatur.

Vulgari quoque etymo *Nicotiana* vel *Nicoſiana* dicitur à D. Iohanne Nicotio Nemauſenſi, Franciſci ſecundi Galliarum regis Conſiliario ac libellorum poſtmodum & poſtulationum ſupplicum in Regia magiſtro, qui eam primum Galliæ (ut præclarus ille miles auratus & Thalaſſiarcha Franciſcus Drake Angliæ circa annũ M.D.LXXXVI) innoteſcere fecit; cuius nomine ab omnibus ad quos huius nobiliſſimæ Hygeæ fama pervenit, grata memoria celebrari digniſſimo jure meretur. Hic igitur D. Nicotius, quum anno M.D.LX regis ſui nomine Legati officio in Luſitania fungeretur, accidit die quodam ut carcerem, vel potius ἐργαστήριον Ulyxiponenſe (ubi tunc temporis Regia erat Luſitanica) perluſtraret: ibi nobilis quidam Belga Archivorum tunc regiorum cuſtodiæ præfectus, plantam hanc illi veluti exoticam atque nuper ex Florida Inſula allatam dono obfert. accipit Legatus lubenti animo plantam, & raram quaſi ac transmarinam anteaque ſibi nusquam viſam in horto ſuo ſummo ſtudio curat educari; ut cujus virtutum ad ulcera & vulnera felici auſpicio atque ſucceſſu periculum jam

factum aliquoties intellexerat. pervasit itaque hujus herbę existimatio nomenq; per totam Lusitaniam, decantatæq; sunt illius laudes ab Hispanis & Lusitanis, *Herba* que *Legati* dici cœpit. Haut longe post in Galliam redux semen ejus Catharinę de Medicis Galliarum reginæ dono obtulit. Illa intelligens, malignis ulceribus putidisque vulneribus apprime hanc plantam utilem, imo Panacæam quasi novam admirans, suum illi nomen est impertita; unde postea *Herba regina*, *Catharinaria*, ac *Medicea* fama per totam Galliã increbuit. Virginiæ incolis Ὑppόνvoc nuncupatur. aliis *Herba magni Prioris*, quod is è Galliis aliquando in Lusitaniam trajectus, & Ulyssiponæ à D. Nicotio hospitio exceptus plantas ejusmodi non paucas dono acceperit, ac in hortum suum translatas succrescere ibi atque adolescere elaborarit. Plærisque Hispaniolæ incolis *Cozobba*, dicitur. Cęsalpinus *Tornabonam* appellat, quod Alphonso Tornabonio Antistiti Burgensi, Nepotis ejus Nicolai Tornabonij etiam Antistitis, apud Galliarum vero regem tunc temporis Legati, opera in Italiam primum fuerit transmissa. Schvvenckfeldio, ut & alijs nobilium suarum virtutum adsertoribus *Herba sancta* nuncupa-

Parem præfat. in Chirurg.

Vide Petr. Martyr. de rebus Oceanicis & novo Orbe dec. 1. lib. 9.

cupatur. *Vulneraria planta Indica* Camerario. *Piperina* aliis, sed quatione non video. *Buglossum Antarcticum* Lugdunensibus; & Βλεννοχοΐς Renealmo. Dodonæus clarissimus botanographus *Hyoscyami Peruviani* nomen ei tribuit, sed falso (ut suo loco dicetur) hoc enim Cordus non huic Tabaco sed Strammoniæ dedit. R. Cardinalis de S. Cruce quum Roman. Eccles. Nuncius Apostolicus missus in Lusitaniam esset, Romam inde primus adportavit; unde & ibidem *Herba S. Crucis* dicta fuit. Sanæ quoq; sanctæ nomen apud plures meruit, non sine catalogo multarum suarum laudum ab evidentib⁹ experimentis petitarum. Belgis & Anglis Taback: Germanis Heylig Wundtkraut / Indianisch Wundtkraut / Indianische Beinwelle. Thevetus Cosmographus Gallus (qui expeditioni illi quam anno M. D. LV. Nicolaus Durandus Villagagnonus in Brasiliam instituerat interfuit) libro cui Franciæ Antarcticæ nomen fecit, *Angoulmoisine* hanc herbam vocat; seque ejus inventorem & primum qui semen Galliæ intulerit gloriatur. an mentiatur nescimus; Nobis ut videtur anile quiddam hoc sapit. Fabius quoque Columna Tabaci Arabum meminit diversi à nostro, quod plane

Nobis non notum, legenda quæ doctissimus Columna de eo commentatur in sua minus cognitarum stirpium ἔυρεσις pag. 142. In Arabum scriptis incerta multa; pauca enim ex se habet ista natio, & plerumque ex male intellectis Græcorum scriptis sua non adeo feliciter medici Arabes concinnarunt. Cluentissimus etiam botanicus D. Guilandinus in conjectaneis suis plantarum synonymicis *Onosmion Æginetæ* hanc plantam nominat.

DIFFERENTIÆ.

TRiplex à Nobis observatum fuit Tabacum. Majus latifolium. Majus angustifolium; & Tabacum minus.

SPECIES PRIMA.

TAbacum latifolium majus radices fundit è crassiore basi furculosas, lignosas & multis tenuibus fibrarum processibus firmatas, albicantes, intus croceas & amaras. Caulem baculi crassitie, qui ad tricubitalem interdum proceritatem attollitur, viridem, tenui tomento pubescentem, unctuosum, maxime dum adolevit, medulla candida farctum, ramosum; quem lata sinuum basi

folia obsepiunt Symphito majori grandiora, è medio ambitu latiore & quasi gibbosa extenuitate in mucronatam figuram sensim desinentia, diluto virore splendentia, odore iniucundo, succulenta, & glutinoso humore nonnihil quasi oblita, adeò ut minuta animalcula insidentia cohibeat. acria sunt gustu cum lentore quodam. In frequentium ramorum brachiis flores è dentatis foliaceis calicibus singulatim pediculo firmo exceptis prodeunt ab angusta basi sursum versus in limbum quasi pentagonum sensim dilatati tubæ effigie, in albedine dilute perpurascenti rubore, (qui incarnatus dicitur,) subfusi; quorum meditullia quina stamina stylum pallide virentem, prominentem cingentia occupant; quibus marcidis sequuntur calicum conceptacula oblonga in mucronatum nonnihil apicem desinentia, minutissimo pullo seu ex rufo nigricante, prius autem viridi, rotundo, semine referta. Vulgus herbaristarum Tabacum masculum hanc primam speciem appellat. Sunt qui πήκτον esse suspicentur à Dioscoride memoratum: sed quomodo ista verba ad Tabacum nostrum possint transferri ignoramus. Si conjecturæ esset indulgendum pro Consolida majori πήκτον istud subponi posse videre-

Maſcula ſum Peti ſpecies ; praeſtantior herba
Me nusquam in terris ; hinc Panacæa vocor. *J. Neander*

RPJCB

Foemina ſum Peti ſpecies, prodeſſe reperta
Pluribus, et magni muneris Antidotum.

RPJCB

videretur ex quadam effigiei ſimilitudine; ut & hoc clariſſimus doctiſſimusque D. Bavhinus in ſuo ſynonymijs ornato Matthiolo adnotavit.

SPECIES SECVNDA.

TAbacum anguſtifolium majus radices habet lignoſas, multifidas, & innumeris fibris capillatas. Caules ſeſquipedales, ſtriatos, virides, ramoſos; quibus è pediculo adfiguntur folia Solano, quod Bellam donam vocant non abſimilia, latiora tamen & paulo viridiora, lanuginoſa, ſpiſſa, ſucculenta. Caulium & ramulorum faſtigia flores ornant purpurantes, calathi teretis ad baſin paulo anguſtioris ſpeciem præ ſe ferentes, & in viridi colore palleſcentes. Pericarpia floribus ſuccedunt rotundis oblongiora paulum, in ſummo foſſulam habentia oblongam, in cuius medietate apiculus ſeſe exſerit craſſus, ſed admodum brevis, rufique coloris. Ab utraque foſſula extrema ducitur ſulcus ad baſin uſque quæ croceo circulo eſt conſpicua. ſemen continetur exiguum, ſubflavum.

Hanc ſpeciem non rarò ex Tabaci maris ſemine provenire Ægidius Everhardus autor eſt.

si enim, inquit, Tabaci masculi dum semine turget, gramina quædam in terram excidere contigerit, eandem in qua Petum jam ante excreverit, haut dubie ibidem anno proximo proveniet hoc Tabacum angustifolium (Nicotiana fœmina alias dicta) imo vero si terræ non satis calidæ sed steriliori ac arenosæ Tabaci masculi vel latifolij semen mandaveris, huius loco fœminam producet, tanta quidem luxurie, ut ægre tandem illinc sit extirpanda, sed sponte quotannis renascitura. Μιχώτη hæc species Renealmo dicitur, quod folia pediculo subvehantur, quem Græci μίχον vocant. Nicotiana minor Pen. Lobel. cui Tabacum minus; *Herba sancta* & *Sana sancta* minor. Pen. Lob. *Petite Nicotiane*, Gall. **Kleyne Taback** / Belgis. Germanis **Schmalblæterich Indianisch Wundtkraut.**

SPECIES TERTIA.

TErtia species, quæ Tabacum minus dicitur sesquipedalis est & præcedente multo humilior. Radix alba, subtus demissa, longitudine spithamæ, crassitie digiti, foliis lateralibus multum obside-

Tertia ſum Peti ſpecies virtute medelae,
Tertium et hinc dicor promeruiſſe locum.

RPJCB

obſidetur. Caulis rotundus, pingvis, tenuiter hirſutus, & pallide virens, in quo folia virentia, ſubrotunda pingvia, ſuccoſa, & parum piloſa, furioſo Solano non abſimilia, ſed majora & magè candicantia. Flores in dentatis foliaceis calyculis luteo colore pallent, Tabaco majori multo minores, tubuloſi, in quina obtuſa bifida labra explicati, quibus deciduis ſubrotunda capitula remanent, tenuibus, Tabaci prioris æmulis, ſed majoribus, rotundis, livido palleſcentibus ſeminibus referta. Hyoſcyamus luteus hæc ſpecies Bavhino dicitur. Hyoſcyamus tertius Matthiolo. Lugdun. Hyoſcyamus niger. Hyoſcyamus luteus Dodonæo, Lonicero. Geſnero, Camerario. Hyoſcyamus Peruvianus Tabernæmontano. Priapæia Geſn. hort. Tornabonæ congener Cęſalpino. Nicotiana minor Hyoſcyami facie recentioribus, Tabacum minimum Lugdunenſibus. Germanis Wundbilſam/ gelb Wundkraut. Dubium Hyoſcyamum luteolum ſolanifolium Lobelius appellat. Nos vero cum doctiſſimo botanographo Dalechampio ad genera Hyoſcyami hanc herbam minime referendam cenſemus, quum utriuſque facultates pugnent è diametro: huius enim ſemen guſtu acre eſt, ut & folia quæ

fervo-

fervorem ori diu inhærentem inferunt commanſa, qui non niſi longo tempore exſtingui poſſit, quod inſignis caliditatis argumentum eſt. Quare perperam etiam à clariſſimo Dodonæo & reliquis Hyoſcyami Peruviani nomen ei tribuitur, nec ad eius genera referri poteſt, quod folia inſignem quandam, ut diximus, acrimoniam ſapiant, quod calidæ naturæ non frigidæ, qualis eſt Hyoſcyami, indicium notat. Nobiliſſimus Cluſius Petum quartum vocat hanc ſpeciem.

TEMPERAMENTVM.

TAbaci maſculi facultates (ea enim de ſpecie potiſſimum nobis in hacce Tabacologia ſermo erit) quod attinet, de eis magna apud doctos eſt altercatio. Monardes calidum & ſiccum numero ſecundo, cæteris moderatum adfirmat, cum quo & Dalechampius cenſet. Cæſalpinus calidum in primo, ſiccum in tertio ordine locat. Edoardus Donc, ſcriptor Anglicanus, calidum & ſiccum in tertio ferme gradu ſtatuit. Alii negant calidum, ſed intenſe frigidum ponunt, quod fumus mentem feriat, & ecſtaſin quaſi inducat; ideo ad Hyoſciami ſpecies referunt, ut monui-

mus

mus ante Bavhinus idem annuit, motus itidem propter ſtupefaciendi facultatem & ſimilitudinem formæ quam habet cum Hyoſcyamo. Mercatus calidiſſimum dicit. Iacobus Gohorius ſententiam ſuam proferre non audet, ſed in alium locum rejicit. Lobelius ordine ſecundo, ſed intenſo calidum cenſet, & reſpondet Dodonæo quod guſtu mordeat & in ore ferveat; quam tamen ſententiam Dodonæus poſtea mutavit. Nos cum Renealmo vireſcentia folia ſecundo exceſſu; (quam illis temperiem ut & radici & cauli Sol calore ſuo conciliat, ut Luna colorem) ſiccata vero in fine tertij calida & ſicca ponimus. Certe Tabacum acrimoniam quandam ſapit & ſitiferum eſt, mentemque turbat & καρηβαρίαν inducit, quod non poſſet fieri, ni vapor quidam calidus oppiendo caput feriret. Quare ludunt qui frigidum hoc ponunt, omnia enim caloris ſymbola gerit.

TEMPVS.

IN Hiſpaniola Inſula, ut & in alijs regionibus calidioribus circa autumnum ſeritur, ubi omni ferme anni tempeſtate frondes, flores, ac germina,

mina, producit. Noſtrum quoque ſolum non adſpernatur, ſi modo cura juvetur adſidua. Ante veris teporum apud nos, hoc eſt, circa Idus aut nonas Aprilis, pro ratione caloris, terræ non concreditur, algioſum enim eſt, & ad primam autuminitatem vel frigoris inclementiam flacceſcit; quare ab algoribus muniendum probe eſt. Nobiliſſimus Cluſius Auguſto aut Septembri menſe ſerendum cenſet, quod ſemen exiguum ſub terra diutiſſime lateat antequam in germina abeat; & Martio aut vere telluri creditum menſe demum Auguſto florem induat, ſemenque ſubinde proferat. Nos vero experientia docuit, Tabaci ſemen Aprili menſe apud nos terræ concreditum felicius multo ac citius fuiſſe enatum, fertilioresque ac longiores caules, multoque maiora ac pingviora produxiſſe folia, quam quod Septembri menſe terræ mandatum erat. Colligitur ipſa herba Sole exiſtente in 18. 19. & 20. ſigno Leonis. Semel ſatum ubi ad maturitatem ſemen pervenerit, ſe ipſum ſuæ ſpontis copioſe ſerit in multis horti campive locis ad quæ forte ventorum vi delatum fuerit. Seritur quum Luna creſcit, ſecatur quum minuitur. Semen Aquario & Marti eſt dicatum caliditatem

ditatem ptæ ſe ferens non exiguam quam Marti fert acceptam. Hyeme vix adſervari poterit niſi in fictilibus, capſulis ligneis aut ſcirpiculis vimine textis, idque in penuariis, hypogæis, aut hypocauſtis, lociſve alijs calidioribus; ea ratione in tertium aut quartum annum illæſum conſervari poterit. Cæſalpinus caulibus etiam ſeri vult, cuius tamen periculum Baſilius Beſlerus Eiſtettenſis horti autor ſe feciſſe fruſtra teſtatur.

LOCVS.

AMat pingue ac lætum ſolum; aream planam, opacam, ſeduloque paſtinatam. glaream timet & argillam, nec ſabulone delectatur; unde non parvo conſtat, ſi interjecto anno quolibet lætamen bubulum ei adjungatur. Sunt qui tenuiſſimos cineres cribro cretos miſceant, ſed lente enaſcitur, ac tardus eius eſt proventus. Aqua mire delectatur, ac proinde rigatione gaudet, apricioribus præſertim diebus quotiens cœleſtis negatur infuſio.

Areolæ in quibus ſementim facturus es ſint oblongæ, tres circiter pedes latæ, ut intermedijs

ſulcis via pateat ab utroq; latere, ſupervacua folia ſurculosque runcaturo amputaturove (quæ alioqui majorum foliorum vires in nutrimentum ſui allicerent.) Digito vel bacillo aliquo terram fode poſitis in foramen granis decem aut duodecim, quibus in imo & in ſummo fimi bubuli particula adponatur. Pauciora grana foramini ne injeceris, ob nimiam enim exilitatem ſui ſuffocarentur, & plane ad internecionem redigerentur. Frigoris, ut monuimus eſt impatientiſſimum; ideoque maceriem luto aut lapide ab Septemtrione verſus excitabis, ita ut ad meridiem pateat, Solique oſtenta ſit, quo facilius hyemeteporem aliquem concipiat; tum etiam muniminibus ex ſtoreis ſtramineisve tegminibus congeſtis eſt operiendum.

PRÆPARATIO FOLIORVM.

POterit ergo primo ſeri patenti campo aut agro, & quum ad altitudinem coliculorum ſeu aſparagorum braſſicæ excreverit, transferri, ac ſeorſim plantari areolis prædictis oblongis in latitudine tripedaneis, ſtatuique eo ordine, ut ſingulæ plantulæ à ſeſe invicem trium aut quatuor

pedum

RPJCB

pedum interſticio diſtent, ne dum ſtirpes ſuccreve int majora folia ſeſe mutuo contactu lædant, cuius attritu grande incurretur diſpendium.

Quum vero eo jam uſque ingranduerint, ut florum rudimenta prorepere incipiant, ſtatim, antequam ſeſe flores pandant, omnes cymas ſummitatesque abſcindes cum omnibus lateribus ſurculis minoribusque foliolis quę alijs internaſci ſolent. (Tabacum enim neutiquam florere aut in ſemen abire debet, ſi vires eius conſervare integras percupias.) Ad hanc infimâ ſtapi ſeu caulis parte duo plerunque reperiuntur folia (*Baſcheros* Hiſpanis dicta) quæ ſaporis gratiam Tabaco adimunt, ſi commiſceantur reliquis. hæc igitur ſimul cum ſupervacuis amputabis, nullumque cum reliquis uſum habere patieris (ſaporis enim graviſſimi & odoris non grati) cauli ſolummodo decem duodecimve plerumque folia grandia linques, poſtquam prædicta minora foliola cum ſurculis ſummis & rejectitijs infimis binis reciſa prorſus fuerint. Cumprimis caveto, ne Tabacum quod in hiſce regionibus germanicis, vel Anglia, Galliave, divendi cupias, in florem iri permittas: vires enim omnes florendo deperirent.

Porro

Porrò prædicta abſciſſa foliola minora cum ſureulis & florum rudimentis ſeu calyculis (rejectis plane infimis iſtis maioribus folijs, (baſcheros dictis) tanquam inutilibus immo nocuis) ſimul contundes, expreſſumque ſuccum in generoſo dulci novo muſteove vino Hiſpanico aut malvatico (addunt alij cereviſiam Gedanenſem) ebullire facies, eumque ſedulo deſpumabis, probeque deſpumato ſalis pluſculum addes, ita ut aquæ marinæ ſalſedinem reſipiat plane ſuccus iſte: aniſi deinde & zingiberis minutiſſimum pulverem larga manu adſperges, iterumque horæ ſpacio effervere bullireque permittes. quieſcat hinc ut ſubſideat craſſamentum. tum demum quod liquidum remanſerit effunde.

Hunc ſuccum ſeu chylarium ita coctum (*Caldo* Hiſpanis) conſervabis in vaſe bene clauſo aut turato, ut nihil ab eius virtutibus decedat, usque dum maiora in caule quæ reliquiſti folia (in his enim totius plantæ vires tanquam in domicilio hoſpitantur) ad juſtam maturitatem pervenerint: quam quum attigerint, quam proxime juxta caulem ea abſcindes, & ſuccum prædictum, ſeu *Caldo*, quem ſervaſti ad ignem ferve facies, ita ut bullitioni proximus ſit, (non tamen bulliat, bullien-

bulliendo enim vis eius in nihilum iret) & folia prædicta ſingulatim iſti ſucco ita calenti intinges. Quod ſi moleſtum nimis ſit ſingula folia privatim intingere, pannum laneum humi in area patenti aut horreo, aliove loco neutiquam ventoſo aut aprico expandes, illique unam ſeriem foliorum ſeſe quam arctiſſime contingentium impones: iſti ſeriei aliam ſeriem foliorum idemtidem diſpoſitorum prædicto ſucco etiam necdum imbutorum ſuperindes, magnoque adſpergillo in manus ſumpto, quod ſucco prædicto ſeu *Caldo* immerſeris, omnia iſta folia adſpergendo madefacies; madefactisque prioribus duabus tertiam & tertiæ quartam ſeriem; ſicque deinceps quintam ſextamque foliorum novorum impones, ſingulas ſeries adſpergillo ſeu peniculo prædicto eodem ſervato ordine irrorans; ita ut tandem altitudo horum ſeriatim diſpoſitorum foliorum ſesquipedis altitudinem æquet. Hinc ita calentia adhuc recenterque adſperſa ſucco folia pannis alijs laneis integes, ut omnes foliorum ordines ſeu ſeries calorem ſervent priſtinum, ac quodammodo fermententur. Sin autem fervor iſte, ſeu fermentatio à tegumento pannorum laneorum obtineri non queat, po-

teris pannis istis fimum imponere equinum, ut hoc pacto calorem excites, quo illa folia fota in adsiduo stent fermento. Ne tamen nimis ferveant, inspiciantur cottidie folia usque dum colores illorum mutent. Quod si dicti fervoris vi jam aliquam induerint rubedinem, ruffedinemque præ se ferant, (quod percipi potest, si folia luci opposita sint) tempus est, ut folia detegantur, operimentaque removeantur; nimio enim fota nigredinem contraherent, quod adustionis corruptionisque esset indicium. hoc autem summopere cavendum est ne contingat, utpote in quo cardo huius rei versatur maxime.

Sic foto & fermentato Tabaco prædicta folia crassioribus filis sunt transfigenda per dorsum crassioremve nervum singulorum foliorum acum adigendo, atque ita loco ventoso quidem sed minime aprico aut insolato sunt suspendenda, fervore enim Solis vires eorum evanescerent omnes. Quod si vento siccata satis fuerint, fasciculatim conliganda sunt funibus quam arctissime fieri poterit constringendo, ita ut singuli fasciculi taleri seu regalis Hispanici majoris circumferentiam in circuitu habeant; ante omnia satagendo, ut quam arctissime & strictissi-

RPJCB

ſtrictiſſime ſint conligati. Hoc modo præparata Tabaci folia vaſculis imponi, ac quam denſiſſime infarciri impingique intrudendo debent. Eſtque hæc præparatio & conſervatio Tabaci per hanc induſtriam ſingulares & exquiſitas vires habituri.

Nota. [Vino Hiſpanico aut malvatico] *Præparandi hic modus recentior eſt, & ab Hiſpanis inventus, in ſuum aut exterorum etiam uſum. Credibile enim eſt, indigenas barbaros antequam vinum transmarinum ad ipſos inferretur, vino palmeo aut de Coccos, aliove liquore (ne dicam lotio quod illis exprobratur) præparaſſe hoc* χυλίον, *ſeu Caldo: aniſi etiam uſus ab Hiſpanis.*

In adſiduo ſtent fermento] *nobis ſonat* Bryen. *Indicat autem calorem à fotu calido moderatum, fervori proximum, nondum tamen ad incendium devenientem. Talem adflant partibus pſylothra; aves ovis ſuis dum ex iis pullos excludunt. talem & Ægyptij in furnis ſuis procurare ſolent, dum ova gallinacea maxima copia artificioſe excludunt, ut notat Bellonius.*

Sunt qui vilipendant uſum Tabaci apud nos enati, docet tamen experientia, recentia folia noſtratia ſæpenumero curaſſe ulcera, vulnera,

aliasque adfectiones citius ac certius quam ſiccata ex Indiis allata. & credibile eſt, ſicca illa exotica folia magnam ſæpe partem ſuarum viriium amiſiſſe. ſupervenerunt tandem alij qui folia Nicotianæ noſtratia ſiccata & præparata modo quem Indi uſurpant, efficaciora heic adfirment quam Indica, quum hæc noſtra qualiacunque cuiusque naturæ conveniant magis, tum longe recentiora & electiora haberi poſſint quam peregrina, quorum maxima pars eſt ſuſpecta, ut quæ ſophiſticata ſæpiſsime (verba ſunt Agrippæ lib. de Vanit. ſcient. c. 84.) adulterata, rejectitia, vel in navi ſuffocata, vel immerſa lacunæ, aut vetuſtate corrupta, vel non debito tempore & loco, (unde ſæpe plurimum imminet periculi) collecta ſunt. Vere idem dicit Autor, ſtultum eſſe ex India petere quæ domi habemus, propriam neque terram neque mare ſufficere exiſtimantes, patriisque rebus peregrina, frugalibus ſumptuoſa, ac facile acquiſibilibus difficilia, & abusque ipſis terræ finibus importata præferentes, &c. Hodie in Zelandia mercator quidam extat, qui annuatim circiter quinque terræ jugera juxta Veeram Mattiacorum magnis impenſis conſevit Nicotianæ ſemine, indeque prodeuntes plantas excoluit

RPJCB

luit more Indorum. Folia ſiccavit, adornavitque eodem ritu, illaque paſsim vendit, quod ſtipem illi non minimam hactenus contulit. Iamque per decennium ferme eorum uſus in hiſce regionibus ita invaluit, ut pro eis Virginienſe aut exoticum Tabacum non ſummopere deſideratum fuerit.

VIRES.

PErnicioſiſſimo toxico & veneno quo Cannibales ſuas inficere ſagittas ſuevere Tabacum reſiſtere didicerunt Hiſpani. Contigit ut quidam Cannibales ad D. Iohannem de portu divite in ſuis cymbis navigarent, Indorum, atque etiam Hiſpanorum, ſi quos reperirent, ſuis telis conficiendorum cauſſa. Eo appellentes Indos & nonnullos Hiſpanos conficiunt, plerosque autem vulnerant. Hi ſublimato carentes (quod vulneribus inſpergere tali in caſu erant ſoliti) à quodam Indo edocti ſunt Tabaci ſucco expreſſo vulnera inlinire ſuperpoſito folio Tabaci trito. Compoſiti illico dolores, & ea ſymptomata quæ huiusmodi venena ſubſequi ſolent: evicto tandem domitoque veneno curata vulnera.

Toxico adverſatur Tab.

Helleboro item adverſatur maxime; cuius rei periculum facturus rex Catholicus caniculam

Antihellebborum.

quandam à venatoribus in gutture lædi, vulneri helleborum inſpergi, ſuccum poſtea Tabaci cum ſpiſſamentis ſatis copioſe inſtillari juſſit. dictum, factum: res tandem fidem fecit, ſubligato enim revinctoque vulnere incolumitati canicula non ſine omnium admiratione brevi eſt reſtituta.

Hiſtoria. Huic adijciemus quod Ægidius Everhardus in ſua Panacæa refert. Accidit Antwerpiæ ut matronæ cuiusdam feli, quod eſſet furacior bolum toxico mixtum quidam propinaret. Illa quum ſtare jam loco neſciret, ſurſum deorſumque curſitaret, hauſtumque venenum fruſtra evomere conaretur; animadvertens matrona modum invenit, quo aperto ipſi rictu globulum è ſucco Nicotianæ folio butyro compactum ingereret, à quo paullo poſt exhibitum venenum evomuit, ac ſervata eſt.

Famem ſitimque ſedat. Notatu dignum quod ſcribit doctiſſimus Monardes, Indos hac herba famem ſitimque ſolari hoc modo. Conchylia quædam cochlearum fluviatilium urunt; deinde atterunt calcis modo. Horum & foliorum Tabaci æquas partes ſumunt, manduntque donec in unam quaſi maſſam conglobentur, ex qua trochiſcos piſo majores efformant, quos in umbra ſiccatos ſervant uſui.

uſui. Iter per deſerta facturi in quibus nec cibus nec potus præſto eſt, ſubjectum labijs imisque dentibus globulum inter eundum fugunt, liquoquoremque inde manantem cibi potusque loco deglutientes in ventriculum congerunt, quo absumpto ingerunt alium: hac equidem induſtria famem ſitimque per triduum tolerantes aut quatriduum, ut ne minimam quidem virium jacturam ſentiant; ſcilicet adſidua trochiſcorum maſticatione pituitoſos è cerebro humores elicientes, quos ſucci melioris penuria in ſuum nutricatum convertit ventriculus. Plinius libro 7. cap. 2. refert, ad extremos Indiæ fines ab Orientе circa fontem Gangis Aſtomorum gentem halitu tantum vivere, & odore quem naribus trahunt; nullum illis cibum, nullumque potum; tantum radicum florumque & ſylveſtrium malorum odoribus vivere: quod fieri non poſſet niſi vere nutrirentur; vita ſiquidem cum nutritione convertitur. Locum Hippocratis ſexto Epidemiorum Iohannes Alexandrinus enarrans, Democritum Abderitanum philoſophum (quum ingruerent Theſmophoria, ne domum funeſtaret rogatus) ſola mellis anaphora, id eſt, evaporatione vitam quatriduo ſuſtentaſſe, de quorun-

Vide etiam Strabon. lib. 15. & Cæl. Rhodigin. lib. 24. c. 21.

Laërtius lib. 9. de vit. & morib. philoſoph.

dam ſententia adfirmat: quanquam alij calentium panum odore id factum malunt. Cuius item rei Oribaſius 1. aphor. com. 12. meminiſſe eſt viſus, inquiens: Philoſophus autem refert ad odorem mellis quadraginta dies vixiſſe quendam. Verum hoc loco mendum eſt egregium, ut pro quatuor appoſiti ſint quadraginta, facili per numerales notas lapſu. Pomi quoque præſuavi odore prorogatam aliquandiu Ariſtoteli vitam, in eius tituli libro (quisquis ſit Autor) adnotatum eſt. Sunt qui ſimiliter panem calidum vino odorifero immerſum naribus admovent ægrotorum, quem ſi temporibus & coſtis cataplasmatis modo imponimus, utique vires egregie reſtituimus. Aponenſis quoque Conciliator moribundam vitam, ex croco & caſtoreo contuſis, vinoque mixtis, producere ſe conſueviſſe teſtatur, ſenibusque eam compoſitionem exhibuiſſe, nullatenus olfactu magis quam potu profuiſſe. Sed minime hæc mira. ut enim, cibo & potu reficitur quicquid humidioris & ſolidioris ſubſtantiæ effluxit: ſic etiam ſpiritu & fumo reparatur quicquid aëreæ humidæque ſubſtantiæ eſt diſſolutum. Si ergo ſpiritus & fumus (qui nihil eſt aliud quam tenuis ſubſtantia & aërea qualitas) ſoli nutriunt, (ut eleganter hoc docet Gale-

Valleriola lib. 2. lecor. commun.

Cœlius lib. 24. cap. 21.

Ferrerius lib. 2. meth.

Galenus 1. de sanit. tuend. cap. 2.) multo melius id præstabit odorifica vis amica naturæ qualitate permistus. Matthiolus quoque post Theophrastum refert, Scythas glycyrrhiza contentos absque alio alimentorum præsidio decem duodecimve dies degere. Sane pro negativa parte argumenta in medium adferri possent plurima, quale est illud Aristotelis 2. de Anima cap. 3. ubi tactum alimenti sensum esse docet, quasi dicat, Alimenta quatenus gustabilia esse objecta tactus, Gustus enim tactus quidam est. fumum ergo quum non sit tangibilis haut quaquam nutrire convinci hinc posset. Item; quod nihil corpori alimentum præstare possit, nisi in ventriculo prius, jecore, ac liene elaboratum fuerit (ut ait Galenus 1. de temp. cap. 2.) Item; quod eadem sit materia nutritionis & generationis ex eiusdem Galeni doctrina 1. de sem. cap. 16.) Ergo quum homo non generetur ex fumo ipso plane nutriri non posse: & eiusmodi plura argumenta alia.

Fumus Tabaci utrum nutrire valeat?

1. Object.

2. Object.

3. Object.

Sed respondemus; notandum esse, fumum posse sumi dupliciter; primo modo pro formali, & tunc esse qualitatem insensibilem à primis qualitatibus distinctam, ex earum tamen actione resultantem.

Respons.

ſecundo modo pro materiali, hoc eſt pro ſubſtantia cui inhæret, ut hic eſt Tabacum: eſt autem hoc calidum & ſiccum caloris & ſubſtantiæ tenuitate conſideratum: Dicimus ergo, fumum aromaticum & ſuavem vires ſemper reficere, cerebrum, cor, & ventriculum roborando; his enim partibus qualitas gratiſſima eſt, ac proinde earum temperiem ſubſtantiamque conſervat. ex fumo enim aromatizitate quadam permixto, ac ſimul cum ſuavi illo vapore inſpirato ſpiritus animales & vitales naturæ operationibus aptiſſimi regenerantur.

Alia quæſt. Alia quæſtio. Nutritionem adpoſitio & adglutinatio debet præcedere. Atqui fumus hic videtur tenuior & ſimplicior quam ut in eo aliquis adglutinationis modus poſſit excogitari. Ergo nutritionis materia non eſt dicendus.

Pars negat.

1. Argument.

2. Argum. Secundum eſt, quia Aqua nullo modo nutrire valet 4. de uſu part. & 3. acut. com. 17. Ergo & fumus illa ſubtilior & ſimplicior omnino nutrire non poterit. Dicit item Galenus 10. meth. cap. 9. jocinori ex inſpirato aëre nullam utilitatem accedere, à comeſtis vero & bibitis minorem plane quam ventriculo, cæterum aliquam non obſcure convenire. Et confirmatur ea ratio ex Galeni do-

Confirmatio.

ctrina

ctrina 3. de uſu part. c. 1. & ſæpe alibi dicentis, communiſſimam & maximam primamque nutrimenti viam ab ore illud ferre ad ventriculum quaſi ad promptuarium quoddam omnium particularum commune in medio animali poſitum; ubi ſemel concoctum ad jecur penetrat in ſanguinem convertendum; ex quo omnium partium fit nutritio. Atqui fumus hic à jecore non trahitur in ſanguinem transmutandus. Ergo nutrire nequit.

Sed pro altera parte eſt Hippocrates lib. de Alimento, ubi fumum aëreum per guttur inſpiratum poſſe nutrire pronunciat, his verbis. Principium alimenti ſpiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua reſpiratio, &c. *Altera pars.*

Pro ſolutione huius difficultatis primum eſt notandum; hominem quum in perpetuo ſit fluxu, duplicique materia conſtet, terrea nempe & aquea, quæ partes ſolidas & carnoſas efformat, aëreaque & ignea, quæ ſpiritus, alterum vitæ principium; hinc eſſe, ut duplici materiæ ei opus ſit ad utriusque effluxæ diſſipatæque ſubſtantiæ reparationem; cibo videlicet & potu ad partem terream & aqueam deperditam reparandam, igne vero & aëre ad ſpiritalem reſarcien- *1. Not.*

dum,

dum, ut manifeſte ſatis docet Galen. 1. de ſanit.
2. Not. cap. 2. Secundum eſt, quod licet Spiritus nutriri ab Hippocrate (libr. de Aliment. citato) dicti ſint, non tamen vere nutriuntur, quum corporis viventes ac veræ partes non ſint, neque naturalem facultatem nutrientem habeant, qua aëream materiam ſibi familiarem in ſui ſubſtantiam poſſint convertere, ſed à potentiſſima cordis virtute validiſſimoque calore, tenuem ſanguinis vaporem cum inſpirato aëre ſubigente perpetuo regenerari. Dicit vero Hippocrates eos nutriri, quod mirum in modum refici ac recreari proprij inſtrumenti refectione animus ſentitur, ac rurſum ſpirituum exhalatione, ut privatus proprio inſtrumento, deficere. Itaque Spiritus generatur non quidem ex ſua ipſius facultate, ſed ab ea quæ omnibus membris principibus eſt indita, eo fere modo quo in ventriculo chylus & in hepate ſanguis conficiuntur: non tamen quod Spiritus veluti & illa nutrimenti materia ſint, nulli enim parti præ ſua tenuitate & diſſimilitudine adglutinari aſſimiliarique poſſunt.

Ad oppoſ. His ſic præjactis facile erit ad oppoſita argumenta reſpondere.

1. Reſponſ. Ad primum dicimus, non turbare nos debere

bere aëris ad adglutinationem ineptitudinem: eum namque partes ſolidas & carnoſas vera nutritione reficere non arbitramur, ſed dicta permiſtione à valido calore cordis percoctum in Spiritus ſubſtantiam abire profitemur.

2. Reſponſ. Ad ſecundum reſponſio patet; Aqua licet ſola nutritioni inepta ſit, cũ alimẽtis tamen permixta nutrientem cõditionem comparare conſpicitur.

Ad confirmat. Reſponſ. Ad confirmationem vero dicimus, verum quidem eſſe, eſculenta ac potulenta non alibi quam in ventriculo ac jecore ad nutritionem confici poſſe. aërem autem eisdem transmutationibus indigere negamus. Sed unde digreſſi ſumus revertamur. Narrat Thomas Hariot in ſua Virginiæ deſcriptione, tanto apud eiusdem Inſulæ incolas Tabacum eſſe in æſtimio, ut ſuos etiam Deos iſto delectari perſuaſum habeant. hinc ſacros ignes incendunt, locoque ſacrificij huius pulverem injiciunt; navigantes quoque in tempeſtatibus aëri & aquæ pulverem inſpergunt. Eundem & ritum obſervant, (addit idem Autor) mimicos admodum geſtus edendo, (nunc terram pedibus pulſando, nunc ſaltando, nunc manibus complosis & in altum protenſis geſtiendo, nunc cœlum ſpectando & diſſona

Æſtimium Peti apud Barbaros.

verba efferendo) ſi quando gravi aliquo periculo ſunt defuncti.

Nec prætereundum, quod vix ex Barbaris ullus offendatur, è cuius collo Tabaci faſciculus conglomeratus cum infundibulis ex palmæ foliis non pendeat: quique etiam cum familiaribus colloquens, fumum continuo per nares labiaque contuſa velut è thuribulo ad ecſtaſin usque non exhalet.

Laſſitudinem tollit.

Sunt inter illos qui ad tollendam laſſitudinem ſolatiumque in laboribus ſuſtinendum hoc ipſo fumo utantur. Quorum exemplo, inquit Monardes, ſervos noſtros ac Mauros qui in Indiam Occidentalem peregre profecti ſunt, id ipſum factitaſſe comperimus: nam ex crebris ſaltationibus ac choræis defeſſi ac laſſi cum ore naribusque attrahunt: unde idem illis quod Indis evenit: horis nimirum tribus aut quatuor mortuis ſimiles videntur; poſtea integris viribus ſunt, atque ad labores tolerandos multo quam prius alacriores. Quod quidem ipſis tam volupe eſt, ut ſubinde ab hominum conſpectu ſecedant, quo liberius animo obſequantur etiamſi non ſint defatigati. Quid, quod eo veſaniæ deveniunt, ut hoc nomine non raro pœnas hæris ſuis luant,

qui

qui & exuri Nicotianam ſtudioſe curant, ut deſidioſæ iſtius voluptatis occaſionem ipſis adimant. Quid verbis opus eſt? Vidi ego, inquit Monardes, ſervos Maurosque, quibus non permittitur inebriari vino, hoc fumo ſeſe obruere, in quo non parvam voluptatem ſtatuant, jactentque ſublatam inde laſſitudinem, nulloque ſuo vel damno vel malo tam belle exceptos eſſe.

Huc referendum quod Alexander ab Alexandro lib. 3. c. 11. memoriæ reliquit, Scythas quum inebriari gaudeant, & abſtemij ſint, ſi quando ebrietatis dulcedine capi vellent, ne contra conſtitutum facerent, in ignem conjectis herbis & fumo hauſto haut aliter quam epoto vino madidos fieri. Quod & de Thracibus traditur, qui epulantes focos ambiunt, herbarum ſemine ignibus injecto, cuius nidore capti ebrios imitantur, & tanquam vino adfecti temulenti jacent, ſicut Nepenthes ſucco delibatis triſtitiam diſcuti putarunt. Babylonij quoque incenſo arborum fructu & fumo hauſto ita ebrij reddebantur, ut tripudiis & cantibus exultarent.

Scythæ *quam mire inebrientur fumo.* *Maximus Tyrius ſermon. 11.*

Thraces *Vide Pomponium Melam. lib. 2 c. 2. & Solinum cap. 15.*

item Babylonij. *Herodotus lib. 1. non multo ante finem.*

Ad horum exemplum Indorum ſacerdotes, quos Buhitos illi nominant, de rei alicuius eventu conſulti ſuffitum Tabaci haurire ſolebant ad

Indorum ſacerdotū vaticinādi modus.

ecstasin excitandum & de re qualibet diabolum interrogandum. Indi enim bellum aut aliud quidpiam alicuius momenti suscipere non solebant, quin diabolum prius interrogassent de eventu, qui per os istorum pseudoprophetarum fumo Tabaci inebriatorum illis respondebat. Consultus sacerdos Peti folia sicca urebat, fumumque per cannulam vel trajectorium, ut hodie etiam apud nostrates (nimis proh dolor!) in usu videmus, in os excipiebat, illo sese fumo eousque inebrians, donec omni penitus sopito sensu è mentis potestate exiret, & ecstasi quasi raptus in terram caderet, ubi maximam diei partem aut noctis omni prorsus motu privatus jacebat. Discussa tandem temulentia cum dæmone se contulisse mentiebatur, & prout animus illi suggerebat pronunciabat, num bellum suscipiendum esset an differendum, iter ineundem nec ne; & sic de reliquis quibus interrogabatur responsa dabat, sed ambigua, ut, utcunque caderet eventus, imperitæ multitudini facile persuadere posset sic se prædixisse. eoque modo barbaros istos homines misere ludebat.

Mira dæmonis astutia apud Indos.

Indorum quoq; medici hoc fumo inebriati, & sensus impotes facti, mille de deorum consilio refere-

Medicorum Indorum vanos.

ferebant,& tum terquaterq; ægri corpus voluentes manibus fricabant. Os interim ore tenebant, quod mulierculæ tanquam reliquias poſtea conſervabant. Interrogati de morbo læta reſpondebant omnia;ſi ſecus eveniret, in promptu erat excuſatio, lethalem fuiſſe: Atqui conſuetos hoſce ritus neglexiſſe capitale erat. Ita profecto hominũ inimicus Gentiles decipere conſueverat. Apud nonnullos ijdem erant medici qui ſacerdotes. *Iohannes Metellus.*

Sed jam Tabaci effectus uſu qui optimi ſunt deprehenſi, particularius enarrabimus. *Catharrum præpar. in mater. frigid.*

In deſtillationibus ubi materia frigida infeſtaverit,ſuffitus fiant ex aridis Nicotianæ folijs. cumprimis convenit Syrupus eius,hic enim mirum in modum rheumata adſtringit. Idem præſtant folia manducata vel palato attrita,hæc pituitam in capite conceptam liquant,& ex ventriculis cerebri prioribus per eam partem quæ χοάνη,vulgò infundibulum dicitur, catharrificos ſuccos eliciendo deſtillationum alveos exſiccant. neſcio an felicius ac fidelius ad hanc rem remedium inſtitui poſſit:

Ad memoriæ quoq; ſtabilimentum egregie facit fumus naribus exceptus; peculiari enim ratione dicatus eſt cerebro,facileque in eius ſinus ſub- *Memoriam firmans.*

vehitur, ac id ab omni inquinamento eluit. (est enim cerebrum pituitæ metropolis, ut docet Hippocrates lib. de glandulis) Cibum præcedat tribus horis, ita commodius peccantes succos discutit & absterget. Non tamen scriptum hoc volumus ijs, qui cottidiano ejus abusu semet ipsos & bonas horas in Tabaccarijs tabernis perdentes, & ex cerebro suo mentis nobilissimam sede, omnisque eruditionis ac scientiæ ταμείῳ caminum simul & cloacam efficientes utile alioqui medicamentum profanant, meri ciniflones. Insignis apud Leydenses practicus D. Henricus Florentius Nobis aliquando retulit, D. Pavvium p. m. exercitatissimum ac celeberrimum sui temporis Anatomicum, subjectum aliquando ad anatomen adhibuisse, cujus olfactus plane ac omnino erat deperditus, idque quoniam ne vestigia quidem mammillarium apparebant processuum: quod ipsum præ immodico Nicotianæ hausto in dicto corpore accidisse non inanibus colligebatur conjecturis. Iam ante triginta (aut circiter) annos suspecta fuit ista ex Tabaco per nares suffumigatio & male audiuit tanquam nimius & adsiduus ejus usus cerebrum pravis fuliginibus oppleret, ac tandem corrumperet.

Nota.

Historia.1.

Audia-

Audiamus quod doctissimus & de republica literaria optime meritus D. Iustus Raphelengius aliquando ad Nos perscribsit; verba ejus hic adponam. *Memini*, inquit, *D. doctorem Paavium p. m. in primis suis anatomicis administrationibus juvenem secuisse robustum, & cætera sanissimum, cuius cerebrum plane obsitum erat atris fuliginibus. Caussam eius rei D. Paavio indaganti, & ad maniam aut alium capitis adfectum id accidens referenti, responsum ab iis qui juvenem illum noverant, non valetudinarium eum unquam fuisse aut sanitica morba laborasse; sed usu adsiduo Tabaci ita adsuetum, ut raro diculam intermitteret, quin avidam illam fuliginosam hauriret. Hinc non temere igitur suspicabatur D. Paavius congeriem illam fuliginum in cerebri cavitatibus factam. Hactenus ille.* Plurima quidem ejusmodi exempla in medium adferri à nobis possent, quæ brevitatis caussa omittimus. Hæc & talia nocumenta sint tibi documenta philapine, & cave sis ne dulcis illa Mnemosyne Musarum parens ac amasia Iovis oculos aliquando suos à te avertat, divinoque isto sacrario ac luminis thesauro incomparabili despoliet, tanquam indignum possessorem.

Hist. 2.

Cum-

Fumus Peti valde noxius corporibus juvenilibus;

Cumprimis vero juvenibus ſumma cautione opus eſt in fumo hoc ſorbendo; nimius enim & adſiduus eius uſus extra ſanitatis lineam cerebrum redigit, & in intemperiem calidiorem multo abripit, ita ut ἕυκρασίαν ſuam & ſanitatis ambitum deſerat; hinc tandem ſacra illa anchora in deploratum trahitur. juvenum enim nutricatus benignum madorem deſiderat ad virium totiusque corporis roboramentum; cholericorum imprimis, in quibus cerebrum caloris exceſſum non fert; calidum namque nativum opprimeretur adventitio. videatur Galenus comment. in lib. de Vict. ſalubr. Idem quoque ſubfumigium vehementer in nauſeam ac vomitum ventriculum concitat (ut cottidiana experientia monſtrat) villis nimirum internis adhærendo, ac ita ſuccos pecculiares in ventriculo ac meſenterio contentos offendendo, operationes eius conſuetas demolitur. Etenim in excluſione materiæ ex ventriculo fieri non poteſt, quin una quid exhauriatur, in quo naturæ vis reſedit; tum quod natura quum in ſuo verſatur munere in habitum corporis trajicit alimentum quaſi ad ἀφέλειαν. at purgans omne ac turbans in centrum ſuccos & Spiritus abducit. itaque his motibus

Præſertim biliosis;

Vomitum enim ciet.

tibus adverſis mirum in modum fatigatur natura; nil enim ægrius ferre poteſt quam duos contrarios motus uno & eodem tempore. Hoſtis itaque acerrimus eſt plurimorum ſtomachis, præſertim ſi poſt cœnam ſtatim aut prandium ejus uſus ineatur. Atqui hoc reſpectu noxius eſt corporibus omnibus ſanis Hippocrate affirmante 2. Aphoriſm. 37. *Grave eſt hos purgare qui ſecura ſanitate fruuntur*; creber namque purgantium uſus maturam ſenectam infert, franguntur enim vires reſolutione partium ſolidarum ab hypercatharſi ſucci alibilis. Celſus quoque in ipſo ſui libri primordio *Alimenta ſanis, medicamenta ægris ſolum convenire* aſſerit. Sed detur non purgare, (quod tamen certiſſimum eſt, ut & alibi dicemus) corpus tamen alterat, quod in juvenilibus validisque ſine magno detrimento fieri nunquam poterit; humiditatem præterea abſorbet, & perfectæ conſtitutionis calorem adauget, uti ignis & Sol ſenſibiliter calefaciunt ea quæ ipſis exponuntur.

Itaque ſtomacho inimicus.

Corpus alterat.

Audiamus Platonis exemplum 2. de legibus. *Principio*, inquit, *lege ſancimus, ut puer uſque ad duodevigeſimum annum vini uſum prorſus ignorent.*

rent. Nempe eos monebimus, non oportere ignem igni in corpus atque animam ſuggerere, antequam viri effecti ſubire labores incipiant; furioſum namque habitum juventutis cavere oportet; deinde vino moderate utantur uſque ad annum ætatis trigeſimum. Quod ſi Plato vino juvenes interdixit, quod caloris potentia caput halitibus repleat, multiſque & calidis vaporibns impleat, nimiumque corpus calefaciat, neque corpori modo, ſed etiam animo damnum vel maximum ejus uſu accedat, ut inquit Galenus 1. de ſanit. tuend. quamobrem nedum juvenibus dandum minime vinum, quod videlicet & ad iram & ad libidinem præcipites faciat, & partem animi rationalem hebetem turbidamque reddat; anne hoc Tabaci fumus præſtat efficacius? calidum eſt vinum & humidum, Tabacum vinum caliditate vincit, cui etiam exceſſui odorem iſtum fortem ſaporemque corroſivum debet. loco prętera humiditatis vini habet etiam conjunctam ſiccitatem. Qui naturalem tantummodo philoſophiam guſtavit, facile hinc concipere poteſt rem eſſe plenam periculi cholericis conſtitutionibus, quas ad febres ardentes, phreneſes, & hecticas diſponit, eaſdemque in melancholiam intempe-

tempeſtivam traducit; calor enim non naturalis, naturalem corporis calorem ſuperans, eandem vaſtat ac deſtruit, ut monuimus, eademque opera intemperiem melancholicam continuo eius uſu ingenerat; hinc ſicca poſtea bilis & calida inflammatur. ſed hoc ſenſim fit & ſine ſenſu juvenili ætate, & ſimul frequenti Zythi ingurgitatione (quo utuntur noſtri Tabaccarij) impediente quo minus ſubito hæc fiat alteratio. Dicit Galenus de ſanitate tuend. *Optimi temperamenti optimi mores*: qui & integrum librum ſcripſit in eum finem, ut probet, affectiones mentis ſequi temperaturam & conſtitutionem corporis. Quod tametſi intelligendum ſit præcipue de originali illa temperatura quam à parentibus accepimus, ſicuti tamen ea mutatur vel naturaliter cum ætate noſtra, vel accidentaliter ex nimia Tabaci ſuffumigatione, aut alio quovis externo medio; ita & eandem magna affectuum & inclinationum mentis mutatio comitari ſolet. & ſicut calor & acrimonia creſcunt & habitant in ſanguine, ita furor & temeritas in animo: incraſſato jam concretoque ſanguine triſtis ſtupidusque evadit animus. hoc in nonnullis nimis eſt conſpicuum, licet ab alijs prudenter

denter dissimulatum. Non igitur videmus quomodo nimia ista Peti ad nares & cerebrum attractio non peragatur rea eversionis perfecti status corporum & animorum, obtritis frigidorum elementorum proportiunculis ac ad calorem promotis spoliata forma pristina; idque non solummodo in ipsis philocapnis sed & in eorum posteris, quum parentum temperatura & constitutio in liberos naturæ ordine transfundatur, & unà mentis adfectiones inde pendentes. *Quocunque*, inquit, doctissimus Fernelius, *morbo pater generans afficitur, idem in prolem transit.* & Galenus, *Mas formam, naturam, & essentiam dat infanti.* Quando igitur corporis humores acrem hunc calorem & siccitatem ex nimio Tabaci suffitu contraxere, pater generat filium sui similem, sed cui deest humor iste naturalis, qui vitæ illius filum protrahat, eumque ad mores ingenuos, suaves & sociabiles disponat. Audiamus Avicennam Fen. 1. p. c. *In ipsius*, inquit, *Artis potentia situm est, ut ne putredo in nobis gignatur, & ut nativa humiditas diutius perennet, ne cito ab exsiccantibus, vel urentibus causis dissolvatur, & ut etiam quam longissime unum quodque*

Lib. 2. de signis.

Lib. de causis morbor.

que corpus secundum tempus à nativo temperamento sibi debitum proferatur. Quibus autem id præsidijs facere Ars possit paucis post verbis explicat, triplici scilicet cautione ab Arte adhibita: una scilicet in esculentorum ac potulentorum recta administratione, in quantitate, qualitate, substantia, modo, ordine, mensura ac tempore; non neglecta interim loci occasione. Altera in putrefactionis cautela. Tertia earum rerum prohibitione, quæ nocere vitæ quum suapte natura possint, humidum radicale brevi temporis spacio dissolvunt, sicque vitam momento rapiunt; qualia sunt vigiliæ, curæ, angores, calefacientium item ac vehementer siccantium usus; unde tandem defectu convenientis pabuli exstingui nativum calorem humidumque primigenium omnino est necesse; hinc marcore & tabe deficimus. Vnde merito *Tabem Galenus* lib. de Tabe, *viventis corporis ex siccitate, consumptionem esse dixit.* Ex hisce igitur commemoratis facile elici potest, quod fumus hic tabificus ad vitæ brevitatem faciat. Quum enim nativus in nobis calor instar flammæ cuiusdam humidum, in quod agit, adsiduo depascatur, perinde ac accensus lychnus

Tabes quid.

oleum calore ſuo abſumit; conſequitur neceſſario, ut defectu pabuli quam celerrimè, proprio vitæ diſſipato ſubjecto, vita evolet, deficiente una cum humido ipſo etiam innato calore, cujus defectio mors eſt.

Intelligitis igitur Tabaccarij fumoſas haſce fuligines Tabacinas quibus tori, ceu in profundiſſimo cœno lutulenti involvimini, ad vitam veſtram rapiendam plurimum certè momenti habere. Galenus loquens de medicinis aperientibus adſerit, eorum uſu frequenti ſolidas corporis partes exſiccari, ſanguinemque craſſum evadere ac concretum, qui in renibus exuſtus calculum generat. Hoc idem de Tabaco verè adfirmari poteſt, quo multi frequentius utuntur, quam ulli unquam hujuſmodi medicamentis aperientibus, plus enim continet in ſe caloris & ſiccitatis quam illud, atque eadem ratione plus virium ad lædendum ſana & eucrata corpora. Aduertite igitur, advertite καπνοφίλοι, ne hujus apocapniſmi nimietate extra lineam curratis, & αὐθαλοέντῳ τῷ Θεῷ aucupio vos metipſos mancipetis. Corporis bona ſunt Pulchritudo, Robur, & Bona valetudo: hanc ultimam tanquam potiorem commendans graviſſimus Autor Plutarchus, *ſanitatem*

5. de medic. ſimpl. facult.

fuligine obliti Dei.

Bonæ Valetudinis encomium.

tatem maximè divinum longeque blándissimum esse vitæ condimentum; precioſiſsimamque rem ut graviſsime, ſic certe doctiſsime, affirmavit: nil hac præſtabilius, nil optatius, nil etiam jucundius poteſt inveniri: *abſque hac* (Hippocrate teſte) *nulla reliquarum rerum voluptas aut fructus.* hæc eſt quæ in hac vita utramque paginam facit; ſine hac felix nemo dicit potuit unquam; hæc honores ampliſſimos, hæc gazas & divitias omnes multis parasangis longè antecellit, unde ſcitum illud Horatianum; *in ſalubr. præcept.*

Non domus & fundus, non æris acervus & auri *lib. 1. ep. 2.*
Ægroto Domini deduxit corpore febres,
Non animo curas: valeat poſſeſſor oportet,
Si comparatis rebus bene cogitet uti.

Vniverſam verò ejus ſuſtentandæ rationem unus omnium optimè tradidiſſe Cicero latini eloquij & pater & princeps libro Officior. 2. eſt viſus. *Sustentatur valetudo* (ait) *notitia ſui corporis & obſervatione earum rerum, quæ res aut prodeſſe ſoleant, aut obeſſe, & continentia in victu omni atque cultu corporis tuendi cauſa, & prætermittendis voluptatibus, &c.* Quid hac ſerie divinius, quid copioſius, quid elegantius, dici à quoquam poſſit,

Valetudinis ſuſtentanda ratio.

possit, planè non liquet, ut qua universa valetudinis conservandæ ratio lepidissime explicetur. dignissima profecto sententia quæ mentibus inscribatur eorum qui sanitatis studiosi. His utimur à quibus natura ipsa juvatur ac reficitur: ab his cavemus à quibus noxam nos sentire percipimus; idque duce & magistra *Natura*; quæ (ut Cato dixit) *dux vitæ nostræ est optima, multis ipsa signis declarans quæ desideret, quæ abhorreat, cuique repugnare nihil prorsus est aliud quàm gigantum more cum diis pugnare*: hæc continentia in omni victu, cultu, & prætermittendis voluptatibus conservatur. Continentia corpus vegetum, salubre, firmumque reddit. eadem præstat voluptatum contemptus: est enim (ut Plato inquit) *Voluptas esca malorum*: Hanc quum non minimam ex Tabaci suffitione percipiant (si tamen voluptas hæc dici meretur) mirum quantopere sibi congratulentur, non cogitantes interim naturam lacessiri, immemoresque illius Ovidiani,

Impia sub dulci melle venena latent.

Socrates suadere solitus erat, illos cibos potusve vitandos qui ultra sitim famemque sedandam producerent appetentiam, quod ea voluptate

nos

Cic. lib. 2. de senect.

in Philæb. de summo bono.

lib. 1. Eleg.

Plut. lib. de tuend. val.

nos magis ineſcantia magnis malis inficerent, verum etenim illud;

nocet empta dolore voluptas. Horat. 1. ep. 12.

Quomodo enim non turpe ſit prorſusq; deteſtandum, prudentiſſimum animal hominem enervibus hujus fumi illecebris ita irretiri, ut neglectis valetudinariæ artis præceptis ſordidiſſimo fumo inhians totum ſe invaletudini devovendum præbeat? Appetentia privari, radicali conſumpto humido contabeſcere, febribus torqueri, aliisque infirmitatibus diverſimodis angi, an non hæc præclara voluptatis imprudenter admiſſæ præmia? Satius eſſe cum Galeno ſentimus (ſi cui acetum in pectore) ſexcenties mori malle quam talem vitam vivere. Quod ſi ita eſt (ut profecto eſt) quorſum attinet pravis hiſce fuliginibus ſeſe devovere, naturamque ad ſui internecionem atque perniciem cogere? hominum hęc ſunt, an belluarum potius? vere Plinius: *Animalia omnia noſcunt ſibi ſalutaria præter hominem.* lib. 27. cap. 3. & recte Seneca. *Inter cauſas malorum noſtrorum, quod vivimus ad exempla, nec ratione componimur, ſed conſuetudine adducimur: quod ſi pauci faciunt nolumus imitari: quum plures facere cœperunt, quaſi honeſtius ſit, frequentes ſequimur, & recti apud nos locum tenet error* Ep. 39.

Ep. 39. *multorum*. & alibi: *Voluptatibus in consuetudinem adductis carere non possunt: & ob hoc miserrimi sunt, quod eo perveniunt, vt illis quæ supervacua fuerant facta facta sint necessaria: seruiunt itaque voluptatibus non fruuntur, & mala sua, quod malorum ultimum est, amant. tunc autem consummata est infelicitas, ubi turpia non solùm delectant, sed etiam placent; & desinit esse remedio locus ubi quæ fuerant vitia mores sunt.* Sed frustra monita Nostra,

Iuvenalis Sat. 2. 8. *dedit hæc contagio labem,*
Et dabit in plures: sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci,
Vnaque conspecta livorem ducit ab uva.

Vt finem faciamus, non quidem imus inficias in corporibus frigidis & humidis nimis cerebris, quæ à madore titubant, & quibus pituitæ nimietas juncta est; aut ubi succus ille rigida quadam frigoris potentia cerebrum percellit (cujus signa sunt faciei albedo, venarumque inconspicabilitas, capilli recti, stabiles, & ruffi, frigoris impatientia, & totius corporis habitus rigidus, torpor & somnolentia, os, nares, oculi, madẽtes, &c.) suffumigio hoc pravarum istarum ac putidarum materierum saburram evacuari posse & excludi.

Nondum

Nondum tamen omnino tutus in hoc reſpectu videtur nobis fumus iſte exceptus, niſi cum cautione & reſpectu. inter præcipuum vero haberi debet, ut ad neceſſitatem non ad libidinem & intemperantiam utatur. parcitas adſit & modus. purgetur vero caput prius ſternutatoriis ex Peti pulvere, ut alibi dicemus.

Videtur Nobis convenientius ſi tubuli illi vel fiſtulæ, per quas fumus recipitur, ſint longiſſimæ, quales ſunt barbarorũ, quibus fumum longinquo hauriunt, quales & plures meminimus uti conſuetos, algidior enim ita redditus fumus gratiore Venere hauritur, nec vapidum adeo & acrem nidorem eructat. Cerebrum quoque quum venulis anguſtiſſimis conſtet ac minimis, non lubenter recipit craſſa iſta ſubfumigia penetratu difficilia, ſed tenuia & calida tantummodo. Perſæ ut & Turcæ Aloes lignum minutim cõciſum Tabaco addunt in capitis adfectibus, ac ita per longam cannulam ex orichalco confectam (quam frigidæ imponunt aquæ, ut eò gelidius fumus pervadat cerebrum) ſuffitum hunc hauriunt. Sunt qui olei Aniſi guttulas aliquot addant; alios vidimus qui Caryophillos admiſcebant; alios alia ſcrofos ac frigidos capitis pectorisque humores evacuantia.

Barbarorum tubuli quales.

De Barbarorum instrumentis, sive fistulis, vel potius tubulis (quorum diversos icones in calce hujus Tabacologiæ exhibebimus) quæ Monardes narrat lib. simpl. medic. 3. nullius melius quam ipsius verbis, ut ea nobilissimus Clusius interpretatus est, potest benevolus lector intelligere. Advehuntur è nova, inquit, Hispania Tubuli quidam Cannarum sive Arundinum interiore parte quodam gummi inliti, quod mea opinione Tabaci succo infectum est, caput enim tentat: illo, ni fallor, cannam inungunt; utque tenax est, firmiter inhæret, colorisque nigri est: induratum autem non est tenax. Incenditur tubulus ea parte qua bitumine sive gummi infectus; altera vero in ore sumitur, fumusque excipitur; omnem pituitam & purulentos humores è pectore educens: hoc vero uti solent quum Asthmate se premi, & veluti suffocari sentiunt. hæc ille. & Clusius in additamentis ad idem caput. De tecta, ait, ab Anglis duce Richardo Grenfeldio anno à Christi nativitate M. D. LXXXV VVingandecaovv (quam ipsi Virginiam nuncuparunt) novi orbis Provincia, triginta sex gradibus ab Æquatore Septemtrionem versus distante; compererunt Incolas frequenter uti Tubulis quibusdam ex argilla factis,

ad

ad foliorum Tabaci magna abundantia apud eos naſcentis, incenſorum fumum hauriendum, ſive verius ſorbendum valetudinis conſervandæ gratia. Angli inde reduces ſimiles attulerunt tubos ad Tabaci fumum excipiendum: inde Tabaci uſus per univerſam Angliam adeo invaluit, præſertim apud aulicos, ut multos ſimiles tubos fieri curarint ad Tabaci fumum ſorbendum. Hæc Cluſius de Anglis. addimus Nos Belgarum, Germanorum, Gallorum, Italorum, Turcarum, Arabum, Perſarum, immo totius ferme orbis terrarum inhabitatorum magnam partem (ſi non maximam) huius θυώματος nidore ita ineſcatam, ut fœtidum hoc & olens ſubfumigium ſapidiſſimis etiam fumitionibus longè præferat. Cumprimis vero hoc thymiama apud Belgas noſtros frequenti eſt in uſu; tum etiam inter mercimoniorum genera non contemnenda Tabaci præparati mercatura, & res inter negotiatores uberrimi quæſtus, ſi fortuna, etiam mediocris, adſpiraverit; maximo profecto compendio & inſigni Hollandiæ & Zelandiæ mercatorum utilitate & fructu, qui ſiccatum & præparatum Tabacum, ut ex Indijs adportatur, in alias regiones, etiam longiſſime diſſitas

transmittunt non ſine luculenti lucro. Quot mille hominum reperire eſt in potentiſſimo ac florentiſſimo illo Amſtelodamenſi Emporio (taceo Roterodamum, & reliquas hujus Provinciæ civitates) qui fortunæ primum tenuioris ut plurimum Tabaci venditione ſuam non ſolum ſuſtentarunt inopiam, ſed etiam quæ ad victum & amictum communis poſtulat neceſſitas abunde ſatis ſibi ſuisque proſpexerunt: immo ſunt qui amplas inde divitias corraſerunt. quamvis illis non patrocinemur, qui ſpecioſo Tabaccarias tabernas (addo vinarias, ne dicam cereviſiarias & oinoſtagmatarias) exercendi titulo victum ſe & lucellum quoddam quæritate prætendant, quum ſcortis interim & lenocinijs proſtituendis rem promoveant domeſticam. Vt autem curioſus lector videat, quantopere mercimonium hoc Tabacinum apud Belgas vigeat; dicimus; indubitate hoc præſagiri poſſe ex eo, quod citra controverſiam fatendum, Illuſtriſſimos & Potentiſſimos Hollandiæ Ordines, modico, & tolerando etiam, in Tabacum impoſito tributo (quod tamen ante dies aliquot factum intellexímus) triginta florenorum millia, & ultra, ex ſolo vectigali Tabacino in publici ærarij emolumentum

à mer-

à mercatoribus, qui hoc ex Indijs adportari curant, pro lubitu cottannis posse colligere.

Vt redeamus unde sumus digressi, diximus, suffitum hunc serosos ac frigidos capitis humores posse evacuare : cui tamen adversari videtur Hippocratis doctrina 5. Aphorism. 28. quæ habet. *Suffitus aromatum muliebria ciet, idemque ad alia non raro valeret, nisi capitis gravitatem adferret*. Vbi docet, Galeno in comment. subscribente, totum corpus recte suffitum iri per uterum in omnibus frigidis ac humidis dispositionibus, nisi timeremus illam quæ fit ex suffitu capitis gravitatem. ergo quum ad materiam pituitosam in cerebro stabulantem haut quaquam quæ caput gravent ac repleant, sed potius quæ sublevent requirantur; suffitus qui ex rebus caput opplentibus, ipso docente, Galeno, constant, in tali cerebri dispositione, aut in ulla quapiam usurpari non debent.

Difficultas.

Part. negat. argum.

Sed pro altera parte plurimi sunt Autores gravissimi magna cum laude praxin exercentes, ac docentes, qui subfumigationes in tali aut simili eventu summopere commendant. quibus non solum cottidianum experimentum sed etiam validissima ratio subscribit : quia ad inciden-

Pars altera.

Ratio.

dendum abſorbendumque humorem frigidum & humidum in cerebro collectum, nulla aptiora remedia inveniri poſſunt ijs, quæ cerebrum roborandi atque attenuandi & exſiccandi facultatem ſortiuntur. Atque Tabaci fumum talem facultatem poſsidere certum eſt; nam calefaciendi, incidendi, attenuandi, aperiendi, & reſerandi facultate pollet. Ergo fumus hic ore perque nares hauſtus ad frigida & humida cerebri excrementa reſiccanda tanquam perutile remedium in hos uſus eſt trahendus.

Notandum. Pro ſolutione argumenti oppoſiti advertendum eſt, multum intereſſe ad huiuscemodi remedij uſum conſiderare cerebri temperamentum (ut ante diximus) & humorem qui in eo ſuperfluit; ſi namque calidum illud ſit, Tabaci fumo valde repletur & gravatur, cuius eventus cauſſa ſita eſt in ipſo partis calore (nam & calor communi nomine caloris trahit) atque etiam in meatuum calidioris capitis amplitudine, ob quam aſcendentes vapores facile recipit: ſi vero cerebrum frigiditate & humiditate nimia laborans conſimilia inter ſe congenerat recrementa, huius ſubſitu non implebitur, ſed potius refocillabitur exſiccaturque, niſi forſan ob nimiam

ſive

sive nativam sive morbo contractam debilitatem quorumvis vaporum contactum absque gravitate & dolore sustinere nequeat.

His itaque sic prænotatis ad contrarium argumentum dicimus; Hippocratem in Aphorismo allegato intelligendum esse de ijs qui cerebrum admodum calidum & humidum habent aut etiam debile, & quod facile dolore gravitateque corripitur. frigido enim humidoque cerebro frigidis humidisque recrementis onusto suffitus calidus & siccans (qualis hic Tabaci est) summopere confert, præsertim per fistulam modo quem diximus exceptus. A quo tamen abstinendum ducimus eos, quorum caput ob debilitatem delicatulamque naturam non solum fumis, sed moderatissimis etiam odoribus, percellitur, ac dolet.

Ad argument. oppos. respons.

Sequitur alia quæstio; Utrum nempe Tabaci fumus ventriculo ingestus (quem morem apud multos, imprimis nautas nostros, in usu cottidiano conspicamur) humores superfluos è cerebro trahere & purgare queat.

Alia quæstio, Vtrum fumus Tabaci ventriculo ingestus humores superfluos è cerebro trahere queat?

Pro parte affirmativa validissimæ sunt rationes; quarum prima sumitur ex Hippocr. 7. Aphorism. 30. dicente. Quibuscunque per diar-

Part. affirmat. arg.

rhœas ſpumoſa feruntur alvi recrementa, his ex capite effluunt talia. Vnde infertur, à capite adventriculum, nimirum per choanam, trahentis pharmaci facultate humores, adlici poſſe. 2. Secunda deſumitur ex Actuario, Meſue, alijsque Autoribus probatiſſimis, Agaricum ad purgandos pituitoſos ſuccos in thorace & capite contentos commendantibus, quod plane non feciſſent, ſi caput & thorax per ventrem vacuari non poſſent.

Part. negat. argum. Pro negativa parte argumentum eſt, quia, ut docet Ariſtoteles 1. ſect. probl. quæſt. 42. medicamenta poſtquam ventrem adierunt, reſoluraque ſunt, ſtatim ad venas per easdem feruntur vias per quas cibus commeat, mox quum nihilo concoqui potuerunt, ſed victrice perſtiterunt potentia, relabuntur, & quæ ſibi ſubſiſtunt ſecum detrahunt; quæ res Purgatio vocitatur. *Purgatio quomodo fiat.* Atqui à ventriculo ad cerebrum aut thoracem nullæ reperiuntur viæ per quas medicamentum purgans ad humorem alliciendum permeare poſſit:

Ergo humor in cerebro thoraceve contentus Tabaci fumo (ut purgantis pharmaci) vacuari non poterit. quam etiam ſententiam Ariſtotelis doctiſſi-

doctissimus Fernelius 3. meth. cap. 7. defendere velle videtur.

Notandum igitur pro solutione huius difficultatis, corpulentiorem huius subfumigij substantiam ad purgandum humorem in cerebro, non egredi è ventriculo, sed ibidem remanere, aut in intestinis adhærescere, indeque cognatum sibi succum prolicere; quod multipliciter probari potest. Primò, quia medicamenta extrinsecus adplicata, nempe umbilico, & umbilicaria ideo dicta, volæ manus, plantæ pedis, atque interdum naribus admota corpus purgant; at nihilominus ad humores purgandos pervadere nequeunt. 1. Secundò, quia 2.
sæpe obsservamus, medicamenta & pillulas ferme integras post amplam purgationem rejectas, quod sanè non accideret, si ad humores familiares trahendos in totum corpus pervaderent. Tertiò, Serapionis ratio prædictis non inepte subscribit; si enim, inquit, 3.
medicamentum ad humorem longe dissitum accederet, illi familiaritate jungeretur, nec eum cuius jucunda voluptate perfruitur, detraheret, aut exturbaret, quemadmodum nec magnes ferro junctus idipsum alio trahit,

ſed plane retinet ac ſervat. Fateri ergo oportet, fumificam quandam ſubſtantiam è ventriculo per venas aliosque cœcos & occultos ductus, non ſolum ad cerebrum, ſed & in omnes corporis partes ἀδήλως diffundi quoquoverſum.

Ariſtotelis opinio confutatur.

Atqui hinc conſtat, perperam dixiſſe Ariſtotelem, purgantia in omne pervadere corpus, & noxium humorem quaſi vinctum in ventrem reducere.

Deciſio quæſt.

His igitur ſic notatis difficultati reſpondemus, dicendo, purgantia ad humores familiares ſibi attrahendos in corpus non permeare, ſed in ventriculo manentia ſua virtute ac proprietate eos ad ſe trahere ex omnibus corporis partibus per vias, quæ, licet nobis ignotæ, naturæ tamen cognitæ ſunt.

Alia quæſtio: Vtrum cerebrum exſiccari queat reliquis corporis partibus in mediocritate conſtitutis.

Oritur heic alia quæſtio, Utrum nimirum nimietas uſus Tabaci per fiſtulam hauſti cerebrum exſiccare queat reliquis corporis partibus in eucraſia conſtitutis?

Part. negat. arg.

Pro negativa parte argumentum eſt, quia humoris multitudo aut paucitas totius corporis ſequitur temperamentum à primordijs generationis contractum. ergo quum temperies totius

totius animantis sit, non autem unicæ partis, humor plane in cerebro neque in ulla alia corporis parte potest exsiccari, quin in toto corpore etiam exsiccetur.

Quod autem temperamentum toti corpori sit tribuendum, non autem uni peculiari membro, probatur ex Hippocrate 1. & 3. Epidemiorum libris, ex oculorum glaucedine, aspera voce, nigrisque capillis, totius frigidum aut calidum temperamentum colligente, quasi una pars calida & frigida esse non possit, quin reliquum etiam corpus totum ad proportionem calidum aut frigidum reperiatur.

Pars altera.

Sed pro altera parte est Galenus ipse 2. de Temper. cap. ultim. ubi pluribus probat argumentis non esse necessarium ut singulæ corporis partes totius sequantur temperiem. Quamvis enim in corpore temperato atque optime constituto æqualis temperatura per totum reperiri valeat, in aliis tamen quæ ab hac exquisita temperie justitialique dispensatione descisunt, id in totum verum esse non potest. immo stat esse hominem pectoris amplissimi & hirsutissimi, ideoque Leonis instar corde cali-

dum & audacem, non tamen proinde reliquo corpore calentem. Sic videmus cottidie (ut reliqua exempla prætereamus) homines plures jecore calido, cerebro vero frigido præditos, & è converſo; ut mirari non liceat, ſi idem homo qui reliquas corporis venas turgentes obtinet, eas tamen quæ in capite & cerebro ſunt exſiccatas habere aliquomodo. Hoc enim fieri poſſe addit Galenus, ut intemperamenti exceſſus in uno membro, exceſſus oppoſiti in reliquis cauſa ſit & imbecillitas, aut unius robur aliorum firmitate aut imbecillitate compenſetur.

Ad oppoſ. argum. reſponſ.

Quando igitur Hippocrates (ut oppoſito argumento ſatisfaciamus) ex oculorum colore aut vocis gracilitate totius colligit temperiem, recipi poteſt, quaſi ea in corporis totius æquali temperatura exploraverit, in qua unius partis indicia in reliquis locum habent. Vel intelligi etiam illa poteſt doctrina quando alia in toto corpore ſigna ad idem oſtendendum concurrunt. Si enim, verbi gratia, adſunt indicia caloris in toto, atque eis jungitur vocis magnitudo cum pectoris amplitudine, evidens ex his ſignis calor totius corporis oſtenditur. Quod ſimiliter de cerebri aliarumque partium com-

plexione

plexione cum reliquo corporis temperamento comparanda debet intelligi.

Qui longis, imo annuis, uſibus hunc per os & nares ſuffitum adſueverunt, dictum volumus, hanc ſuffumigationem ipſis minus nocere; *Conſuetudo enim eſt acquiſititia quædam natura*, teſte Galeno 2 de motu muſc. & 2 de temperam. vel eſt adſcititius quidam habitus ex crebris unius cujuspiam rei actionibus longo uſu comparatus, qui habitus conſueto uſu naturæ ingenitus factus eſt familiaris: unde illud divini Hippocratis 2. Aphoriſm. 50. *Quarum rerum inveteravit conſuetudo, quamvis deteriores ſint illæ, minus tamen inſuetis malè afficiunt: eſt ergo adſuetorum uſus ſuſcipiendus*. Veriſſimum hoc axioma & extra omnem contradicentiæ aleam; in omnibus enim conſuetis, ut conſuëta, inſuetis minus noxia: ob conſuetudinem enim, etiam ea quæ deteriora ſunt, longo uſu naturæ familiaria redduntur, ac proinde minime noxia; quod namque naturæ familiare eſt, innoxium eſse ſolet. Tantum verò conſuetudo valet, ut ab illa tum in ſervanda valetudine tum in curandis morbis magnam ſit ſumere indicationem, nec multo quam à natura inferiorem, ut

Conſuetudinis deſinitio. 1. 2.

ut Hippocrates & Galenus multis in locis insinuarunt. etenim, cum insuetis semper natura gaudeat, (ut octavo methodi adfirmat Galenus) constat, id cui se quispiam adsueverit perpetuo esse servandum : à consuetudine enim perinde atque à natura & ætate similium indicatio sumitur. Quum itaque servandam semper consuetudinem Hippocrates & Galenus adfirmarint, quanti sit periculi à consueto, præsertim longa annorum serie confirmato (quale hic est ex Tabaco per os naresve suffumigium) desciscere, illudque in contrarium mutare præsertim si repente aut immodice id fiat, perspectum hinc omnibus liquidò arbitramur: unde etiam Celsus lib. 1. c. 3. *Periclitatur & qui semel & qui bis die cibum incontinenter contra consuetudinem assumit* item: *neque ex nimio labore subitum otium, neque ex nimio otio subitus labor sine gravi noxa est*. Quum igitur hanc ex Tabaco suffumigationem intermittere quis meditatur, non temere nec subito mutanda consuetudo, ut quæ naturæ fere vim æquet. Proinde hoc fumo adsueti facilè eum ferunt; contra graviter qui præter consuetudinem eum hauriunt. Hæc efficit, ut salubria non solum nobis usui sint,

ſint, ſed quæ alioqui (niſi adſueta eſſent) eſſent deterrima futura, ſalubria evadant. Tantæ potentiæ atque virium hanc denique ſcimus eſſe, ut non ſolum adſumptorum malignitatem ipſa ſuperet; ſed (quod magis miremur) ipſam venenorum perniciem vincat, ut quæ venenoſitate ſua ſpoliet. ſic de puella napello nutrita legimus, quæ paulatim adſueta eo uſa eſt pro alimento. Galenus 3 ſimpl. cap. 18. anus cujusdam Athenienſis meminit, quæ ab exigua cicutæ portione auſpicata ſenſim progrediendo effecit, ut ea innoxie in magna copia veſceretur. Legimus de puella quadam in Colonia Agrippina quæ in trimatu parietibus arreperet araneas venatura quas voraret; eoque cibi genere oblectata inſigniter aleretur. & Methridates Ponti rex quotidie ſumens venenum conſuetudine ſibi tam familiare reddidit, ut quum ſibi mortem inferre vellet, ſumpto viro, ne in manus Pompei veniret, exitiale toxicum innoxie ſumpſerit.

Avicenna 6.4. tr. 1. c.2.

Cælius lib. 11. cap. 13.

Plinius. lib.25.c.2.

Martialis lib.5.117.

Profecit poto Mithridates ſæpe veneno,
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.

Sleidanus lib.9 Autor eſt, Papam Clementem VII diuturno ſtomachi vitio ſublatum, quum victus rationem ſuaſore Medico Curtio mutaſſet,

jam ſenex. Sed quid multa in re quæ cottidianis confirmatur exemplis? videmus eos qui pharmacis purgantibus ſæpius ututur majori ac vehementiori medicamenti ſtimulo indigere quum à mitioribus, quibus antea irritabantur, minimam deinde commotionem perſentiant; experimentoque confeſto comperimus, frequenti clyſteriorum uſum alvum ſui immemorem quaſi ſtupeſcere, nec aliis cedere præſidiis, ùt Albano duci evenit, cui ſine enemate non reſpondebat alvus, nam ſui quaſi oblita natura totum ſe medicinæ familiari concrederat. Plura de aſſuetudinis robore qui volet, legat quæ de Thraſia & Eudemo Chio memoriæ reliquit Theophraſtus libro nono de hiſtoria plantarum capite decimo octavo.

Heurn. in meth. ad prax. lib. 3. c. 19.

Sed ad virtutes Tabaci redeamus. In Cephalæa à plethora medicamentoſius nihil quàm foliorum ſuccus aqua vitæ dilutus naribus attractus; aut fumus per trajectorium ore exceptus, vel arida folia maſticata. Confert etiam ſtrepton ex foliis ſiccis naribus indendum; id mire caput allevat. ſuccus quoque naribus ſorbeatur. Sed ab his metus ſit ſi lue venerea tacta fuerit materia morbifica, hoc enim non eſſet remedium indere

Cephalæa medela à plethora.

Cautio.

ſed

ſed naſum potius abſcindere & oculis pericula intentare. idcirco in oculis labefactatis pax ſit ab errhinis. Sequitur

Elixir phlegmagogon è capite per modum apophlegmatiſmi. *Elixir phlegmagogon è capite.*

℞. Magiſt. magnet.
ſuccini ana ℈j
hæmat.
Extract. Euphorbij. ana gr. v.
Succi Nicotianæ ʒij
Hellebori ʒs
Aquæ majoran. ʒiiij.

digerantur vaſe clauſo dum uniantur. indies agitentur. in uſu guttæ ſex ore detineantur.

Refert Monardes vidiſſe ſe quendam acerbo capitis dolore defunctum, multis fruſtrà medicamentis adhibitis, cui quum Tabaci ſuccum naribus præbuiſſet excipiendum, innumeros vermiculos delabente mucco permiſtos excuſſiſſe. Idem & ſibi obtigiſſe Renealmus teſtatur. *Vermes è capite pulſi.*

In Sternutationem nihil promptius quam Nicotianæ pulvis naribus inflatus. Valde ſternutamentum (ut hoc obiter addamus) capiti confert vaporibus repleto, craſſas muccagines exhauriendo ex primis ventriculi cerebris, & craſſorum expecto- *Sternutamentum promovet.*

Not. pectorationem promovendo. Sed non temere ſunt cienda ſternutamenta, nec antequam evacuaris, & non priusquam mitificationi ſtudium ſuum natura dederit, maxime in cerebri ſymptomatis catharroïcis & cataphoricis. Sunt etiam qui in hoc caſu Nicotianæ pulveri alia aromata, ut rorismarini, caryophyllorum, majoranæ, aut ſalviæ pulverem admiſcent.

Quæſtio. Part. negat. argument. Sed abſq; difficultate heic præteriri non poteſt; quæ eſt: Utrum ſternutamentum capiti incutiat nocumentum? Pro negativa parte argumentum eſt. Si ſternutatio caput læderet ob violentam & agitantem concuſſionem id efficeret. Atqui hac ratione haut quaquam poteſt nocere capiti. ergo adſertum eſt contrarium. Probatur Minor. *Ster-*

Sternutamentum quid. *nutamentum motus eſt ad expulſionem eorum quæ caput moleſtant*, ut docet Galen. 5. de locis affect. & 2. de Symptomat. cauſſ. cap. 4, 5 & 7 Aphoriſm. comment. 5j. Quum enim natura omnibus &

Expulſiones recrementorum quomodo fiant. ſingulis partibus ſenſum indiderit ad noxia percipienda, & facultatem ad eadem excutienda; eæ quæ contractioni aptæ ſunt ſe contrahendo contriſtantia & moleſtantia expellunt, & excutiunt, ut in rigore contingit, in quo omnia membra

bra ſentientia ad humorem projiciendum, ſeſe affatim contrahentia totius corporis tremorem efficiunt. at vero ad eas corporis partes quæ ob ſui duritiem contrahi conſtringique nequeunt, cujusmodi aſperiarum pulmonis arteriarum bronchia, & capitis canales, per quas cerebrum repurgatur, alium expurgationis modum mirabilem Natura machinata eſt, validam ſcilicet confertimque factam aëris emiſſionem, qua is egrediens moleſtantem humorem ſecum deportaret. Fit aëris hæc emiſſio ſternutamento. atqui ſternutamentum quamvis violenter concutiens, morbis etiam acutiſſimis, in quibus caput aut per eſſentiam aut per conſenſum læditur, eſt perutile, ut Hippocrates Galenusque docent 2. prognoſt. 49. atque, ut ipſe Galenus ait loco præcitato, pulmonis expurgationem ſummopere juvat. Ergo ſternutatio tantum eſt ut cerebrum lædat, ut eius potius repurgationem utiliter promoveat.

Pars altera.

Sed pro altera parte eſt Ægineta lib. 1 cap. 46, edocens; Sternutamentum in humoribus crudis circa caput contentis nihil conducere.

Deciſio diffic.

Huic difficultati reſpondetur. Sternutamen-

ta morbis qui thoracis aut pulmonis non sunt, valde prodesse exonerando caput, & bonum quiddam ostendere, quatenus virtutis robur præ se ferant, licet non semper sint utilia, sed tunc tantummodo quum morbus majori caussæ committentis parte vacuata jam declinaverit, ùt monuit Paulus loco citato. Alijs enim temporibus quum adhuc corpus humoribus repletum est, non parum periculi ex eorundem humorum commotione, & ad caput tractione, sternutantibus impendet, at vero debito tempore excitata non solum caput levant, sed etiam pulmonis ipsius repurgationem promovent, eo modo quem ipse docet Galenus cap. 5. lib. 2. de symptom. causs. ubi inter alia inquit; *Sternutationes (si tamen ex catharro non fiant) maximum remedium capitis habitu repletis sunt*. Sed ad vires Peti pergamus.

Faciei ruborem castigans.

Oleum Tabaci inlitum faciei ruborem castigat. idipsum facit & ipsa herba in vino oligophoro cocta, & inter duo tenuia linteola interbastata imposita. Succus & spissamētum idem præstant, quibus addatur unguenti quid rosacei rhodostagmate mixti. prius tamen purgetur patiens pillulis capitalibus, ut Aureis, &c.

Ipsa

Ipsa herba in vino cocta malignas Tineas feliciter sanat, sed purgata prius bile illa melancholescente ne novus materiæ synathrismus fiat. Oleum eius idem præstat, ut & aqua, quæ singulari in hoc casu est remedio, etiam ipsa herba trita & imposita. Quod si sanies effluxerit, usu erit quod recipit. *Tineas sanans.*

Empl.

Cerusæ ʒjs.
Auripigmenti ʒj
Terræ cimoliæ putrefactæ
& exsiccatæ,
Mastichis, ana ʒij

redigantur omnia in pulverem tenuissimum: cribellato adde

Succi Tabaci ℔s.
Olei eiusdem ʒij,
Ceræ,
Terebinth. ana ʒs.

fiat unguentum s. a. quo ungatur caput quod prius lixivio ex Tabaci sarmentis facto abluatur.

Terræ Cimoliæ putrefactæ & exsiccatæ.] *Cimoliam vel fullonum terram (nostris* **Aolders-aerde / Wasch-aerde**) *olle indito vitreato, & triplum aut amplius etiam aquæ inde, tunc ad ignem adhibe, nihilque omnino movendo coque.*

aqua

aqua ubi peſſum iverit, humor leviter excoletur. Solibus ſiccata iterum teratur interdiu, adjecta aqua, ut veſpere conſidat. Antelucanis colo excernatur, & demum in ſole, ſi fieri poteſt, trita digeratur in paſtillos.

Hiſtoria. Huc referendum exemplum quod citat Aegidius Everhardus ex Monard. Matrona quæ curam gerebat filiæ cujusdam equitis Hiſpalenſis non immemor quæ ſæpius de Tabaco multis audientibus prædicaveram, puellam ſuæ fidei ac cuſtodiæ concreditam (cui caput veluti tinea quadam impetiginoſa fœdum erat, cuique Ego & alij non parvam curam fruſtra adhibueramus) Nicotiana à Me petita curare adgreſſa eſt. nec operam luſit. Nam quum ſcabiem Nicotianæ foliis aſpere adeo perfricuiſſet, ut præ dolore aliquotiens eodem die puella animo linqueretur; poſtridie nihil eius dolores aut clamores morata eandem curationem repetiit, donec decidentibus paullatim ſquammis puella ſanata ſit. quanquam dum adverteret ſquammas decidere, paullo mitius caput eius fricuerit.

Ad Lichenes. Ad lichenes quoque ſuccus cum ſpiſſamentis valde eſt efficax.

Capitis pediculos enecans. Eundem ſuccum miſce cum ſemine ſtaphidis agriæ,

agriæ, ac adipe ſuillo excipe, unge caput, ac omnes inde pediculos exterminabis.

Elegans eſt etiam hoc

℞. Cocul. Indiæ
Seminis Nicotianæ
Staphidis agr. ana ʒj.
tuſa reponantur in ſacculum qui inducatur capiti.

Phthyriaſin curans.

In Phthyriaſi etiam commendatur ſemen ſtaphidis agriæ coctum ex aquacum folijs Nicotianæ. etiam hoc, quod accipit

Empl. ad morbum pediculārem.

Seminis ſtaphidis agriæ ʒj
Argenti vivi exſtincti cum ſaliva ʒj,
Olei Tabacini ʒiij
Ceræ parum.
miſce ſ. a.

Argenti vivi exſtincti cum ſaliva] *Extinguitur ſeu incorporatur argentum vivum hoc modo. Accipe argenti vivi q. v. & mortario metallico impone, diutiſsimeque cum piſtillo ferreo agita cum pauca hominis jejuni temperati ſaliva, vel pauca axungia porcina (ſi malis) aut oleo aliquo pro libitu, donec nullæ appareant ſcintillæ. ſicque exſtinctum vel diſſolutum commiſcere poteris quum refrigeratum fuerit unguentum.*

etiam exploratiſſimum eſt hoc. Coculos Indiæ vel piſcatorios accipe, hos miſce cum ſucco Nicotianæ & ſuillo adipe excipe.

Porriginis medela.

Porrigini (quæ & Furfuratio & πίτυριασις dicitur) quum à toto corpore curſum ſuum in caput flectit ichoroſus ſuccus, medicina fiat ejusmodi. Lavetur caput decocto Nicotianæ herbæ, rad. oxylapath. florum melilet: furfurum linamento exceptorum. Loto ſiccatoque ſpongia capiti adfricetur aqua Nicotianæ in qua ſalis ejusdem particula diſſoluta fuerit. vel ungatur oleo amygdalino, & ovorum ſucco, Nicotianæ miſtis, aut fiat inlitus ex unguine Tabacino cum oleo in quo folia eius ſunt inſolata, abluto prius capite decocto ejusdem.

Achores curans & purgans. item Favum.

Curantur Achores ſucco Peti; & Favus eidem remedio cedit, ſed purgatis prius ſuccis illis ſalſis & nitroſis humoribusque hunc fœtum alentibus. Nobilis Heurnius accipit.

Olei hypericon.
juniperini, vel
de lateribus ana ʒiij.

hiſce diu immacerat rancidas nuces contuſas, & ſemen Nicotianæ, myrrham, ſulphur, fuliginem furni, argentum vivum, lythargyrum,

rum, & dum abſtergendum interdum quid æruginis.

Dentes dealbans.

Sal Tabacinum in dentibus dealbandis miræ potentiæ eſt. Et quoniam ſæpius ſalis Peti in hoc libello fit mentio, eius conficiendi modos aliquot hic ponemus.

Salis ex Tabaco extrahendi primus modus.

Collige Nicotianam cœlo ſudo, exure in foco ab omni ſorde ſcopis repurgato (alij prius inſolant: poterit etiam in umbra deſiccari) Modus uſtionis eſt, quousque herba ambuſta in quodam veluti pane cohæreat. quod ſi ultra progrediaris, urendo, ad incinerationem usque majorem Salis menſuram conſequeris. poſtea in factili aquam huic pani vel cineri claram limpidamque ſuperfunde, & igni, ut aliquot horas efferueſcat, admove. demùm effunde in aliud vas, uti reſideat, relictis fæcibus. tandem per pannum lineum tranſige; & quod transactum erit igni redde paucorum carbonum, quo exhalet aqua. Sal in fundo philoſophorum ſubſideat.

Secundus modus.

Alius modus. Nicotianam ſiccam combure. cineribus aquam adfunde, coque ſpacio ſesquihoræ. qua effuſa novam aquam iterum infer: idque totiens dum ſaporem aqua exuit.

Hinc aquam per cilicium depura, vel vaſe inclinato effluat, & lento igne exhauriatur.

Tertius modus.

Alius modus. Herbam Peti ante, ut diximus, ſiccatam in fictili operculo ſuo clauſam pone exure longo aut valido igne donec in cinerem albiſſimum redigatur. hic enim color perfectæ calcinarionis ſignum eſt. Poſtea in aqua pluvia fac in vaſe vitreato efferueſcat cinerum pleno locato, cinerum (inquam) cribatorum. Bulliat igitur usque ad conſumptionem quartæ partis aquæ. Subſidat deinde aliquo tempore. effundatur in aliud vas vitreum amplum formæ concavæ, in quod immittas linguas filtri novi puriique, per quas (ratione vacui non dabilis) aſcendet Aqua clara, ſalſa, deſcendetque in alia vaſa recipientia. Ubi ceſſaverit filtratio, evapora illam igne ſuavi in vaſe vitreo; & Sal reſtabit in fundo clarum ſincerumque.

Quartus modus.

Alius modus. Colligе Petum, tere viride, deſtilla aquam per alembicum; calcina fæces vaſe clauſo igne mediocri, quousque in cinerem ſiccum vertantur; ſitque ignis cautione materia privetur propria & radicali humiditate, quæ non poſſet amplius niſi vitrificatoriam dare fuſionem. Aquam redde ſuæ

mate-

materiæ. inhuma in fimo vel balneo dies aliquot. effunde ut ſupra. cave ne fæces turbentur. deinde filtra. poſtremo evapora filtrationem.

Nos ex cineribus quibus aqua eſt extracta; ex relictis item unguenti Tabacini fæcibus, ſalem extrahimus.

Chryſtallini quoque lapides ex hac planta eliciuntur, eiuſdem cum ſale poteſtatis. Tabacum tuſum in cucurbita vitrea digere per dies quindecim in fimo. Deſtilla, ut cineres ſiccentur in fundo. Tuſis his adfunde aquam deſtillatim ad digitos quatuor. macera in balneo per dies octo. deſtillando ignem per gradus quousque nulli prodeant ſpiritus. ex diſtillato ſepara phlegma. Cinerem relictum calcina lento igne per dies aliquot. Calcem imbibe phlegmate quod abſtraxeras. Putrefac in balneo. *Lapilli cryſtallini ex Tabaco.*

In ſuffuſione oculorum elegans remedium eſt, ſi (purgato prius humore peccante) fumum Peti ſæpius accipiat oculus æger, & ſanus interim, (ne in eum irruat materia) claudatur; oculusque frequenter œſypo madente ab aqua ejus tepida abſtergatur. *Oculorum ſuffuſiones expurgans.*

Succus cum pauco melle oculis inditus ad eo-

Oculorum cicatrices extenuans.

rum cicatrices, quæ plerumque ulcera ſequi ſolent, præclare facit, addendo aliquid myrrhæ vel ſicchari chryſtallini. Idem facit Aqua ejus ſtillatitia, quæ & in diſcutiendis oculorum maculis mirifice valet, ſi ſæpius ea abluantur; ſed guttatim fovendus oculus.

Oculorum maculæ.

Rhyas.

Rhyas quoque curatur pulvere Tabaci ſucco caruncułæ adpoſito. In oculorum etiam epiphoris (quos Celſus pituitæ curſum ſeu impetum, vulgus autem medicorum Lacrumam vocat) ſingulare remedium eſt herbæ ſiccatæ in nares attractio, & fumi ejus per cannulam exceptio: plures novimus qui ex adſiduo pituitæ fluxu Ῥήφορα incurrerant, priſtino oculorum ſplendori hoc remedio fuiſſe reſtitutos, multorum antea remediis, ſed fruſtra uſurpatis, quum conclamatæ fere viſionis eſſent.

Oculorum fluxus curans.

Viſus aciẽ reſtaurans.

Succus ſi cottidie mane cochlearis menſura ſumatur per ſe, aut cum vino, caligines delet, & viſus aciem reſtituit in quocunque, cujusvis ætatis homine ubi pituita redundat. Quosdam prope decrepitos ſenes quorum membranæ oculares inarefactæ nullum lumen recipiebant uſu Tabaci ex conſilio noſtro inito viſum recuperaſſe novimus. ſed fuerunt hi ſenes robuſtiſſimi. debilibus

bilibus enim ſenibus Nicotianæ fumum plane interdicimus; aridi enim plærique ſunt & longa die illorum humidum quod ad viſum non ſolum, ſed & ad vitam à Natura inditum fuerat, exſpiravit, ut & Galenus docet & late probat libro de marcore cap. 3. taxans eos qui humidos adſerebant, idemque docet 3 de cauſſ. ſymptom. c. 3. & 1. de ſanit. tuend. c. 5. ideo etiam corpora ſicca (qualia ſenum plerumque ſunt) ſimile cerebrum ut plurimum obtinent, leviſſimaque habent capita, & excrementorum moderatos efſluxus, ut idem Galenus docet, lib. art. med. cap. 20. Ac proinde debilibus ſenibus Tabaci fumus plane non eſt præſcribendus. *Tabaci fumus ſenibus interdictus, & cur.*

Succi Tabaci vel olei guttulæ tres vel quatuor tepide ſupino auribus inſtillatæ veſperi ſomni tempore, ſurditati (ſi à materia frigida ſit) maxime conveniunt. fumus etiam eodem in caſu metrenchyta auribus excipiatur, quas poſtea bombace obtura. *Surditatis remed.*

In dolore Aurium à flatu aut à craſſo lentoque humore, materia craſſa, pituitoſa, digeratur Syrupo Tabacino. particulariter autem è capite per ſternutatorium vel caput purgium è cineribus Peti evacuetur. *Aurium dolor.*

Quod

Quod si Aures ulcere sint obsessæ, accipe

Aurium ulcus.

Succi Nicotianæ ʒj
Tutiæ ʒj
instilla tepide.

Aurium tinnitus.

In tinnitu vero Aurium commendatur quod recipi t

Succi Nicotianæ
polygani ana ʒs
Tutiæ ʒj
inde auribus.

Aurium vermes.

Si vero vermes Auribus irrepserit

℞. Sulphuris
Talcis, ana ʒj
Succi Nicotianæ q. s. ut fiant trochisci,

horum unus solvatur aqua Peti & imittatur auribus.

Narium odorem fœdum corrigens.

Fœtori narium ob ulcera inveterata & pariter corrosiva confert idem succus lana vel xylino exceptus & immissus.

Polypum curans.

Si Polypus nares infestaverit, Nicotianam leviter tritam malo adponito, naribusque fumum haurito. triduo quatriduove polypus excidet, & ubi exciderit, dies tamen aliquot continuato, donec radices ejus sint persanatæ. Feliciſſimus practicus Felix Platerus fumum solummodo Peti

affecta

affecta polypo nare excipere jubet. Hiſtoriam adfert doctiſſimus Monardes. Quendam, inquit, novi narium ulcere laborantem, è quo ſanies manabat non ſine contagij ſuſpicione. Meo conſilio inſtillavit foliorum Tabaci ſuccum: à ſecunda inſtillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & poſt aliquot dies ſanatum eſt ulcus: ſed quæ eroſa erant non reſtituta. *Hiſtoria.*

In Lethargo præparetur materia (ſi præparari poteſt) cum Syrupo Tabacino, de Betonica, & Stœchade cum aquis vel decoctis eorum: & euacuetur caput ſternutatorio ex Peti pulvere; hoc enim hoc in malo ſanitatem præclare promovet: verum id continuo faciendum non eſt, quippe vires laborant, & adhuc magis caput repletur. Errhinum fiat ex foliis Nicotianæ ſiccatis, naribus folij parte indita. Apophlegmatiſmi quoq;, quoniam hei locum prȩcipue habent, remedio erunt non inutili. maſticetur ipſa herba, aut involuta linteolo manducetur, vel in pulverem verſa conveniente aliquo liquore excipiatur, ac in trochiſcos redigatur; vel ſolus Tabaci ſuccus hic proderit. hi capitis muccacines parant. Quod ſi diuturnũ malum, ad dropacem ſurgendũ, prȩclare enim *Lethargum præparantia & purgantia.*

materiam resolvit, & sopitam Naturæ vim exstimulat: fiat Emplastrum ex pice, Tabaci pulvere, & Euphorbio ſ. á. extendatur in ovilla pelle. anne etiam suffitus Tabaci hos excitaret?

Experientissimus Heurnius Lethargicis præscribit Thuris ʒs.
Theriacæ ʒj
Bacc. laur. ʒs.
Fol. Nicotian. pj.
Sulphuris parum,
Aquæ vitæ cochlear
Coque in tb ij aceti. calidum impone capiti.

Vertiginis curatio.

Vertiginis malum si à pituita capite congesta & flatu obortum fuerit, curetur sternutamento ex Tabaci pulvere; hoc naturæ vim exstimulat, vapores evacuat ac reprimit, materiamque pituitosam incidit & attenuat. A stomacho pituita lenta referto si obvenerit, paretur cum Serapio Tabacino, & inlinatur ventriculi regio oleo eius. Si in ipso capite halitus procreetur qui sinus infarcit, errhinis & apophlegmatismis ex eiusdem foliis incumbendum; vel fiat masticatorium ex eisdem. Si caput purgium velis ex diversis concinnatum,

Caput purgium in Vertigine.

℞. fol. betonicæ

salviæ

salviæ
majoranæ
Nicotianæ ana Mj.
rad. iridis ʒs.
terantur omnia simul, superfundendo deinde vini alb. ʒiiij. exprimatur succus, & fiat caputpurgium.

Catapotiæ in vertigine.

Si pillulas malis,
℞. Specier. hieræ picr.
Diambræ
Diagalang.
Diamargar. frigid. ana ʒs.
Seminis Nicotianæ
agni casti ana ʒj.
cum loch rad. cichorei fiant catapotia parva. Vtatur quatuordecendio continuo sumendo post auroram pill. iij. vel has,
℞. Pill. hieræ picræ Gal.
aggregat.
Agarici trochiscat ana ϑj
Syrupi Tabacini q. s.
fiant pillulæ,
sumat quum à ventriculo vapores mobilis cerebri spiritus turbant.

Stomacacen emendans.

Singulari etiam remedio est adversus oris

affectum quem noſtri **Scheur-buyck**/ dicunt, ſi frequenti collutione abluatur aqua Nicotianæ ſtillatitia; quod experientia frequens comprobavit.

Pillulæ ad Stomacen.

Doctiſſimus D. Pavvius p. m. præſcribebat pillulas quæ capiunt

Caſtorei ſubtiliſſime pulverizat. ʒ iij
Theriacæ opt. q. ſ. ad incorporandum;
fiat maſſa quę malaxetur Syrupo Tabacino:
forma catapotia parva ex ſing. ʒ j. N xii:
ſumat pill. unam mane jejuno ſtomacho.

Tonſillarũ ulcerum curatio.

Ad Tonſillarum ulcera optime facit ſuccus aquæ mellis meraciore dilutus, quibus caninum ſtercus miſce cum cineribus ex nido hirundinis.

Aphthas ſanans.

In oris ulcuſculis, quæ Aphthas vel Lactucimina vocamus, inſigni remedio erit, ſi ſuccus cum melle decoquatur aut ſaccharo, decoctoque os ſæpius colluatur. Vel hoc quod habet

Aluminis uſti
Thuris ana ʒ j.
balauſtior.
gallar. ana ʒ ij
Syrupi Nicotianæ q. ſ.

Ad gingivarum ulcera.

Gingivæ ſi ulcere occupentur maligno id rhodoſtagmate & ſucco granatorum abluatur, vel Peti.

ſicca

ſiccæ deinde cum pulvere Nicotianæ: quod ſi malignitas adfuerit, adde quid aluminis: ſi vero malignæ & exulceratæ partes in putredinem abeant, inſignis eſt ſuccus Nicotianæ & pimpinellæ cum ſaccharo aut melle. Si fiſtulam fecit arroſio abluatur decocto Nicotianæ & aluminis. A materia frigida ſi Gingiva dolet, detineatur in ore acetum in quo Peti folia decocta ſint; vel eius pulvere aqua vitæ ſubacto Gingiva infricetur. Quod ſi ulcus adſit malignum adhibeatur aqua Tabaci cum decocto roſarum: poſtea Peti pulvis inſpergatur.

Gingivæ fiſtula.

Gingivæ dolorem placans; & ulcera ejusdem emendans.

Succus pondere duarum unciarum interpolatis vicibus ſumptus, vehementer ſupra atque infra aquam atque pituitam purgat: ideoque Epilepticos ſanat ſi malum antiquatum non fuerit. quod experientia Nobis in pluribus compertum atteſtamur.

Epilepticis ſuccus conveniens.

Folia ſub cinere fervido calefacta regionique ventriculi admota, quotiens opus fuerit repetendo, crapulam nimiamque repletionem arcent. Eadem ratio eſt pulveris foliorum exſiccatorum, ſi, quantum indice & pollice comprehenderis, cochleari uno aut altero aquæ vitæ, antequam lectum ingrediaris, admiſceas.

Crapulam arcens.

Faucium ulceribus mederi.

Gurgulio, palatum, aut alia faucium pars carie aut ulcere si occupata vel suppurata, colluatur gargarismate quod recipit.

℞. Syrupi Nicosianæ ʒij
Diamor.
Syr. rosar. ana ʒj.

Usu est etiam compertum quod sequitur,

℞. Aquæ Peti ℔ j
Solani ℔ s.
Sublimat. ʒij.

bulliant in vase vitreo donec dissolutum sit sublimatum. deinde ab igne semoto vase permittendum refrigerari ac fæces subsidere. Defæcata aqua servetur usioni.

Ranulæ curæ.

Ranula quæ à pituita est, aperiatur scalpello utrinque in parte dextra & sinistra, quo humor (ovi albumini non absimilis) exeat. Fricetur postea Sale Tabacino & gallis immaturis, cumque ovi albumine pulvis Nicotianæ in linimenti formam redigatur, & obducatur Ranulæ. expuat postea æger & cum decocto foliorum Tabaci os sæpe colluat, vel fumum sorbeat.

Dentium dolori remedium.

Cum aceto decocta dentique dolenti adplicata fidum est in odontalgia remedium. pituitam enim solvit eiusque sobolem, nempe dolorem,

rem, placat. Commode etiam utimur solo Tabaci fumo auribus insufflato, quas bombace postea obturamus. Huc referendum quod de Tabaci in hoc adfectu viribus refert doctissimus Heurnius in sua ad praxin methodo: verba heic ponam. Quum ante annum vehementer ex dente laborarem Nicotianam ex aqua decoxi adjectis chamæmeli floribus, tepidi hujus decocti cochlear ore tenebam, exspuebam, ac idem agebam horis duabus, dolor mitescebat. postridie quum ex more meo hortulum in suburbanis accessissem, inclinatoque capite graminis quid evellerem, liquor croci flavedinem referens copiose è naribus meis effluxit. Nicotianæ odorem referens, ac omnis dentium dolor evanuit.

Historia.

Philippus quoque Mullerus in mysterijs suis medicis præscribit aquam ad dentium dolorem, quæ accipit.

Aqua ad dentium dolorem.

Philon. Roman.
Cort. rad. papav.
Rad. pyrethr.
Fol. Nicotianæ
Piperis long.
Sem. hyoscyam. ana ʒ iij
Opij Thebaic. ʒ s.

mace-

macerentur omnia ſpacio 24 horar. in ℔ j s. ſpiritus: vini deinde per B. deſtilla, & aqua teneatur in ore.

Ad brancocelen.

In Brancocele, (qui tumor eſt in faucibus oriens cum dolore capitis) optime confert gargariſmus qui recipit

Rad. pyrethr. ℥ j
Succi perſicariæ, vel prunellæ ℥ j
Nicotianæ ℥ ij
Oxymell. ſquillitic. ad pondus omnium. commiſceantur.

Vel. ℞. liquoris mumiæ ℥ j.
Succi Tabaci ℥ j
aceti communis ℥ iiij fiat mixtura.

Liquoris Mumiæ] *de confectione liquoris Mumiæ lege Quercetani pharmacopœiam dogmaticor. reſtitut. de Chym. operat. cap. 25.*

Ad Aſthmat.

In Aſthmate Syrupi Nicotianæ unciæ adde liquiritiæ pulverizatæ ſcriptulum: vel ſumat æger cottidie ſemidrachmam pulveris pulmonis vulpis cum Syrupo Peti & pauco methridatico. his enim opus eſt ut pulmo robur ducat. attenuant hæc aperiunt & flatus diſcutiunt.

In

In crassa quoque materia magno sunt solatio errhina ex succo Nicotianæ. Proba etiam est potio theriacæ ex aqua Nicotianæ destillata.

Asthmatis curatio præservativa.

Celeberrimi nominis ac recolendæ memoriæ doctissimus practicus Iohannes Heurnius præscribit Syrupum ad Asthma protherapeuticon quod accipit

Nicotianæ siccæ M iiij
Hyssop.
Calamenth.
Prassij ana M. s.
Capill. Vener.
Scabios. ana M. j.
Ficuum sicc.
Dactyl. pingv. ana N. x.
Fœnugr.
Rad. apij, & fœnicul ana ℥ s.
Sem. anisi, fœnicul. urtic. ana ℥ s
Rad. ireos ʒ ij
glycyrrh. ʒ x

coquantur in ℔ iiij aquæ usque ad tertiam, & adjecto melle & saccharo fiat Syrupus. Sumat

bis die, mane & vesperi cochlearia duo aut tria.

Alium e Tabaco Syrupum præscribit doctissimus Augenius:

Syrup. Peti.

℞. decoct. fol. Peti,
Sacchari fini ana ℔ j s.
fiat Syrupus optime coctus, de quo exhibeatur lambendo cum mulsa diluta facta ex decoctione hordei, sumendo uncias duas huius Syrupi & quatuor mulsæ.

Alia Syrupi compos.

Alius Syrupus magis expectorans;

℞. rad. helenij
polypod. querc. macerat. in vino albo, dulci, horis duodecim, ℥ ij
passular. Corinthiacar. ℥ s.
Sebesten N xv.
farfar.
pulmonar.
fol. satureg.
Calamenth. ana M j.
folium unum magnum Tabaci,
liquirit. rasi. ℥ ij
sem. urtic.
bombac. ana ℥ j s.

coquantur in mulsa. Utitor hoc addendo Oleo sulphuris hac portione.

℞. Syr.

℞. Syr. præſcript. ʒ iiij
Ol. ſulph. arte chym. extract. ʒ j.
miſce pro Eclegmate.

Olei ſulphuris] *id ſit per artem. Sulphur vivum pulveratum immiſcetur pani ſemicocto è furno extracto, reponiturque donec perfecte coquatur; poſtea exprimitur torculari. exit ſuccus rubicundus. Vel fac lixivium forte ex calce, ut ovum innatet. coque ex eo ſulphur. pinguedinem abſtrahe.*

Commendatur etiam ſummopere ab aliquibus ſolus pulvis Nicotianæ drachmæ pondere cum decocto aliquo pectorali per dies plures exhibitus. *Pulveris Peti uſus in Aſthmate.*

Sequitur alius Syrupus è Peto compoſitus. *Alia Syrupi compoſitio.*

℞. Succi Peti depurati ℔ ij. s.
Hydromelitis ſimpl. ℔ j.

in quibus macera per duos tresve dies ad ignem in B. M.

Fol. Hyſſop.
Polytrich.
Adiant.
Flor. Tuſſilag.
Stœchados,
Violarum,

bugloss. ana p ij.
Sem. bombac.
urticæ
card. bened. ana ʒ j
Fol. Senæ ʒ iij
Agarici recent. trochiscat. ʒ j
Cinnamomi,
Macis,
Caryophillor. ana ʒ j

deinde fortiter exprimantur digerantur denuo ad perfectam fæcum depurationem in ℔ j s. Colaturæ adde Sacchari ℔ j s. coque in Syrupum. Dosis ʒ j s. vel ʒ ij ad summum.

Vinum in cura Asthmatis select.

Vinum quoque pro sanando Asthmate ab Horatio Augenio viro probatissimo quo pater eius felici cum successu semper usus est, heic adducitur. Habet.

Vini melicrati ℔ x,
Pulveris fol. Tabaci exsicc. ʒ j s.
Rad. polypod. minutiss. concis. ʒ iij
helenij remoto meditullio ʒ iiij

macerentur hor. 8. postea colentur per manicam Hipp. vocatam. conservetur in loco frigido. Dantur ʒ vj pro vice singulis diebus horis

horis ante prandium quinque. poterit etiam ante lecti introitum exhiberi.

Aliud è Peto ſimplex Syrupum Querce- *Alius Syrupus.*
tani.

℞. *Succi* Tabaci ℔ iiij.
Hydromel. ſimpl ℔ j
Oxymelit. ſimpl. ʒ iiij.

omnibus ſimul mixtis in matracio vitreo capaci fiat digeſtio in B. M. per 2 vel 3 dies, interea temporis craſſior ſedimenti portio in fundo vaſis apparebit: tunc per inclinationem magna induſtria, ne turbida fiat materia, ſeparabis purum ab impuro, hoc eſt, craſſum illud ſedimentum à claro & pellucido liquore. quo iterum in nova digeſtione poſito, in cæteris progredieris ut ſupra, donec materia ab omni fæculentia depurata fuerit. adde poſtea Sacchari ℔ ij, & in Syrupi conſiſtentiam decoque.

Nota. *Succus Tabaci opus habet perexquiſita* *Cautio.*
& ingenioſa digeſtione, qua ſola fere omnium rerum correctiones, dulcorationes, & contemperationes perficiuntur, ac omnes acres, malignæ, ac venenatæ, qualitates ſecernuntur ac tolluntur. Cujus rei evidens habemus teſtimonium in Helleboro, Tithymale, & Eſula minori,

in quibus per hanc ſolam rationem varia ac celeberrima concinnantur remedia. Hoc inſuper in Tabaci ſucco manifeſte evincitur, qui licet potens ſit in provocando vomitu, & in corpore tam ſuperne quam inferne perturbando; digeſtionis tamen interventu in Syrupum abit præſtantiſſimum adverſus omnes affectus Aſthmaticos, in quibus pulmonum bronchia pituita craſſa ac viſcida adeo infarciuntur materia, ut intercepta reſpiratione ſuffocationis periculum immineat. In quo caſu Syrupus hic Tabacinus rite præparatus & adminiſtratus mira præſtat. Cerebrum inſuper à catharris (ut diximus) ſive fluxionibus ſeroſis ac frigidis liberat.

Doſis Syrupi. *Doſis ejus eſt dimidium cochleare tantum; ubi tamen à principio ſumma opus eſt circumſpectione; poſtea vero doſis augenda erit. Præterquam quod pectus mirifice evacuat per ἀναβασιν per inferiora quoque potenter educit.*

Syrupus Tabaci officinarũ. Alius Syrupus officinis vulgaris.

℞. Succi Tabacini depurati ℔ iij
Sacchari clarificati ℔ j s.
decoquantur in Syrupum.

Nota. *In Syruporum compoſitionibus hæc notes circa vaſa. Nunquam ſucci in vaſe æreo, ſtanneo, aut ex orichalco*

orichalco confecto pro biduana residentia adservari, sed vel in lapideo, aut saltem testaceo vitreato; alioquin statim æruginem sapiunt noxamque ingentem contrahunt.

Ceratum pro Asthmaticis.

Ceratum etiam pectori admoveri poterit, quod humoris intus contenti multitudinem minuat, frigiditatem attemperet, crassitiem tenuet, & cruditatem devincat; cujusmodi est quod

℞. Empl. fil. Zachariæ.
de melitot. ana ʒ j s.
diachyl. ʒ s.
ol. de capparib.
nardin.
amygdal. dulc. ana ʒ vj.
pulveris Nicotianæ ʒ iij.
ceræ q. s.
fiat ceratum s.a. quod extendatur in linteo crudo magnitudinis debitę; adplicetur toti pectoris regioni.

Aqua Peti ad Asthma.

Asthmaticis etiam opitulatur Aqua Nicotianæ cum Aqua Euphrasiæ cottidie jejuno stomacho pota, ut expertus est Dn. Iarnacus Rupellæ gubernator (quem Nicotius habebat regis Catholici consiliorum ac negotiorum conscium) quem in primis huius herbæ participem esse voluit.

luit. Hic ergo regiis epulis una cum Legato accumbens Asthmaticum se hoc modo omnino curasse adfirmavit.

Aegros nonnullos Asthmate vexatos, scribit Monardes, ex India Occidentali aut Peruana regione redeuntes, observavi folia viridia mandentes, & succum inde promanantem sorbentes ad purulentas materias expellendas: qui licet inebriarentur, plurimam tamen inde utilitatem sensisse adparebat, quum ad pus, tum ad pituitam pectori inhærentem educendam.

Fumus Tabacinus Asthmati conducit. Quæstio.

Fumus quoque Tabacinus per fistulam exceptus Asthmati mirum confert in modum. Sed heic apotelesma obiici potest, Quicquid caput replet, eius usus in omnibus affectibus catharrosis prohibetur. Atqui Asthma sæpissime à capitis catharro proficiscitur, vel si aliunde oriatur, saltem ex capitis gravedine & destillationibus semper augetur & incrementum sumit. Ergo Nicotianæ fumus Asthmaticis vitandus.

Part. negat argum.

Part. alterius argum.

Pro altera parte argumentum est validissimum. Quicquid scindit, attenuat, calefacit, & pectus expurgat, id Asthmaticis magnopere confert. Hic fumus habet magnam calefaciendi, scindendi, & attenuandi potestatem, pectorisque

risque repurgandi vim. Ergo Asthmaticis convenientissimus merito censeri debet.

Hæc difficultas facile amovebitur, si dicamus, multum interesse spectare considerareque tempus constituens paroxysmos Asthmaticos & intervalla eorum. Si enim anhelosus insultus instat, fumus Nicotianæ est periculosus, utpote caput replens, ac destillationes promovens. Si vero declinatio paroxysmi exspectetur; quando iam humor qui defluxit in pulmones præ crassitie exscreari nequit, neque novæ fluxionis imminentis timor supereſt, fumo Tabacino extenuari atque ad expectorationem præparari debet.

Aliâ quæstio.

Iterum infertur alia Quæstio; Utrum Peti fumus quatenus exsiccans & absorbens in curatione Asthmatis sit suscipiendus?

Part. negat. arg.

Pro negativa parte argumentum est; suffitus enim potenter exsiccans, qualis Tabaci est, Asthmaticis nequaquam convenit, ut ex multis Hippocratis Galenique locis evidenter satis apparet. Ergo talis fumus, vel tale subfumigium in curatione Asthmatis non est præscribendum.

Pars altera.

Sed pro altera parte sunt Mesuë, & Avicenna, viri gravissimi, prædictam suffumigationem

ad inveteratum Asthma debellandum tanquam strenuum remedium commendantes.

Respons. Ad argumentum igitur oppositum dicimus; suffumigium istud licet non parvam adstringendi vim sortiatur, tenuiores tamen sui partes tantùm in fumum resolutas emittere, quibus attenuare magis & absumere, quàm incidere conspiciuntur. Nec obstat eius exsiccans vis ac potentia; non enim pulmonis bronchiis humoribus adhuc refertis, est usurpandum, ut diximus alibi, sed in intervallis tantummodo quando transacta præcedentis paroxysmi declinatione, & plurima facientis materiæ morbum parte repurgata, minima quædam ipsius portio adhærescens mordicus, & expectoranti naturæ non cedens, resiccari absumique postulat.

In Angina cavendum à fumo Tabaci, & quur. Venimus ad Anginam in qua cavendum à suffumigio Tabaci, quamvis concitato pituitæ rheumate concedi quidem posset, sed non tuto: emeticus enim est, ut diximus ante, hoc est, vomificus, & vomitus sæpe ingens distentione ac præfocatione peremit, inquit Cælius Aurelianus. Idcirco magna cautione exhaurientia in hoc adfectu

Caubio. sunt exhibenda, succos enim in rheuma irritant, cavendum vero maxime ne à capite effluens

fluens materia fauces riget. Cumprimis ab hoc cautio sit ubi pestifera Angina in vitio est, nam illa humectam vim penitus reformidat. In principio Anginæ pituitosæ levibus adhuc querelis adfecto ægrotante utiliter adhibetur quod accipit *Angin. pituitos. remed.*

Fol. Tabaci exsiccat.
Summitat. calamenth.
rubi ana Mj.
Passular. cum arilis contus. ʒj.
Dactylor. N. iiij.
Rosar. rubr.
Hordei integr. ana pj.
Baccar. myrth. ʒj.
Liquirit. ras. ʒiij
fiat decoctio ad ℔ j.
Colaturæ adde
Syr. Nicotian. ʒij
Diamor. ʒj
Dianuc. ʒvj.
misce fiat gargarisma.

quod si adfectus ad naturam declinaverit schirrosam, adjicies in fine *Synapi*, Myrrham, & similia. In quo etiam casu gargarismatis loco poteris pulverem tenuissimum Tabaci, Sinapios,& *Angina schirrodes quid requirat medicaminis.*

piperis ana, in partem adfectam insufflando transmittere.

Gargarismus in Angina suppuratoria.

Quod si schirrus ad suppurationem tendat, gargarismus fiat hunc in modum.

℞. passular. perpurgat. ʒj
pulveris Nicotianæ ʒiij.
Caricarum pinguium paria iiij.
Sem. altheæ, &
Lolij ana ʒj
Lithospermat. ʒij
fiat decoctio in hydromel.

colaturam tepidam ad gargarizandum præbe.

Vlcera puerida Angin. expurgans Gargar.

Si vero post puris evacuationem putrilaginosum quiddam & sordidum præ se ferat ulcus, Gargarisma exhibeatur sequens.

℞. Nucum cupress. contus. par. j.
Rad. aristolochiæ long. ʒj.
ireos Florent. ʒs.
Fol. Nicotian.
Agrimon.
Polytrich. ana Mj.
Lupin. contus.
Rosar. rubr.
Hordei ana pjs.
Myrrhæ ʒij.

fiat

fiat decoctio in hydromel.

ad ℔ j. Colaturæ adde

Syr. Tabacin.

de prassio ana ʒ ij.

Quod si exterius resolvere opus sit, cape *Topic. in Angina pituitosa.*

Olei Tabacini ʒ j

chamæmel. ʒ s.

Unguent. dialth. ʒ iij

Pulveris nidi hirund. ʒ j.

misce.

Pulveris nidi hirundinis] *Comburendi quidem hirundines modum docet Mesue qui talis est. Oportet eas hirundines primo decollari, ut sanguis earum fluat super alas ipsarum: deinde pulverizetur super eas sal. mittatur postea in olla vitrea stricti orificij, cooperiatur & sigilletur sapientiæ luto, usque dum adurantur, & servetur cinis. Hæc ex Luminari majori. Galenus quoque comburendi modum ponit. similiter habet Iohannes Serapion. Posteriores verò Medici non solum hirundinis cinerem sed totum quoq; ipsius nidum cum plumis ac simo fusum, & in aqua vinoq; coctũ ac per setaceum transmissum in usum traxere.*

Ad tussim etiam antiquam ac difficilem mire prodest fumus Peti per os & nares haustus. Sunt *Suffitus ex Peto in Tussi.*

Difficultas. Part. negat. argum.

tamen qui adſerere non vereantur tuſſim rauce-dinemque hoc fumo potius cauſſari (reſiccando nimirum, ut objiciunt, & quæ in arteria eſt membranam exaſperando) quam demoliri; in medium adferentes locum Galeni lib. de cauſſ. morb. cap. 7. ubi fumum guttur exaſperare, tuſſimque excitare tradit; & inter alias huius ſymptomatis cauſſas ponit, recrementa fuliginoſa ac fumoſa ad pulmones delata, ipſiusque arteriarum cavitates offendentia, non ſecus ac fumus easdem cavitates ſubiens, difficilis & anxiæ reſpirationis irritamentum exiſtere.

Ad oppoſ. reſp.

Pro altera parte reſpondetur, tuſſim ab humoribus ut plurimum oriri pituitoſis aſperas pulmonis arterias obſtruentibus, qui quidem inciſione, attenuatione, & abſumptione indigent. Hæc autem omnia Tabaci fumum præſtare poſſe ſatis in confeſſo eſt, habet enim tenuem aliquatenus ſubſtantiam & qualitatem igneam, quum ex ſubſtantia ipſius aërea & in naturam fumi reducta generetur. unde tantum abeſſe convincitur, ut Tabaci ſuffumigium tuſſim inferre poſſit, ut potius ignea ſua ſubſtantia extenuante & abſumente qualitate illius cauſſam exterminet: Quod confirmatur ex *Avicenna* 10. 3. tract. 1.

cap.

cap. 4. ubi *dicit, craſſam viſcidamque materiam veterem anheloſamque reſpirandi difficultatem producentem, aliisque remedijs non cedentem herbarum aromatumque ſuffitu poſſe demoliri.*

Deciſio diffic.

Vt litem hanc dirimamus, dicimus, fumum quum ex rei quæ comburitur terreſtri craſſaque parte oboriatur, aëremque inſpirandum incraſſet, naturæque terreſtris participem faciat, tuſſim ex ſe excitare; ac proinde quando huiusmodi ſymptomata multum urgent, ab omni fuffumigiorum genere ſemper eſſe abſtinendum tanquam à promptiſſimo tuſſis ſuſcitabulo. Quando tamen tuſſiendi paroysmus non inſtat, ſed cauſſa viſcida ac denſa in ſpacijs pulmonum contenta magis urgeat quam ipſum ſymptoma, ſuique extenuationem conſumptionemque poſtulet, tunc ſuffitibus ex ignea natura conſtantibus (qualis Tabaci eſt) non exiguam utilitatem adferri poſſe.

Viſcida thoracis promovens.

Si viſcidum ac lentum pus in thorace contentum ſit, incoquatur Tabacum ſero lactis; hoc pus abſterget & ad exitum diſponit. idem facit & Syrupus. Doctiſſimus Heurnius ſuffitum eius cum ungula caballima, iride, thure,

vel

vel ſulphure commendat. Ad eundem etiam uſum & faciliorem materierum reſolutionem, maxime ſi flatuoſum quid prætervaluerit, proderit fomentum quod accipit.

Fomentum.

Flor. chamæm.
melilot.
Sem. fœnugræc.
Ficuum.
Malv. cum rad. quantum pro indigentia viſum, Rad. lilior.
altheæ ana ʒ ij.
Herbæ Tabac. M j.
abſinth.
abrotan. ana M s.
Flor. ſambuc. p j.
bulliant in vino & aqua ana.

Oxymel Tabaci.

Proderit etiam oleum Tabaci inlitum.

Oxymel pectorale è Tabaco polychreſton in thoracis, ventriculi, totiuſque corporis pravorum humorum ſuburram exhauriendo deſcribit doctiſſimus Quercetanus.

℞. Fol. Nicotian. ad ſolem exſiccat. & pulveriſator. nodulo incluſ. lineo ʒ js.
Rad. iridis ſicc. & in taleolos ſect. ʒ j.
Polypod.

liqui-

liquirit.
Sem. cartham. contuſ. ana ʒ ij.
Spicæ nard.
Thym.
Epithym.
Hyſſop.
Menth. ana M j.
Sem. aniſi
Fœnicul.
Card. benedict. ana ʒ iij.
Flor. tuſſilag.
bugloſſ. ana p j.
Fol. Senæ ʒ ij.
Agaric. trochiſcat. & in nodulos incluſ. ʒj.
Nucis moſchat.
Caryophyll.
Cinnamom. ana ʒ ij.

Contundantur & macerenter per triduum in aceti paſſulati & ſambucini ana ℔ ij. deinde coquantur, exprimantur, & clarificentur, addendo mellis optime deſpumati ℔ j s. coquantur denuo ad bonam conſiſtentiam. Vſu poſtulante præbe cochlearia aliquot per ſe, vel cum decocto aliquo pectorali.

Aliud Mel Tabacinum. ſimplex.

℞. Foliorum Tabaci ℥ s.
Aquæ plantagin. ℔ j s.
coquantur lento igne: colaturæ adde
Mellis optimi ℥ v j.

Phthyſicis, hydropicis, & dyſentericis confert. pituitoſos ſuccos è ventriculo ſubducit. tuſſi, deſtillationibus in fauces & gravedini utile remedium; ſed bilioſis bellum indixit.

Fumus Peti confert Phthyſicis, ut & Serapion.

Mirabilis juvamenti eſt fumus Phthyſicis hauſtus (niſi tamen malum fuerit antiquatum) ut & Syrupus eius ſimplex, lutredinem enim, ut dictum, in pulmonibus exſiccat, & eorum ulcera conſolidat. Singulis diebus ſumatur in multa quantitate. Refert Clariſſimus D. Heurnius tabidos quosdam hoc ſerapio multos conſtitutos. Videtur Nobis hominibus noſtris Syrupus ex ſucco Tabaci in hiſce regionibus nati utilior quam ex maceratis ſiccis ex India allatis foliis: compertum enim Nobis eſt, talem Syrupum ex recentibus noſtratibus Nicotianæ folijs confectum quosdam à Phthyſi propemodum revocaſſe. Si Serapion velis compoſitum

Syrupus pro Phryſicis.

℞. Carn. cancror. fluviatil.
limacum in aqua Peti coctar.
Pinearum mundat.

Piſta-

Piſtacior.
Amygdal. dulc.
Paſſular. Corinth.
Semin. quatu. frigid. maj. ana ℥ s.
Tabaci M j.
Hyſsop. M s.
Sem. fœnicul.
Glycirrh. ana ʒ ij.

coquantur in aqua pluviali, & adjecto ſaccharo fiat Syrupus. Aliud ex Peto ad Phthyſin Serapium vide apud VVeckerum. Herba quoque ipſa absque ulla nocumenti ſuſpicione in pulverem redacta eclegmatis admiſceri, decoctisque huic malo convenientibus omnifariis addi poterit. Ubi vero ad ulceris adglutinationem veniendum, eam moliri non oportet, niſi exacta quantum poterit deterſione prævia. e. g.

Pulmonum ulcera adglutinans ac detergens confectio.

℞. Conſerv. roſar.
capill. Vener. ana ℥ j.
Pulv. Nicotian.
Symph. ana ℈ j.
Boli Armen. præparat. ʒ j.
Syr. Nicotian. q. ſ.
miſce fiat confectio.

Tabaci foliis ſulphuris flores addunt quidam,

Cautio. *ut fumus eo fortius in ulcera agat. Sed modus esto talis, ne, dum festinamus sanando, ægrum perdamus.* Os quoque sæpe irrigetur Syrupo Nicotianæ cui insit sulphuris flos, vel pulvis Haly contra Tabem, vel pulvis pulmonis vulpis.

Empl. in initio Phthyseos ad facilitand sput. Ab initio ad facilitandum sputum admoveatur pectori Emplastri quædam forma mollissima ex butyro recente cum pauca hordei & seminis lini farina, addito pulveris Nicotianæ plusculo. Quum vero repurgatum ulcus consolidari postulabit, Oleum myrrhinum thoraci admoveatur Tabaci pulvere mixtum.

Difficultas. Part. negat. arg. Interijcienda heic quæstio; Utrum Tabaci fumus (ut supra docuimus) conveniens sit Phthysicis? quippe quum calefaciat & siccet morbificis caussis est adnumerandus. Atqui Phthysis absumptionem exsiccationemque præ se fert cum hectica quadam caliditate conjunctam. Ergo fumus ex Tabaco illius cautioni conducere nequit. immo, tantum abest ut prosit, ut etiam magnopere noceat.

Decisio difficult. Respondemus: In indicationum contrariarum concursu ad eam quæ magis urget, & à majori malo desumitur, juxta præceptum Galeni, curan-

curantis consilium debere dirigi, reliquis tamen non neglectis. Unde si in Tabe febris hecticæ vincat indicatio, utpote quæ ad extremam maciem ac marasmodem conditionem ægrotantem perduxerit, nullum jam curationis modum in re desperata esse perquirendum . quinimo si taliter adfecto fumus Tabaci præscriberetur, celerius quidem interiret. Quum vero consumptio adeo magna non est, ut Tabem confirmatam polliceatur, ulcus autem pulmonum magnum ac sordidum ipsam certò portendat ; tunc ulceris, tanquam causæ, indicationem præponendam. Quum autem ulcus omne, quatenus ulcus, exsiccationem requirat, fumum Tabaci merito, ut singulare remedium, commendari.

Sequitur Balsamum Peti ad pectoris & pulmonum ulcera. *Balsamus ad ulcera pectoris & pulmon.*

℞. Nicotianæ à sordibus purgat. ℔ ij. huic quàm recentissimæ & lotæ adfunde quintæ essentiæ vini malvatici ℔ vj. digere per mensem vase clauso, ut tingatur rubro. tunc exprime fortiter. In expresso macera per dies viginti

Glycyrrhizæ
Sem. anisi, ana ℥ s.
Cinnamomi ℥ j.

Macis.
Zingiberis ana ʒs.
Caryophyll. ϑj.
Rad. helenij.
ſymph. maj. ana ʒij.
Coriandri.
Calam. arom.
Galangæ, ana ʒiij.
Nucis myriſt. ʒv.
Carn. dactyl. ʒiiij.

hæc concidantur minutim. illa pulverizentur. Macera per dies xx in ſuperiore extracto vaſe clauſo. tandem expreſſum ſerva. Quum uti velis adde Sacchari candi ad placitum : vel hoc extract.

℞. Sacchari alb. pulverizat. ℔ j.
Aceti ſtillaticij ʒ ij.

Digere ſuper cineribus calidis per horas ſex. deinde adfunde aquæ vitæ rectificatæ tantum, ut digitis duobus exſuperet. digere donec coletur. Tinctura effuſa adfunde aquam novam, idque repete donec ceſſet tingere. Spiritum vini balneo ſepara. Eſſentiam circula cum aqua roſacea.

Aliud Balſamum. ſimplex.

℞. Fol.

℞. Fol. Nicotianæ q. voles, in mortario contusis: exprime succum rejectis spissamentis: expressum succum cum æqua olei olivarum portione in phiala vitrea Soli expone quam diutissime, quæ diligenter obturata sit cera gummata, & membrana solida colligata. aut si mavis siste illam in lebete bullientis aquæ pleno sive in balneo Mariæ, vel reconde in ventre seu fimo equino, ibidemque relinque totos dies quadringenta renovato interdum fimo. Hisce exactis reperies in phiala balsamum non minoris energiæ ad omnia quam ipsius Nicotianæ quinta essentia. De diversimodis balsamorum compositionibus post agemus ubi cheirurgica attigerimus. *Aliud Balsamum simplex*

Si vero Quintam essentiam elicere velis, quoniam eius hic facta mentio, confectionem ejus adponemus. Conficitur autem sic. *Extractum Tabaci quomodo fiat.*

℞. Herbæ Tabaci ℔ j.
Aquæ ejusdem ℔ x.

ad focum in ampulla macera dies viginti: postea per setaceum cola. Colaturam per filtri impositam partem destilla in vitrum angusti oris. liquorem destillatum testæ inditum tenui linteo testa obducto evapora; margini quod adhęresçit semper

ſemper abſterge, & cum ſidente ſucco id remiſce. Exhauriatur foco tenui, & quum ad iuſtum craſsamentum fuerit deventum, recondatur.

Alius modus.

Alius modus. Petum ſiccatum in pulverem redige, cui adfunde vini ſpiritum ea copia, ut digitos tres vel quatuor ſuperemineat. macera in balneo, vel ſole, vel igne, vel ſimo equino, dies tres. vinum effunde. adfunde aliud. tandem ſepara ſpiritum vini deſtillatione dum in fundo mellea craſſities reſideat. Relictis interdum cineribus tritis exhauſtus liquor ſæpius adfunditur, iterumque maceratur ac deſtillatur, inde & ſalem & oleum eliciunt.

Vſus & doſis.

Datur cum peculiari junctum decoctura à ℈s usque ad ʒs, in catapotiis per ſe, aut medicamentis aliis mixtum, mane jejuno ſtomacho. Suaviter propinatur & ſine tædio officium ſuum peragit. Aſthmaticis & tuſſiculoſis exhibeatur cum oxymelite ſquillitico compoſito, oxymelle helleborato, &c.

Nota.

Sed caute ecchylomatis utendum, longe enim validius ſuo funguntur munere, quam illæ res unde dimanarunt, nam habenis craſſamenti exuta jam ſunt, & idcirco multo validiores vires ſpirant: Illorumque ʒs *non minoris eſt*

energeiæ,

energia, quam uncia eius tota cum sua substantia crassiore exhibita.

Simili modo poterit etiam succus Peti (qui est veluti sanguis totius plantæ sincerus) per digestionem inspissari, dum mellis characterem induat. Coletur frequentius & coaguletur. fit inspissatio lento calore. Sunt qui saccharum adjiciunt, sed hebescit facultas spissati. Aliquid quidem aluminis addi posset facilioris πήξεως & coloris lucidioris gratia. In præsenti usu despumetur lento igne, oviq; albo clarus reddatur. Quod si ovi albumen non rectè clarificat, libræ addelactis acidi cochlearium & per manicam trajice; depuratum postea saccharum, si velis, adjice. Phiola postea oris angusti excipiatur, oleum superfundatur, ut spacium duorum digitorum æquet, ita perennabit, nec abaëre alterabitur.

Succus Tabaci quomodo inspissandus.

Clarificandus, & Adservandus.

In Peripneumonia vel inflammatione pulmonum, pendente à materia pituitosa confert. Syrupus Peti, & pulvis eius exhibitus cum vino oligophoro, egregie enim maturat, & potenter educit sputamina. Sed lingua etiam detinendum præbe Sal ejus, vel pulverem cum muccagine seminis psyllij in pastillos redactum. Thoraci quoq; topica adponantur calida cum spissamẽtis Nicotianæ,

Peripneumoniæ remedia.

tianæ, & cooperiatur pectus lanis ijsdem imbutis, dolorem enim sedant, & tumores facientis humoris resolvunt.

Cumprimis in hoc affectu provocanda salivatio est: Peripneumonia enim ex qua nihil excernitur, est periculosissima, quamvis Rhases Autor sit 4. contin. Pleuritidem saluberrimam quandoque carere sputo ob materiæ paucitatem & benignitatem, quæ facile insensibiliter à calore nativo dissoluitur ac dissipatur: Sed hoc non contingit absque periculo in Peripneumonia, licet quandoque Pleuritidem ob materiæ (ut diximus) paucitatem & benignitatem sputi rejectio non cõcomitetur: in Peripneumonia enim nunquam fit resolutio materiæ; supereſt igitur ut per sputum rejiciatur, quod commodius fieri nequit quam usu Syrupi aut fumi Tabacini, vacuant enim ac revellunt potenter humores, idque absque turbatione, nam sola lenitione ac leni eductione opus suum perficiunt. At nullum magis salutiferum est Peripneumoniæ epiphænomenon, ac expectoratio, inflammatus enim pulmo humiditatem quandam effundit in spacia sua interna quæ arteriæ sunt bronchia, ea expectorando est auferenda.

Syr. & fumis Peti in Peripneumonia usus.

Nec

Nec minoris energiæ paſtilli erunt hi ſequentes;

℞. Seminis Nicotianæ ʒ ij.
Sinapeos ʒ j.
Staphidis agriæ,
Cubebarum,
Nigellæ ana ʒ j ſ.
Zinziber. condit. ʒ j.
Maſtiches ʒ j ſ.
Mellis q. ſ.
fiant paſtilli manſiles. lineo panno raro concludantur.

vel hoc Electuarium.

℞. Conſervæ Tabacinæ ʒ ij.
Salviæ ʒ j.
Diamoſci dulcis ʒ iij.
Theriacæ veteris ʒ j ſ.
Diambræ ʒ j.
Syrupi Tabacini q. ſ.
fiat Electuarium molle ſ. a. adde Guttulas aliquot rob de limonibus, aut vitrioli.

Empyematis cura.

Qui in thorace vulnerati fuerunt, ubi ex ſanie inter thoracem & pulmones collectione Empyema ſuccedit, præclare ad ſalutem facit

decoctum Nicotianæ cum pulegio, prassio, hyssopo, &c.

℞. Rad. malvæ
iridis
altheæ ana ʒ j.
Thymi
Hyssopi
Prassij ana M s.
Quatuor sem. frigid. maj.
Sem. asparag.
Glycyrrhize ana ʒ vj.
Ficuum ʒ iij.
Passular. ab acinis perpurgat. ʒ j.

coquantur ex decocto Nicotianæ & cum melle ac penidijs fiat Syrupus. accipiat æger ʒ iij. Proderit etiam fumus per trajectorium hausstus, sed jejunio horis 3. vel 4. ante prandium.

Difficultas. Part. neg. argum.

Et heic difficultas examinanda venit, Utrum fumus conveniat Empyicis? Pro negativa quidem parte argumentum est, Exsiccantia omnia adstringunt ac retinent. Atqui adstringentia valde nocent ijs quibus ex pectore aut pulmone pus educere opus est, ut Galenus ait 11. meth.

meth. cap. 16. ergo fumus exsiccans (qualis Peti est) Empyicis convenire nequit: præsertim quod Galenus ipse 5 simpl. cap. 22. de medicamentis ureticis verba faciens dicit, talia qui exsiccant esse inimica pectori his verbis: *Nam prater alia & reddendis ex pectore, pulmoneque exscreationibus incommoda sunt, desiccantia: poscunt enim & ipsa incidi quidem non siccari*; quod etiam docuerat in capite præcedente. Ergo exsiccantia in curatione Empyematis sunt vitanda.

Pro altera parte sunt Auctores gravissimi quos sequitur Averroes 7 collect. dicens: victum exsiccantem esse adeo Empyicis necessarium, ut hanc ob rem consueverint veteres Empyicos in Arabiam & Æthiopiam, ut siccitate fruerentur, transmittere. *Pars altera.*

Huic difficultati respondetur; non omnia exsiccantia & adstringentia esse inimica pectori, sed ea tantummodo quæ vehementius talia sunt. ea enim, quæ leviter adstringunt tantum abest ut pectori noceant, ut ipsi potius efficaciter auxilientur. Quamvis igitur Peti fumus ad thoracis phlegmonas demulcendas ac per sputum repurgãdas optimus sit, ac proinde talis in Empyemate *Decisio diff.*

ad faciliorem puris expectorationem comparari deberet: nihilominus tamen est quiddam aliud in hoc casu quod resiccationem desideret, nempe magna copiosaque puris colluvies, quam brevi modis omnibus absumere & resiccare oportet, antequam diutius retenta pulmonem exulceret, atque incurabilem Phthysin ingeneret. quod quidem debita efficacia admodum ac moderatione præstabit Peti suffumigatio, quippe quæ magnam puris copiam insensibiliter absumet, nunquam vero ad tantam immoderantiam pervenire poterit, ut siccitatis excreationem inhibentis vi magis noceat, quam ejusdem materiæ absumentis ratione prosit, nisi quando pus in thorace contentum est adeo biliosum & acre, ut timor sit ne ex tali suffitu acrius malignusque reddatur, tunc enim ex Alexandri sententia lib. 7. cap. 2 humectantia & refrigerantia maxime conveniunt.

Ad oppos. arg. respõs. Dicimus ergo leviter adstringentia thoracis affectibus non nocere: nam & ex Galeni doctrina 8 simpl. amara ipsum efficaciter abstergent, ac repurgant, quorum maxima pars adstrictorium quid possidere conspicitur. quæ causa est ob quam in hoc adfectu, nisi puris acredo

febrisque magnitudo restiterint, calida resiccantiumque partium ac tenuium medicamenta propinare non veremur, ut scilicet incisum attenuatumque pus pulmonum substantiam facilius penetrare, ac tussi repurgare valeat.

Ad Galen. locum resp.

Ad Galeni vero locum ex 5 simpl. dicimus, illum ibi loqui de thoracis adfectibus inflammatoriis, quibus licet uretica medicamenta nimis calida & exsiccantia non conveniant, conveniunt tamen paullo remissiora & attemperata: maxime vero Empyematicujus febris jam remissior esse videbitur, ut ex ejusdem Tralliani doctrina colligitur. tunc enim omnis acrimonia & caliditas puris lentore ac humiditate retunditur.

Hæmoptyssis in Tussi.

Si quis in Tussi ubi à vasis alicujus corrosione malum est (quod pessimum omen) sanguinem exscreat, utatur Syrupo Tabacino simplici cum Syrupo myrtillorum, hi enim orgasmum sanguinis infringunt. Iuvantius erit si foris folium Nicotianæ pectori admoveatur vel suffitus ex ea fiant. Idem præstabit Aqua ejus stillaticia cum æquali aceti acerrimi portione, si linteola in eo madefacta adplicentur. Si quis compositum velit, præscribat looch quo sæpe & omni tempore æger utatur, e. g.

℞. fa-

℞. farin. fabac.
Sem. malv.
melon. ana ʒs.
Amyli ʒ iij.
Pulveris Nicotianæ,
Farin. hord. ſine ſurf. ʒ vj.
boli orient. ʒ j.
mucillag. ſem. cydon. ʒ v.
diatragacanth. frig. ʒ ij.
cum oxymellitide ſimpl. miſce.
fiat looch.

Muccago ſeminis cydoniorum] *Semen cydoniorum parum aut leviter quaſſatum committatur per noctem aquæ convenienti tepore; emulſum linteo coletur & exprimatur. Signum perfectæ macerationis erit, quum aqua macerata non amplius aquæ, ſed viſcoſitatis illius ut ovi albuminis ideam retinuerit, aut paullo plus.*

Quæſtio. Rurſum incidit quæſtio. Utrum fumus Tabaci hauſtus (ut dictum eſt) Hæmoptoicis conferat?

Part. negat. arg. Pro negativa parte argumenta in medium adferemus duo.

1. Primum eſt. Quicquid Hæmoptyſin inducere poteſt ejusdem auxilium eſſe nequit;

Omnia

Omnia exſiccantia hanc adfectionẽ inferre ſolent; Ergo omne ſiccãs Hæmoptoïcis eſt vitandũ.

Secundum eſt: Sanguinis rejectio omnimodam quietem requirit, reſpuitque motum quempiam, cum primis pectoris, ex ſententia Galeni, Celſi, & aliorum. 2.

At vero fumus hic exſiccans quum ſit, ad læſiones pectoris referri poterit, quatenus id concutit:

Ergo fumus hic ſiccitatem pariens eſt fugiendus Hæmoptoïcis.

Pars altera.

Sed pro altera parte omnes ferme pugnant probatiſsimi Autores. huic igitur difficultati, propoſitisque ſimul argumentis reſpondebimus; fumum quidem admodum ſiccum tuſſes movere, temperatum verò, qualis hic eſt, magnopere conferre; ſic enim humiditatem laxantem & aperientem, ſanguinemque fundentem, atque etiam inſignem frigiditatem immodice cogentem, vaſaque frangentem, ac tuſſes excitantem pariter vitamus, & absque nocumento moderatiſſima exſiccatione fluentis cruoris fervorem & impetum compeſcimus ac debellamus.

Ventriculi imbecillitati remed.

In Ventriculi imbecillitate, ubi pituita in vitio eſt, folium Tabaci inter duas ſyndones

interbaſtatum everſum regioni ſtomachi calidum imponatur, quotiens opus erit repetendo. In quo etiam tam puerorum quam grandiorum affectu Indicæ mulieres, ut ſcribit Monardes, valde folia commendant: ventre enim inferiore oleo prius lucernarum inuncto, foliisque ſub cineribus calefactis, altero ventriculi regioni, altero tergoris, qua ventriculum ſpectat, poſitis, eas concoquunt & alvum emolliunt, ſi quotiens opus innovando ac repetendo.

Folia Tabaci ut quovis anni tempore recentia haberi poſſint.

Sunt qui quovis anni tempore foliorum recentium ſervandorum hanc tradant rationem. Folia viridia in vaſculum olivarum oleo plenum immitte. quum verò utendum erit, oleum effundatur, foliisque tenui linteo exterſis utitor ut recentibus. Defectu tamen viridium utendum erit deſiccatis & ferventi cineri ſuppoſitis ac napthæ aqua conſperſis. tantundem effeceris reſiccatorum foliorum pulvere, admixtis iis quæ hiſce morbis convenientia ſunt.

Ceratũ ad obſtruct. ventr. ac lien.

In Ventriculi & Lienis obſtructionibus doctiſſimus Aquapendens commendat Ceratum quod conficitur ex duabus partibus ammoniaci aceto diſſoluti & una ſucci Tabaci, dimidia reſinæ pini & therebinth. cum ſucco ebuli, una de capparibus

paribus & ceræ novæ q.ſ. ad emplaſtri ſeu cerati formam adipiſcendam: quod remedium ſe Autore probatum innuit.

In ſtagnato aliquo ceram ad liquandum injectam levi igni adpones: qua liquata reſinam pini à ſordibus purgatam & colatam cum terebinthina pariter ut liqueſcat immittes. quibus liquatis & ab igne amotis & parùm refrigeratis ammoniacum ſeorſim diſſolvatur; quo peracto fiat decoctio donec ſpiſſitudinem melleam acquirat, nec vaſis fundo adhæreat, quod quidem veræ mixtionis (quæ vulgo Incorporatio appellatur) indicium erit. Aufer ab igne ne repentino novarum rerum contactu elabatur. poſtea iterum igni forti ad coquendum appones, ſuccosq; Tabaci, Ebuli, & de capparibus minime defæcatos reliquo corpori admiſcebis, Ceratumq; finges. Ammoniaci præterea diſſolutionem propter Pharmaceuticæ artis ſtudioſos heic adponemus. Contuſum aliquantulũ conjice in modicum acetum per totam noctem, & eliquatum per ſaccũ ex tenui linteo factum colato. coquatur iterũ donec abſumatur humidum ab aceto contractum, non autẽ naturale humidum, ita ut aridităẽ immodicam adſequatur. Hoc unũ qui notarit facile ei erit omnia ferme gummata præſcripta diſſolvere.

Empl. epicheireſis.

Ammoniacum ut diſſolvatur.

In eodem casu decoquantur folia cum aceto; in tali decoctione spongia infusa Spleni superponatur. Quod si materia est feruentior, temperandum ab usu aceti, nigra namque surſum educit, inquit Hippocrates, itaque solus succus cum spissamentis id præstabit.

Ad jocinoris humidam & frigidam intẽperiem Vnguentum.

A frigida & humida intemperie ubi Iecur laboraverit, extrinsecus adhibenda sunt fomenta ex oleo Tabacino ac chamæmelino aut absynthino parata. Admodum etiam conferet usus unguenti quod accipit

Olei Tabacini ʒij.
Absynth. ʒj s.
Cinnamom.
Ligni Aloes
Rosar. rub. ana ʒ ij.
Mastiches.
Spicæ ana ϑj.
Ceræ q. s.

formetur unguentum:

Modus confect.

Cinnamomum, Aloes lignum, & spicam in mortario contundes, aqua rosacea, ne pars subtilior effluat, adspergendo; cumque fere vel omnino erunt pulverizata rosas addes, ut simul cum cinnamomo, spica, & Aloes ligno perfecte tundantur:

tur: quibus tenuissimo cribro transmissis ceram in lebete igni lento adpones, qua liquata mox olea addes, & post mastichen in pollinem redactum, unguentumque s. a. efformabis.

Ægidius quoque Everhardus Nicotianam ad omnes Hepatis adfectus prodesse refert, si cum fumo terræ destilletur, ita tamen ut minor fumi terræ quam Nicotianæ quantitas sumatur.

Renum dolores ex flatu, aut frigida crassaque materia, mitigantur fomento quod habet.

Fomentum pro doloribus renum à flatu.

Rad. altheæ ℥ ij.
Fol. Nicotian. M ij.
Calamenth.
Origani ana M j.
Sem. lini.
fœnugræci ana ℥ j.
milij solis,
seselios,
petrosel. ana ʒ s.
Flor. chamæm.
melilot.
sambuc. ana p j.

fiat decoctio in tribus aquæ Nicotianæ partibus & una vini; spongia aut philtro exceptis utere.

Syr. Tab. Pleurit. prodest.

In Pleuritide maxime convenit Syrupus Nicotianæ

tianæ cum aqua hordei vel decocto paſſularum, myxorum, & ſimilium pectoralium. Si unctionem velis

Vnguent. pro pleur.

℞. Olei Nicotian. ℥ ij.
cheirini
irini ana ℥ s.
Oeſipi, vel eius loco Axungiæ gallin.
Ceræ,
pingvedin. anat. ana ʒ iij.
croci ϑ j.
conficiantur ſimul ad ignem.

Pinguedinem anatis igni admove ſpatula lignea ſemper movendo mox ceram conciſam: quibus omnibus liquatis ſolutisque ab igne depones, & Croci pulverem addes; poſt olea; tandem œſipum admiſcebis & unguentum ad uſum confícies.

Foment. pro pleur.

Etiam experientia Nobis compertum quod accipit

Fol. Tabaci M iij.
parietar.
malvæ
violar.
branch. urſin. ana M j.
Sem. fœnugr.

lini

lini ana ʒ ij.
Hordei
Florum chamæmel. ana p j.
fiat decoctio in decem libris aquæ ad consumptionem partis tertiæ. in colatura maceretur spongia & adplicetur lateri.

Iterum oritur Quæstio. Utrum oleum, unguenta ac linimenta conveniant Pleuritidi? *Difficultas.*

Pro negativa parte argumenta quidem sunt tria. Primum est Hippocratis 2. acut. ubi ex professo omnia topica Pleuritidi accommodanda videtur percurrisse; Olea tamen & unguenta prætermisit, quod non feciſſet si ea huic adfectioni utilia fore cognovisset. *Part. negat. argum. 1.*

Secundum est; quia Oleum Erysipelatis admotum calorem eorum exacuit, ac lædere natum est omnes quæ ex pura bile sunt fluxiones, quemadmodum & sanguineas, licet non adeo manifeste, ut docet Galenus 2. simpl. cap. 21. Atqui Pleuritis frequentissime fit ex bile, frequenter ex sanguine; raro autem ex humoribus alijs. ergo & frequentissime saltem Oleum Pleuritidi admotum nocebit, ac proinde vitandum est. *2. argum.*

Tertium est, quia Oleum lentæ est crassæque *3. argum.*

substan-

ſubſtantiæ ex Gal. 1, ſimpl. cap. 14. ac proinde poros obſtruit & occludit. Atqui condenſantia Pleuritidi rarefactionem & diſcuſſionem poſtulanti ſummopere adverſantur. Ergo oleum lateri Pleuritico absque nocumento adplicari non poteſt.

Pars altera. Sed pro altera parte unanimes habemus probos Autores praxin edocentes, qui olea & unguenta pro ſedando Pleuritico dolore commendant.

Deciſio diff. Quare dicendum eſt, Oleum & omnia ipſum recipientia Pleuritidi non nocere immo ei magnopere conferre anodyna quadam & laxante qua pollent facultate. *Ad oppoſ. 1. reſp.* Quod ſi Hippocrates oleoſa ſubticuit non proinde à nobis admitti non debent: artis enim inventoribus & primis excultoribus multum quidem debemus, non quod omnia penitus nos docuerint, ſed quia plurima inveniendi nobis iter monſtrarunt; qui propterea infanti ſuper humeris gigantis merito comparamur. Et hæc pro ſolutione primi.

Ad 2. reſponſ. Ad ſecundum dicimus, Oleum externis Eryſipelatibus admotum evidenter nocere; non tamen ſic de internis, quas immediate contingere nequit ſentiendum eſſe.

Ad

Ad tertium dicimus, Oleum ſuo lentore ſemper quidem poros occludere; nihilominus tamen quando aquæ miſcetur hydrelæon fieri, quod & laxandi, aperiendi, ac penetrandi haut mediocrem efficaciam nanciſcitur: quando vero aliis medicamentis incoquitur aut immiſcetur, eorum facultates facile recipit. quumque ex ſe temperatum ſit, ideoque cæterorum medicamentorum nuncupetur materia apud Galenum 2. ſimpl. 22. ſi chamomillæ, anethi, & ſimilium qualitates ebibat, cutem penetratione notabili rarefaciet: Immo oleum ipſum ſua laxante emollienteq; virtute aliorum medicamentorum rarefacientem ac digerentem facultatem augebit, ut Galenus ipſe docet 7. per genera cap. 5. Quibus plane cunctis topicis Pleuritidis auxiliis id commodi eſt, facillimeque à quovis imperito etiam toti lateri adplicari poſſe, eodem docente Autore 3. de loc. cap. 4. Hæc Vaſcus Caſtellus. *Ad 3. reſponſ.*

In Syncope (quam Cælius Aurelianus aliique plures ex Latinis Cardiacam vocant) quum homo proſtratus à viribus jacet, fumum Peti ipſius naribus inflare eſt perutile. ſed jam à Syncope paullulum expedito, (ſi viſcida recrementa hanc illi vim intulerint,) Oxymel eius ſimpl. *Syncopen fumus ſolvit.*

propinabis, frontemque aqua Peti aceto permista adsperges.

Strumas molliens empl.

Ad Strumas & quosvis tumores duros à frigore ortos excellens est Emplastrum quod accipit.

Succi Nicotianæ ℔ s.
Absynth. Pont. ʒ iiij.
Ol. hyperic.
Irini, vel
Sambucini ana ʒ j s.
Fol. absynth. pont. maj.
Prunellæ. vel Symph. min. &
Scrophular. maj. Matthiol. ana M j.
Vini albi ʒ j s.

bulliant simul omnia ad vini & succorum consumptionem in vase æneo movendo semper cum spatula lignea ne urantur. deinde torculari exprimantur. tum liqua

Ceræ flavæ ʒ iiij.
Adipis hirc.
Terebinth. ana ʒ ij.
Pulv. thuris
mastich.
myrrhæ ana ʒ j.
fiat emplast. s. a.

Aliud unguentum ad Strumas.

Aliud unguentum consolidativum ad Strumas.

℞. Aristo-

℞. Aristoloch. long. ℥ iij.
Myrrhæ ℥ s.
Mumiæ ℥ ij.
post triturationem adde
Succi Nicotianæ,
Olei eiusdem ana ℔ s.
Ceræ ℥ iiij.
formetur unguentum. f. a.

Folia præscripta loco temporeque convenienti legi debent, & lavari: deinde incidi & in mortario lapideo pistillo ligneo contundi; post vino forti bulliant ad tertiam. colentur; & inde substantia herbarum abjiciatur. tum succos probe depuratos & olea indes. quibus peractis ceram in partes confractam igne maxime lento liquabis, qua liquata ab igne removebis & Terebinthinam infundes. Quibus ita paratis pulveres simplicium præscriptorum simul vel per se pulverizatorum ex artis præscripto projicies. Notandum tamen, simplicia dum teruntur vino madefacienda & adspergenda esse, ne subtilior pars tenues vanescat in auras.

Sequitur Corrosivum ad Strumas. *Corrosivum ad strumas.*

℞. Salis Tabacini ℥ j.

Lytharg. ʒ s.
Aqu. roſar. ʒ iij.
miſce cum Oleo Tabacino, & pannis in eo madefactis foraminum orificia quæque leniter impleantur.

Encheireſis. *Tractetur Lethargyrus optime lævigatus & agitetur una cum oleo Tabacino ſpacio* viij *horarum ut nutriatur, coquaturque lento igne ſpatula lignea ſemper ducendo ad mellaginem (& quia ad reſolvendum apoſtemata frigida, & molificandas durities adhibetur calide nutries) ut placide Lythargyrium ſolvatur. ſal demum Tabacinum probe lævigatum admiſcebis, & aquam roſaceam adjunges.*

Hiſtoria. Militum dux quidam filium ſuum quem Strumis aut Scrophulis miſere adflictum in Gallias ablegare decreverat, quod id morbi genus ſolos Galliæ reges attactu curare poſſe vulgo perſuaſum eſſet) Dn. Nicotio ſtitit, qui & in hoc Nicotianæ ſuæ vires periclitatus, diebus poſt paucis juvenem Scrophulis omnibus liberavit.

Mentagram ſanans linimentum. Egregium hoc eſt quod ſequitur in cancroſo ulcere quod à nonnullis Mentagra, vulgò Noli me tangere dicitur,

℞. Ceruſæ ʒ j s.

Plumbi

Plumbi usti & lot. ʒ iij.
Antimon. lot. ʒ ij.
Pompholyg. ϑ iiij.
Caphuræ.
Aluminis, ana ʒ j.
Lapid. hæmat. ϑ ij.
Corallij utriusque ana ϑ j.
Olei Nicotianæ ℥ j.
Succi sempervivi ℥ j.
Nicotian. q. s.
fiat linimentum in mortareo plumbeo.

Plumbi usti & loti] *Vas fictile vitreatum (ne inter urendum quid adhæreat) accipito, & furno fusorio, ubi sint carbones accensi adpone: idque fictile carbonibus ardentibus undique circumda, in eoque quantum plumbi volueris impone, & liqua; quod illico fiet. Prius tamen bis aut ter in aceto fortissimo plumbum exstinguatur. Liquato plumbo ignis augeatur & ferrea spatula semper agitetur, paulatim à lateribus vasis spumam dejiciendo quousq; totum in spumam devenerit, nihilq; è plumbo usto adhæserit. Spumam autem illam quæ veluti cinis est, in dicto furno ignem augẽdo circũcirca concoques, donec colorem retineat album citrinati permixtum. Postea accipe cinerum plumbi* Encheiresis.

tali modo ustum, illumque in mortario marmoreo desuper parum aquæ pluvialis vel rosarum affundendo aliquot horis pistillo ligneo vel spatula lignea agitato donec aqua sit fœculenta vel turbida, quam dejicies in quoddam fictile, & aliam aquam iterum affundes, & ut prius tractabis & movebis semper aquam turbidam ac fœculentam dejiciendo in supra dictum fictile usui futuram, & aliam in mortarium itidem infundendo; atque hæc toties repetes donec pars subtilior plumbi usti assumptia sit cum prædicta aqua effusa: crassior autem pars quæ residet in fundo mortarij rejiciatur tanquam plumbi excrementum nulliusque efficaciæ. Tunc tota pars subtilior plumbi usti, quæ cum aqua adsumpta fuerat quiescat quousque clara videatur ac sincera & plumbum ustum in fundo fictilis resideat, quod sub dio siccabis, siccatum usioni servabis. Boscius.

Antimonij loti] *Quantitatem quam voles Antimonij accipito, & in pollinem tenuissimum reducito: (præstat autem fœmineum, splendidissimum, nitidum, in confractu unctuosum, terræ & calculorum expers) deinde in fictile amplum non plumbatum conjicito. tum demum carbonibus accensis ad calcinandum caute exponito, quoad corpus-*

corpuscula illa quæ emicant splendorem suum amiserint, vaporque sulphuris omnis cessaverit, fœtorque obsoleverit, interdum tamen spatula ærea movendo; Stibium autem in calcem conversum subalbicantis cineris faciem contrahet. Tunc ʒ iiij *istius calcis in pollinem rediges & in vini albi veteris* ʒ ij *in fictili cooperto trium horarum spacio macerabis, & infusione peracta vinum evaporabis paullatim super cineres calidos ad Stibij siccationem. siccatum itidem in* ʒ ij *lactis mulieris pariter macerabis, & lac super cineres calidos consumes. Consumpto lacte & siccato stibio aliud lac adfundes & iterum stibium macerabis eodem igne ad consumptionem lactis. consumpto lacte & desiccatum stibium novies vel decies in æquis partibus stillatitiæ aquæ convenientis semper abjiciendo aquam & aliam stillatitiam innovendo in mortario lapideo ablues. Atque hoc modo stibium ustum & ablutum siccatumque in usum recondes.*

Du Boys.

Emplastrum ad Mentagram.

℞. Visci herbæ Tabaci ʒ viij.
Succi chelidonij ʒ vj.
Resinæ abiegnæ ℔ s.

Olei

Olei Tabacini ℔ j.

& Tabaci.

fiat Emplastr. f. a.

Sal ut &

Sal Peti eosdem effectus habet; sed priusquam adhibeas ulcus vino oligophoro lavato, corpus purgato, sanguinemque, si opus, mittito, diæta etiam conveniente observata.

Spissamentum.

Idem & spissamentum præstare docuit experientia. Iuveni cuidam malarum alteram ulcus fœdum depascebat ac difficile, quod & ipsam nasi cartilaginem jam invaserat. Primus itaque herbæ huius periculum fecit, Spissamentis succoque ulceri admotis incredibile levamen sentiit atque adjumentum: quod ubi per asseclam suum quendam ulcerosi affinem rescivit Dn. Nicotius, juvenem ad se vocavit, atque servata per octiduum eadem medendi ratione, ipsum Noli me tangere delevit stirpitus. Interim vero dum medicinam facit, identidem ęgrum ad Portugalliæ regis medicum primarium amandabat, ut is medendi ordinem exploraret; qui octiduo post à Legato accersitus, & ulcerosi faciem contemplatus Noli me tangere exstinctum ac prorsus emortuum palam adseveravit; quod & res ipsa clarius docuit, juvene nullas penitus mali reliquias postea sentiente.

Historia.

Historia.

Similem historiam narrat VVittichius in lib. de lap. bezoardicis,

Arthri-

Arthriticis in morbis maximam vim ad effectionis curationem habet fumus Peti per fistulam haustus, maximopere enim potest ad diathesin corrigendum quæ fœtum illum generat. Novimus qui adsiduo huius fumi usu totum sese ab hacce tyrannide vendicavit. Datur & pulvis ejus cum decocto ligni Guajaci, hoc enim integris sese viribus ad artus trajicit. Similiter assumitur & pulvis instar errhini, qui etiam dolorem mitigat. sed per plures menses hujus usus continuandus. Salis item ℈ij singulis diebus sumpti summopere prosunt. Si linimentum malis compositum

Arthriticis medetur fumus Tabaci haustus.

℞. Fol. chamæpyth. ℥j.
Rad. pyrethri.
Ari.
Serpentariæ ana ʒij.
Salis Nicotianæ, &
Ammoniaci ana ʒj s.
Picis ℥iij.
Olei Nicotianæ ℥ij.
Vini ardentis ℥j.

contundenda contundantur, & cum liquidis ad ignem in linimenti formam uniantur. pone super locum juncturarum; cui deinde super-

pone vulpinam pellem immouetur singulis octiduis.

Topic. pro Arthrit. Ex valde conferentibus etiam est ut lana sumatur munda & mergatur in oleo Tabacino & pauco aceti; hinc adsperso sale Petri super partem læsam detineatur.

Empl. pro Arthr. Iuvantia quoque Emplastra in Arthritide sunt quæ sequuntur.

℞. Therebinth.
Resinæ, ana ℔ s.
Lythargyri ʒiij.
Salis Nicotianæ
Chalcitidis ana ʒij.
coque ad consistentiam, addendo
Mucillag. fœnigræci.
Axungiæ gallin. ana ʒij.
Olei Tabacini ʒiiij.
fiat emplastrum. f. a.

Mucillag. fœnugræci] *Muccaginem ut conficias sic est operandum. Semen fœnugræci exquisite eliges, sed cave conteras, quia absque contritione muccaginem viscosam etiam cumulatim reddet: macera, ut superius in mucillagine seminis cydoniorum dictum est. Verum macerationis indicium erit, si pars ejus aliqua frigido*

marmori

marmori velut in declivi impoſita lentè & craſſe defluat. tunc vera ac perfecta coctionis habebis indicium. peracta maceratione intorquendo per ſe exprimatur.

Sequitur aliud pro Arthritide. Aegidij Everh. *Aliud. Emplaſt.*

℞. Sagapeni.
Bdellij.
Elemni ana ʒ j.
diſſolvantur ſ. a. in aceto, & ſub finem adde.
Fol. aut pulv. Tabac. exſiccat. ʒ j.
Olei chamæmel. ʒ j.
Ceræ q. ſ.
fiat emplaſtrum ſ. a.

Aliud. *Aliud Emplaſt. pro Arthr.*

℞. Tacamahacæ.
Carannæ ana ʒ iij.
diſſolvantur ſ. a. in vino & modico aceti fortiſſimi, poſtea addendo
Pulveris Nicotianæ ʒ vj.
Olei lilior.
cairin. ana ʒ v.
Ceræ q. ſ.
fiat Emplaſtrum ſ. a.

Aliorum experimento ſæpiſſime vidimus Iſchiadicos

dicos dolores foliis tusis & admotis sedatos. Aqua quoque stillatitia Peti totius corporis partes placantur dolitantes. Secretum etiam quorundam in Podagra remedium est fumum cottidie haurire & folia manducare; sed jeiuno.

Pastilli in Podagr. Poteris etiam singulis diebus intercalaribus jejunus pastillos masticare qui habent

Rad. pyrethri.
Staphidis agriæ.
Zingiberis ana ʒ ij.
Tabaci in pollinem redact. ʒ j.
Ceræ ʒ j.
fiant pastilli parvi.

Ol. ad Arthrit. Sequitur Oleum ad Arthritidem per elixationem extractum.

℞. Seminis Tabaci permaturi & anniculi (non vetustioris) quantum vis, repurga à calyculis & sordib⁹, tunde in mortario, coque in aheno aqua sufficiente, primum leniter, postea impensius, ut spuma innatet, quã separa in vitrum seorsim. Colloca in tepore per biduum vel triduũ donec spuma evanescens Oleum præbeat. Si non apparet Oleum, recoquendũ est semen ut prius. Aliter.

Al. Macera semen Peti in aqua per triduum, indies movendo bis in sartagine addito momento aquæ

ne

ne urantur ſemina, calefac, & per torcular calidũ exprime. digero loco calido, & ab aqua ſepara.

Ex ſeminibus herbæ Tabaci exprimitur oleum; ſcilicet ex libra ternæ unciæ proveniunt, quo diros podagrę cruciatus levavimus. Porta lib. 8 mag. *Oleum per expr.*

Aliud Oleum ex foliis. Folia Tabaci coque ex aqua ad pultem: imprime cochleare ferreum, & oleum cum aqua excipe. aprica. innatans oleum ſegrega per pennam. Si aquoſam nimis humiditatem ſecum rapuerit oleum, corriges hoc injecto pane toſto; hic aquam bibit. ſi gutta igni injecta non ſtrepit, ſed flammeſcit, exhauſta eſt aqua. *Oleum ex foliis.*

Aliud pro Arthriticis & Podagricis Oleum Nobis communicavit honeſtus perhumanusq; vir, & in arte ſua peritiſſimus Chriſtianus Porretus, pharmacopœus Leydenſis primarius, hoſpes noſter toto jam quadriennio honorandus, quod ille anno χειρογονίας 1592. Heidelbergæ à Clariſſ. Doctiſſ. D. Poſthio, apud ſereniſſimos Electores Palatinos, quum in vivis eſſet, Archiatro digniſſimo acceperat. Peti folia coque in oleo communi ad conſumptionem. dein cola. adde ranas viventes ac lumbricos terreſtres. bulliant ſimul, addendo in fine ſpiritus vini q. ſ. *Aliud Ol.*

e. g. ℞. fol. Tabaci ℔ j. coque in

Ol. commun, ℔ ij. ad consumpt. cola. adde
Ranas viventes N. xij.
Lumbricor terrestr. ʒ iiij. coque, in fine add.
Spiritus vini ʒ ij.

Nota. *Vivi lumbrici musco quercino immittantur per diem: nam eo evomunt quicquid fœdi à terra sorpsere.*

Ranas viventes] *Rubetæ heic videntur accipiendæ quum Galenus lib. 7. de compos. medicam. sect. gen. cap. 12. & reliqui medici in acopis parandis eas potius elegerint. Quod si non habeantur majores ranæ, (quas ipse Galenus rubetas vocat) quæ in paludibus & aquosis scrobibus degunt sunt accipiendæ. & licet quæ in frutetis, sepibus, & rubis degunt, videantur rejiciendæ, quia lethiferæ sunt & venenatæ juxta Dioscoridis mentem; quia tamen heic de medicamento externo non interno agitur, nihil prohibet secundum Galeni mentem eas eligere,*

Historia. Dolorem quidam senex in pede dextro sentiebat circa malleolum cum leviter apparente tumore, quo & priùs bis terve laborarat, & quia tunc melius habuerat ex usu cataplasmatis quod tunc temporis ei præscripseram, quum dolor summe urgeret, nec ambulare posset, rogabat an illud repetere deberet, denuo itaque illi præscripsi

Medullæ panis partes duas,
Farinæ fabar. partem unam

coquan-

coquantur in lacte, contundantur. adde
Olei rosacei q. s.
fiat cataplasma.

quum hoc bis terve adplicasset dolor cœpit minui: maxime vero quum folia Nicotianæ majoris parum conquassata adplicasset, quod plurimum laudabat: eaque sub finem contusa cum succo adponebat, unde tumor subsedit, dolorque evanuit. Platerus.

Folia Peti sicca dentibus attrita leviter paullatimque magnam sudoris copiam cient, immo tantam, ut pæne corpus resolvi credas. Idem & Sal præstat. *Sudorific.*

Non desunt qui suffimen ex Tabaco efficax esse Alexipharmacum dicant ad Venerei morbi excisionem, quod nimirum recrementa pituitosa & melancholica exsiccandi & emendandi peculiari quadam energia sit præditum, suaque tenuitate & calore aëreo vias & poros, per quos ingreditur & egreditur materia peccans, facile dilatet; humorem eliciendo atque expurgando chorades exstirpet; cerebrum ad omnibus inquinamentis liberet, & ad naturæ symmetriam revocet; profusa per os maligna pituita scirrhos emolliat ac resolvat, dolores frigidos mitiget, renes, *Object. Vtrum Tabaci fumus morbum curet Aphrodisiũ.*

renes, & fœdam Hepatis intemperiem quam divina vis hęmatoſis ipſius Hepatis contraxit, eluat; (frequentius enim hac contage nobilis hæc ſanguinis officina ſolet adfici, oritur enim plerumque malum hoc ob Veneris uſum, in quo, ratione motus & caloris, pori illius partis recluduntur, ut lues hæc promptum habeat in Iecur tranſitum (quamvis hoc non ſit perpetuum) Ex hiſce igitur memoratis communi multorum decreto ſtatuitur, nidorem iſtum cœleſtis inſtar prothe-rapeutici (ſi diis placet) hanc propemodum luem poſſe exonerare, & familiarem eſſe theriacam contra venenatam hanc & diabolicam ſcabiem.

Reſponſ. Non quidem imus inficias, in morbo Venereo fumum hunc (ſi humores tamen non longe à nativa ſymmetria receſſerunt) pituitoſum ſuccum purgationi diſponendo, ac vias reſerando, utiliter hauriri poſſe, niſi nimia ſua caliditate noceret augendo calorem luis. Dicimus præterea vaporem hunc ſiccitate ſua ſtrenue putredinem corrigere, ſuique tenuitate attenuare ac penetrare: materiam morbificam capitis regione conceptam emendare. inſuper etiam alibi diximus, propriam illi ineſſe & peculiarem vacuandi rationem per os ſpuendo, & nonnunquam per ſudores fundendo

& li-

& liquando non ſolum pituitam, ſed etiam ipſarum partium ſolidarum ſubſtantiam, ut ex his pravarum materierum ſaburram eliciat atque expurget, dolores frigidos mitiget, per ventrem & os, ex accidenti nimirum, deturbando malignam illam mephitim; eaque ratione locinori & reliquis locis adfectis proficuum aliquodammodo exiſtere. conſtat enim communi ferme omnium medicorum decreto, humorum attenuatione, reſolutione, & excretione per inſenſilem habitum id beneficium corpori & partibus putri hac labe infectis, id poſſe præſtari: Interea tamen ex crebra hac ſubfitione, nimis vim ſuam exſerente, graviora poſſunt gigni ſymptomata; quare non omnino tutus erit hujus ſubfumigij uſus unicuique ætati, loco, & tempori, nec felici ſemper cum ſucceſſu procedit in omnibus conſtitutionibus; aliquibus enim peſſima eſt ac lethalis ferme talis curatio, ut macilentis, temperaturæ calidæ & ſiccæ &c. inſuper etiam humori melancholico contrariari quadantenus videtur, exſiccando nimirum, unde tandem ſuccus fit contumax & nõ facile cedit; hinc Plato in Timæo adſerit, morbos omnes melancholicos terminos ſuos certos ſortitos eſſe, ad quos antequã perveniant, ſi me-

dicamentis irritentur, acerbiores fieri; crassa enim illa putidæ huius materiei compages satis tenax, nec apta semper est in vapores resolvi, & in sudores transcolari. quare vaporem hunc non semper concedimus in haece venenosa constitutione; sed primo huius morbi accessu, ubi nobiliora viscera germen hoc morbosum nondum penitus conceperunt, hunc sufficum aliquo modo præscribimus. Cautio adsit, ne Hepar nobile illud viscus, si calida intemperie æstuet, penitus accendatur, unde magna calamitas posset oriri, & seges spargi multis morbis, hæc enim pars est tanta auctoritate, ut eius officio vita nequeat carere. Idcirco nõ omnibus, nec semper ad hoc remedium confugiendum nisi facta decenti prius purgatione & venæ sectione adhibita, suademus.

Ad lumbricos. Syrupus eius drachmæ quantitate sumptus lumbricos ventrisque tineas expellit etiam umbilico folium tritum imponendum, & alvus enemate ex lacte vel aqua mulsa eluenda.

Renum calculo remed. Pulverem eius pondere ʒs. cum vino aut aqua fœniculi aut saxifragię Calculo renum (dummodo in duritiem lapideam non commigravit) conducere, experientia sibi compertum scribit doctissimus Mercatus, additque, aqua eius stillaticia

mirum

mirum in modum ab iisdem affectibus se vidisse liberatos. sed in glutinis formam concreverat lapis, hoc est, nondum ad justam duritiem obduruerat.

Isdem quoque adfectibus conveniens est remedium si folia sub cineribus calefiant, & quam calide fieri potest, dolenti loco adplicentur. Clysteribus etiam ad hanc rem facientibus commode injicientur, & fomentationibus emplastrisque perutiliter miscebuntur.

Folia Peti fœminæ in clysterum decoctionibus adhibita mire prosunt ad Dysenteriam. *Ad dysenter.*

In Colica quoque à flatu, forinsecus valet folium calidissime admotum; proderit etiam pulvis eius drachmæ pondere ante lecti ingressum sumptus; facta prius decenti purgatione. *Colicos dolor. sed. &*

Succus quoque Nicotianæ farina tritici, hordei, aut orobi, exceptus, emplastrique modo admotus, efficaciter juvat. Ipsa quoque folia lacti prius incocta adplicataq; egregie dolorē compescunt. Iliaci quoque dolores eorum usu sublevantur. *Iliacos.*

Aqua theriacalis dolores placans.

℞. Tab. Diacodij ℥ss.
Aquæ Nicotianæ ℥ij.
Spiritus juniperi

Aquæ Theriacalis ana ʒij.
miſce. & erumpente ſudore operam ei det per horam unam vel alteram.

Tenesmus. Teneſmus à flatu inter inteſtinorum tunicas incluſo removebitur clyſteribus ex Oleo Tabacino injectis.

Vteri dolores leniens. In Uterino dolore ſunt qui adplicant umbilico folia ſub cineribus calefacta, uncto prius loco dolente Oleo in quo ſuccus foliorum bullierit.

In Uteri procidentia Iohannes Colerus Olei myrrhæ & ſpiritus Terebinthinæ ana guttulas quatuor cum aqua ſtillatitia Tabaci in aurora vel ante paſtum per horas tres exhibitas commendat, & ægritudinem hanc efficaciter removere tradit.

Suffocationis à matrice cura. In Suffocatione etiam à matrice folia probe ad ignem calefacta & umbilico uterique regioni impoſita valde commendantur. etiam hoc: mulier in ſede componatur, ignitabulo cui Tabaci ſuffimen ineſt ſellæ ſuppoſito, & in ſellam calamus imponatur: tanta vero longitudo calami ſit, ut fiſtula aptata calamo ſellam excedat: hæc fiſtula matricis ori admovēda, quo nidor uterum feriat. ſuffitus hic in ſinu inferne acceptus nobile hoc viſcus revocat, & hyſtericis valde prodeſt.

deſt. Cautio ſumma adſit, ne ingravidatis mulieribus tales ſuffitus ſubdantur, conceptum enim ſemen corrumpunt; ideo inter φθόεικα medicamenta (quæ proprie ea ſunt quæ fœtum ex utero abigunt, & ſemen in fœcundo illo naturæ horto contentum ad internecionem cogunt) ſuffitus numerantur. Vt hoc etiam hic extra lineam dicam, cavendum eſt ne ſuffumigia præſcribamus hyſtericis Cephalalgiæ obnoxiis. Hoc etiam in caſu poterit Tabaci pulvis naribus inſufflari, ut ſternutamentum invitet quod valde ad hanc rem facit. Cæterum hoc quod de fumo heic exhibemus remedium Indicis mulieribus adeo familiare adſerit Monardes, ut & ea de cauſa Tabaci folia diligenter adſervent, & magni faciant. Cautio adſit in tali adfectu, ne folia ejus mandenda exhibeantur; miram enim vim habent matricis ad ſe pelliciendi. *Cautio.*

Vt mulier facile pariat laudatur Aqua Peti duarum unciarum pondere pota, hæc partum accelerat, facitque ut abſque dolore fœtum excludat mater. fidum & probum remedium. *Partum accelerans.*

Inter Aquæduca medicamina nullum æque valet ad exhauſtionem ac nobilis Tabaci aqua ſtillaticia jejuno ventre bis in die pota, duabus ſci- *Aqua intercute laborant. Aqua Peti liberat.*

licet ante prandium & totidem ante cœnam horis: hæc aqua omnem Hydropem curat quæ arte medica curari potest, ut liberatorum exempla à nobis observata attestantur; destillatur autem siccum vino præmaceratum. Mirabilem quoque in hoc casu suffumigium Peti vim habere non est quod dubitandum.

Historia de Hydropico sanato.

His adiungamus quod clariss. Dodonæus recenset. Succo, inquit, Peti epoto quatuor aut quinque unciarum pondere alvum vehementer supra infraque turbatam, longum deinde & profundum subsequutum somnum ab amico observatum accepimus. fuit autem is qui adsumpsit homo rusticus, fortis, mediæ ætatis, hydrope laborans, qui somno expergefactus cibum potumque postulavit, ac deinceps bene habuit.

Febres curat Aqua stillatitia Peti.

Idem narravit se Aqua ex foliis Peti stillaticia rusticos multos febre liberasse paullo ante accessionem propinata.

Historia 1.

Cuidam Senatori febricitanti Anno 1611. quum post venam sectam & purgationem non cessaret febris, propinavi in initio paroxysmi sequentem haustum.

Haustus in febri intermittente tertianæ brevi.

℞. Aquæ folior. citri,

Tabaci ana ʒj.

narcot.

narcotzj.
misce.

Superindormivit & sudavit circa finem paroxysmi admodum; Quum denuo instaret paroxysmus, iterum bibit, dormivit, sudavit & à febre liberatus est integre.

Fabrum ferrarium in eadem platea idem remedium quod alter illi laudarat petenti emisimili ratione eodem tempore sanavi. Platerus. Aliud exemplum vide apud eundem in observat. ib. pag. 97j. & 285. *Historia 2.*

Huc quoque referendum quod Leonhardus Fioravantus in observationibus suis physicis scriptum reliquit. Sumpsi, inquit, Nicotianam cum radice & semine, omnia in mortario tundenda curavi. folia pendebant uncias Liiij. condidi putrificanda in fimo equino diebus triginta, atque ne putrescerent salis pluisculum adjeci cum aquæ vitæ unciis sex. tum distillari jussi in balneo Mariæ ad omnis humiditatis extractionem; utque melius servari posset, addidi tantum Olei sulphuris, ut jam sapor accesceret. Hac vero compositione diversimodis in morbis & accidentibus usus sum. febricitantes quocunque tandem febris genere,

hausta

hauſta cochlearis menſura, valetudinem recuperabant. Hæc ille.

Hujus etiam loci eſt quod ſummus & excellens ille Practicus D. Iohannes Heurnius (quem alterum Æſculapium jure appello, nec unquam ſine multa honoris præfatione nominandum cenſeo) in ſuo de Febribus libro ſcriptum reliquit: Herba (inquit) Nicotiana cum floribus deſtillatur; fæces redduntur aquæ. Hæc aqua datur in paroxyſmo ante Quartanam.

ante paroxyſmum potatum data.

Aqua hydragoga.

Aliam ad Hydropem Aquam præſcribit VVeckerus, quæ accipit,

Eupatorij
Endiviæ
Scolopendr. ana M j.
Nicotianæ herb. M iij.
Flor. Ireos noſtrat.
Sambuc. ana p j.
Rad. aſparag.
apij.
fraxini.
rubiæ.
tormentillæ.
acori ana ℥ s.
Ebuli,

Ireos

Ireos noſtrat. ana ʒsj.
Sem. cucurbit.
melonum.
citrullorum,
cucumeris.
endiviæ
ſcariolæ.
lactucæ.
portulacæ.
halicacabi ana ʒij.
Cort. tamarind.
cappar. ana ʒs.
Sambuci.
Ebuli ana ʒij.
Hepat. lupin. ʒij.
Ventric. gallin. ſiccat. ʒs.
Squill. ʒs.
Acinorum ſambuc. Mij.
Cantharid. ʒj.
Succi herbæ Nicotianæ ℔ j.
Aquæ flor. ſambuc.
Ireos,
Rad. Ebuli.
Cort. Sambuc. ana ℔ s.
Aceti ʒij.

Mellis ʒiiij.
Cinnam. el. ʒj.
Spicæ Indicæ ʒij.

Contundenda contundantur bene, miſceantur ac macerentur per horas 24. deinde in cineribus igne per quam lento deſtillentur

Aquæ addatur
Salis Abſynth. ʒs.

datur cottidie ʒjs; vel ʒij mane jeiuno ſtomacho. Hac quoque Hydropicorum vinum dilui poteſt.

Etiam in Aſcite à cauſa frigida, totus venter foliis Peti prius ſub cineribus calefactis obducatur, & fumus per cannulam vel fiſtulam attrahatur.

Thymos ſiccans linimentum.

Ad conſumendum & reſiccandum Thymos in ſede ac pudendo (ubi nulla condylomata adſunt inflammata) egregie confert linimentum quod capit

Salis Tabacini ʒ ij.
Amianthi lap.
Squamm. æris.
Sandaracæ ana ʒj.

ſingula per ſe terito, & cum roſaceo ad ſtrigmentitiam redacta craſſitiem inlinito, ac filamenta imponito.

Aquam ſtillatitiam ad exſtirpandum carunculam

in

in veſicæ oſtio naſcentem habet doctiſſimus Augenius quæ accipit

Aqua ſtillaticia ad exſtirpandum caruculam in veſicæ oſtio naſcentem.

Aluminis rochæ ʒiij.
Aquarum roſatæ.
plantag. ana ʒiij.
Succi roſar.
plantag.
portulacæ ana ʒiij.
Nicotianæ ʒiij.
Album. ovor. N. xv.

miſceantur omnia & poſito in alembico aqua ſtilletur in duplici vaſe lento igne & ſine fumo diligenter, ac in vaſe vitreo reponatur ad uſum.

Hæmorrhoïdes curans ac profluentes reprimens Empl.

Ad Hæmorrhoïdes multum facit Emplaſtrum ſequens,

℞. Pingredinis anat.
gallin. ana ʒjs.
Olibani
Fœnugræc. ana ʒij.
Ciner. Peti ʒiij.
Olei eiuſdem ʒs.
Ceræ flav. q. ſ.
confic. unguent ſ. a.

Ano etiam excipiat vaporem elevatum à de-

cocto ejus in vino remediũ est nõ contemnendũ.

Ad Gangrænam.

Ad Gangrænas à frigore ortas succus instillatus & folia trita imposita mire valent. poterit addi cõfectionis methridaticæ aut Scordij parum. Frequenti experimento obsevatũ habemus quod recipit

Succi Nicotianæ.
Syr. è rosis sicc. ana ʒij.
Aquæ ardentis ʒj.
Pulveris Scordij.
Aloes.
myrrhæ ana ʒj.
misce s. a. &
adplicetur parti laboranti.

Quod si adjiciatur cineris Nicotianę ʒs efficacius erit, & quotiens æger curabitur Aqua Peti pars affecta erit abluenda.

Oedematis cura.

In cura Oedematis evacuetur peccans & redundans humor Serapio Tabacino & de betonica ana. præparetur Iulapio sequenti,

℞. Rad. apij.
petrosel.
fœnicul. ana ʒs.
Fol. Nicotian. Mij.
betonicæ.
saturegiæ ana Mj.

coquan-

coquantur cum hydromelite.
capiat ſingulis matutinis ʒiij pro doſi.
Purgato humore purgetur æger potione quæ recipit
Fol. Senæ ʒiij.
Sem. carth. ʒij.
Agar. trochiſcat. ℈s.
fiat decoctio pro doſi. adde
Diaphœn. ʒij.
Syrupi Nicotian. ʒjs.
fiat potus. capiat.
Parti vero adfectæ adplicabis
Succi Nicotianæ ʒiij.
Syr. roſar. ſicc. ʒj.
Aquæ vitæ ʒj.
Pulveris aloes.
Scordij.
myrrhæ ana ʒj.
miſce. adplicetur parti.

Emplaſtrum ad Lupum. *Ad Lupum emplaſtrũ.*
℞. Virid. aëris ʒiij.
Olei Nicotian. ʒiiij.
Terebinthinæ ʒij.
Ceræ q. ſ. coque in Cerotum. adde
Bdellij colat. ʒij.
fiat Empl. ſ. a.

Potio ad Fiſtulas

Ad Fiſtulas Potio.

℞. Aquæ Nicotianæ ℔ j.
Centaur.
Conſolid. aur. ana ʒ iij.
Parthenionis ʒ iiij.
his impone
Rheubarb. el.
Mannæ Calabr.
Spermatis Ceti ana ʒ j.

huius optime commoti ſingulis vicibus mane veſperique, bibatur cochlear unum; mox inde vini cochlearia tria. His potiunculis mundificetur interne Fiſtula, & ſanabitur absque emplaſtro extrinſecus poſito. Si tamen quid ſuper ponere ſit animus, non incommodum erit emplaſtrum ſimplex ex Peto.

Ad Herniam Emplaſtrum.

Emplaſtrum ad Herniam aquoſam, vel tumoroſam.

℞. Sem. cydonior.
(pſyllij
Nicotian. ʒ iiij.
farin. fabar. ℔ j.
Olei Tabacini ʒ xij.
Ceræ ʒ iiij.
Terebinthin. ʒ ij.

Vini &
Aceti q. ſ.
fiat emplaſtrum ſ. a.

Nonnullos Oxalidem, Nicotianam, & Rutam vino immacerate calido per horam, & adjecto citriorum ſucco propinare in Peſte, doctiſſimus Heurnius Autor eſt. Non exigui emolumenti res eſſet, ſi aer, qui hac in lue in corruptelam abiit, & internecinum hominibus venenum contraxit, Tabaci nidore perfuſus caſtigari poſſet, & hoc modo venenata iſta miaſmata & inquinamenta fugari; quomodo diabolus Tobiani jocinoris fumo propellebatur. Sic legimus Hippocratem herbis lignisque odoratis ac unguentis focis ardentibus Athenas peſte liberaſſe, abſumptis miaſmatis fœdati aëris quæ ex Ægypto acceperat. Ea propter ab Athenienſibus magnis initiatus fuit myſteriis cum filio Theſſalo, & aurea corona publice donatus. Et Acron Agrigentinus Peſtem vitio aëris longe lateque graſſantem ſtructis ignibus exſtinxit. meminit eius facti Plutarchus libro de Iſide & Oſiride. Aetius quoque & Paulus eius meminerunt. Sed ad ſcopum.

Peſtem arcens.

Succus per ſuperiora & inferiora purgat.

Vino drachmæ duæ ſucci exhibitæ horarum decem ſpacio vim conciliant per ſuperiora purgandi

gandi & inferiora, & idcirco in hac lue multum conferunt talia, in qua catharctica vulgaria exitio sunt certissimo.

Pestilentem bubonem discutiens.

Ad Bubonem etiam pestiferum, quũ ad pepasmũ plenum ventũ est, quidam accipiunt folia Nicotianę, Oxalidis & Rutæ. hæc triplici papyro involuunt, coquunt sub cineribus cum vino. imponunt, & liquidam partem bibunt.

Si cataplasma malis

℞. Herbæ Tabaci Mij.
plantag.
Apij.
Pimpinellæ.
Senecionis. ana Mj.
coquantur omnia simul ad consumptionem aquæ. adde
Mellis rosar. ℥ij.
Terebinth. lot. ℥j.
Farinæ hord. q. s.
fiat Caplastama. Si Lavamentum desideras.

℞. Apij.
Plantag.
Pimpinell.
Senecion. ana Mj.

Tabaci

Tabaci Mij. contundãtur folia;
exprimatur ſuccus,
quem de pura. adde,
Mellis roſat. ℥ ij.
Terebinth. lot. ℥ s.
Farinæ hord. ℥ j.
miſce. fiat Lavamentum.

Etiã in cura Carbunculi peſtilentis, poſtquam ſcarificatus probe fuerit, ita ut ſanguinis ichor emanarit, ſiccentur in partem attracti humores ſucco Tabacino, cum pauco ſublimato: miſce cum vitellis ovorum; coctis adde Theriacam. Quam primum vero Carbunculus eluceſcit, admove ipſi cauterij loco folia Nicotianæ, rutæ, ac acetoſæ; chartæ involve triplici; ſub cineribus conde. cocta tere cum theriaca, vel cœpa cocta, impone.

Hieronymus Aquapendens lib. 1. de Tumorib. præter natur. cap. 20. ſe exedentes Herpetes teſtatur curaſſe, quo ad totum corpus ex ſero caprillo expurgatione; ſæpe autem cum Salſæparillæ decoctione. partes affectas aquis thermalibus D. Petri lavabat, ultimo ijs felici cum ſucceſſu ſequens admovebat Cerotum. *Herpetes exedentes Tabati cerato feliciter ſanari.*

℞. Succi Tabaci ℥ iij.
Ceræ citrinæ ℥ ij.

Resinæ pini ʒ ls.
therebinth. ʒ j.
Olei myrthin. q. s. pro formando Cerato molli.

Ad Verrucas. Verrucis tollendis profuerit succum Nicotianæ cum spissamentis adplicare, facta primum scalpello quodam ad sanguinem apertione: vel unguine Tabacino adfectum locum inungito. *& Clavos.* hoc compertum scimus. Idem fortassis censendum erit, inquit Aegid. Everhard. de Clavis qui pedum articulis innascuntur.

Vngues digitis delapsi ut restaurandi. Aqua eius ad digitis sponte delapsos ungues loco affecto infusa aut subinde panno petiove excepta atque admota, mire confert.

Ad Cirones. Succus quoque cum aceto Squillitico ad Cirones multum efficax est. Idem censendum de oleo eius.

Ad Perniones. Expertum remedium est, si pedes aliquoties viridibus Petri foliis fricentur, vel Emplastrum eius adplicetur, Perniones exulceratos egregie curari, immissis prius pedibus in aquam quæ calidissima sit cui salis pauxillum inieceris. Vel ungantur emplastro nostro ad Perniones: felici experimento à Nobis explorato. accipit autem,

Emplastrũ ad Perniones. Succi Nicotianæ ℔ j.

Olei

Olei eiuſdem,
Ceræ novæ,
Reſinæ pini ana ℥ ij.
Olei hyperici ℥ j.
bulliant igne lento horis tribus.
colaturæ adde
Terebinth. Venet. ℥ ij.
redige ſ.a. ad ſpiſsitudinē unguenti.

Recentibus vulneribus impoſita folia ſanguinem ſiſtunt, eaque glutinant: quæ majuſcula ſi ſint, vino prius eluantur, coniunctisque vulnerum labris ſuccus foliorum inſpergendus. *Sang. cohib. & vulnera ſan. fol.*

Sunt qui ἀπαϑείτως καὶ ἀδιαχείτως Peti Oleo utantur in vulnerum conglutinatione (ut vidimus) ſed peßime; olea enim vulnera ſemper diſjungunt ac conſolidationem prohibent: quare in vulneribus ab oleaginoſis & oleis prorſum abſtinendum. *Cautio.*

Pulvis ejus ſi miſceatur cum aqua Solani vel Plantaginis, & madidis linteolis tepide adplicetur omnis generis ambuſta ſanat. eadem vis eſt ſpiſſamenti. Habes Unguentum Noſtrum ad ambuſta, ulc. &c. *Ad Ambuſta.* *Unguentū ad ambuſta.*

℞. Cort. Sambuc. ℥ j.
Succi Nicotian,

Cæparum. ana ʒ j s.
Ol. roſac. ʒ ij.
Thuris pulverizat. ʒ j.
Therebinth. q. ſ.
fiat nutritum. vel
ſuccis coctione priùs abſumptis, addita cera,
fiat unguentum.

Hiſtoria. Compotor quidam vitrum quod manu tenebat cereviſia plenum, dum ſervare vult integrum, in ignem concidit, manum ſibi amburens. Ibi mulierculæ conlatis conſilijs poſt horam unam atque alteram lutum adplicant, quo nihil adeo dolor levatus eſt, ut nec interdiu nec noctu quietem capere potuerit. Animi itaque ac doloris impatiens, matronam quandam conſulit, quam Nicotianæ vires probe noſſe aliquotiens audiverat. Illa ambuſtionis oras pulvere adſpergens dolori opem ferre tentabat, ſed toto triduo parum proficiens. Quum porro graviſſime divexaretur, doloris impatientia deſperans æger hinc auxilij quidpiam exſpectandum, clam ſubinde matronæ obmurmurabat quod herbæ vires ſuo in corio periclitaretur, jubebatque omnino lenientia pharmaca adhiberi: quibus quum nihildum dolor miteſceret, revertitur; eandem ob-

obteſtans, ut qua primum cœperat medendi ratione pergeret. Illa vero pro pietate ſua morem gerente, adſperſo pulvere intra triduum ægrum curavit. Aeg. Ev.

Sequuntur Balſama, quorum primum eſt Quercetani quod accipit *Balſamum ſarcoticũ.*

Viſci herbæ Peti
Conſolid. maj. ana ℥ iiij.
Ol. terebinth. ℔ j.
Flor. hyperic.
verbaſc. ana M ij.
Pomorum ulmi ℥ iij.
Acinorum populi arb. ℥ iiij.
Spiritus vini ℔ j s.

digerantur in fimo equino vel in hypocauſto calido in vaſe vitreo optime clauſo per menſem. deinde exprimantur, & colentur. adde

Thuris,
Maſtichis,
Myrrhæ ana ℥ ij.
Sanguin. dracon. ℥ s.
Mumiæ ℥ v j.
Terebinth. ℔ s.
Benzoini ℥ j.

circulentur ſimul in pellicano octo dierum ſpacio,

cio, deinde moderato calore deſtilletur vini ſpiritus, & in fundo remanebit Balſamus Sarcoticus precioſus.

Aliud balſ. Aliud. ℞. Nicotianæ M iij.
Agrimoniæ M j.
Flor. hyperic. M. ij.
Conſol. maj. M. s.
Lumbricorum perpurg. num. centum.
Terebinth. ℔ j.
miſce, & expone ſoli ſpacio duorum menſium.

Aliud balſam. ad vulnera cap. Aliud balſamum ad capitis vulnera præſtantiſſimum.

℞. Balſami ſulphuris ʒ j.
ex terebinth. cum ol. laur. ʒ j s.
Ol. de betonica ʒ s.
Balſami Æris ʒ ij.
Olei argent. ℈ j.
Extracti Aloes ʒ j.
Flor. ſacchari
Succi Tabacini ana ʒ vj.
digere ad unionem.

Aliud balſ. Aliud. ℞. Olei Æris,
Martis ana ʒ s.
Balſami Aloes.

Butyri

Butyri arſenici ana ʒj.
Balſami ſulphuris
de mumia ana ʒ ij.
Succi Symphiti
Nicotianæ ana ʒ iij.
cum balſamo ſpiſſo ceræ redigantur in conſiſt. form. Libavius.

Aliud Elyxir balſameum glutinans. *Elyxir. balſ. glut.*
Eſſentia ſacchari nutriatur balſamo mumiæ
therebinth.
oleo ceræ ana.
quibus addatur aliquid Balſami de
Aloe cum rheubarb.
Succ. Nicotian. &
Symph. q. ſ. ad conſiſtentiam viſci.

Aliud compoſ. Rondel. *Aliud balſ.*
℞. Nicotianæ viridis contuſ. M. vj.
O'. hyperic. ʒ vj.
amygdal. amar. ʒ ij.
è ſem. papav. alb. recent.
Galbani puri ana ʒj s.
Thuris maſcul.
Maſtich.
Terebint. Venet. ana ʒj.
Aeruginis ʒ ij.

Ceræ

Ceræ albæ parum.

Ærugo, ol. amygdal. & pap. sub finem addenda. Quo antiquius, eo præstantius. Valet ad omnia in quavis corporis parte vulnera, eorundemque fluxum calide impositum probibet.

Livoribus, percussis, ex alto prolapsis, auxiliatur. Sanguinis grumas dissolvit, & ad mammillarum, manuum, & pedum ulcera est efficax. Cautio adsit ne temere quidpiam huiusmodi balsamis incipiatur, in nervosarum præcipue partium vulneribus.

Cautio in usu balsamorum.

Emplastrum Oppodeltoch, seu stipticum, Nostrum.

Empl. stipticum.

℞. Lytharg. ℔ j.
Succi Nicotian.
Olei eiusdem ana ℔ ij.
Ceræ ℔ s.
coquantur in Cerotum. adde
Thuris.
Mastich.
Myrrh. ana ʒ j.
Ciner. Tabac. ʒ iij.
commisceantur. adjice.
Minij ʒ iij.
pinse manibus, extrahendo cum
Cam-

Camphoræ ʒs ex oleo Tabacino.

Lythargyrium in alcool redactum cum Oleo Tabacino ſufficienti temporis ſpacio nutriatur. Encheiresis.
tum Peti ſuccum indes, & coques donec nulla ſuperſit humiditas. poſt Ceram conciſam ut liqueſcat, immittes & igne lento coques; ſpatulaque ſemper agitando tamdiu bulliat, donec ſuper lapidem poſitum in mellis quaſi compaginem abeat. quo pacto Thus, Myrrham, Maſtichen & Tabaci cinerem tenuiſſime ſingula per ſe lævigata, cribrata, ac ponderata ordine immiſcebis; paulo poſt Camphoram una cum pauco oleo Tabacino, vel alio pro lubitu, vel cum pauca aqua in mortario cum piſtillo calido diſſolutam. denique Minium. Hac methodo Emplaſtrum artificioſe confectum habebis. Poterit etiam Minium, poſtquam Lethargyrus coctus eſt, injici, rurſusque coqui ut rubedinem acquirat Emplaſtrum. ducatur vero Minium prius ſuper porphyrio quousque optimam lævigationem adeptum ſit, adſpergaturque liquore aliquo, quo facilius in pulverem tenuiſſimum abeat. Cautio adſit, ne ſpecies ſupra dictæ continuatim, ſed intervallo quodam competenti immittantur; neque præterea præ-

dicti pulveres calido injiciantur, ne in grumas abeant.

Aliud ſtiptic. Aliud.

℞. Lytharg. præparat.
Lap. calam. præpar. ana ℔ j.
Olei Tabaci ℔ j.
Ceræ ℔ s.
Terebinth, ℔ s.
Succi perſicariæ ℔ j.
Tabaci ℔ ij.
coquantur in Empl.

Lythargyrium ſubtiliſsime pulverizatum & præparatum cum oleo Tabacino & ſuccis minimè defæcatis, in caldario diſtemperetur, fiatque decoctio lenta donec lythargyrium ad Emplaſtri conſiſtentiam deveniat, nec vaſis fundo adhæreat. Poſthæc ab igne ſepones & Ceram minutim inciſam quam primum addes; qua liquata Terebinthinam indes, & iterum ab igne removebis. ubi omnia ferme frigida ſunt, lapidem Calaminarem admiſcebis agitando donec in unum corpus omnia redacta fuerint. poſt ſubiges, & magdalias finges.

Aliud

Aliud. *Aliud.*

℞. Maſtiches,
Thuris,
Myrrhæ,
Opopanacis,
Serapini,
Ammoniaci,
Bdellij, præparator. prius & in aceto
coctorum ana ʒ j.
Olei Nicotianæ ℔ j.
Ceræ tantundem,
Lapid. calam ℔ s.
coque in Cerotum. pinſe ut ſupra.

Nota. *Macerendo diſſolvantur gummata cum vino, ſucco, vel decocto Peti; deinde reliqui pulveres miſceantur citra ignem. Lapis Calam. & lytharg. in pulverem comminuantur; poſtremo injiciantur. terebinthina à cera remiſcetur. Lythargyros cum oleo Tabacino primo coquitur ad juſtam Emplaſtri conſiſtentiam. Decoctis vero & ſuccis jam conſumptis, immittantur Cera & gummata (ne vim emplaſticam coctione amittant) cum Terebinth. Galeno maxime Emplaſtri formam perficere videtur Lythargyrium: ubi notandum quod auri argentei venuſtatem ſuperet. In Emplaſtrum quo-* *In Empl. confect. quæ notãd.*

que compoſitionibus hoc notes: Niger color Emplaſtris conciliatur ex pice & reſina; nigerrimus ex bitumine; ex ceruſa albus; ex minio ruber: ex arugine aut æris ſquamma viridis.

Diatabacum. *Nicotiana quoque recens per ſe cum aliqua pinguedine redigitur in unguentum vulnerarium, quod oleo cerâ ſtillatitio conditur.*

Vnguentum nervinum. Aliud unguentum nervinum. Lumbrici terreſtres vino purgati contundantur cum medulla nucis Indicæ, ſemine momordicæ, juglandium nucleis, croco, & vini ſpiritu. incluſa ſacculo ſetaceo exprimantur. adde oleum myrrhinum & Tabacinum. Si Emplaſtrum velis, adijce tacamahacam & Oleum liquidambaris, aut balſamum Peruvianum cum ſucco Tabacino; fietque glutinatorium nervoſorum Balſamum.

Sequuntur unguenta ad vulnera, ulcera ſordida, cancrum, ſcrophulas, manuum fiſſuras, ſcabiem, maculas exigne per hyemem cõtractas, &c.

℞. Fol. Nicotianæ ℔ ij.
Axungiæ porcin. recent. vel
diligenter lotæ ℔ j.

Vnguent. Ioubert. herba trita per noctem macerẽtur in vino rubro: mane bulliat igne lento cum axungia ad vini conſumptionem; cola exprimendo.

adde

adde Succi Nicotianæ ℔ s.
Resinæ abiegnæ ʒ iiij.
coquantur ad succi consumptionem, addendo circa finem.
Rad. aristoloch. rotund. pulverizat. ʒ ij.
Ceræ novæ q. s.
fiat unguentum. s. a,

Frambesarius in Antidotario à se reformato pro Resina abiegna ponit Terebinthinam Venetam.

Si Ceratum malis augeatur pondus ceræ. Aliqui etiam qui exsiccare magis volunt, & consolidare, addunt
Mumiæ
Succini ana ʒ iij.

Axungiæ porcin. &c.] *Modus axungiam præparandi hic est. In largiori aquæ frigidissimæ copia, tunicis exemptis, convenit pinguedines confricari, deinde firmiter expressas siccari, subindeque alia recenti aqua lavari & exsiccari ut prius. hæcque ablutio debet ter aut quater repeti, semper abjiciendo aquam & aliam innovando, donec ultima aqua conspiciatur sincera & nitida. Deinde eas oportebit in minutissimas partes dividere & vase duplici liquefacere spatula lignea aliquotiens agitãdo: eliquatas colo transfundere in aquã donec frigescant: quib⁹ refrigeratis aqua lente & guttatim injicienda, & in idẽ vas alia infundenda, ut leviter iterum*

Axung. præparatio.

eluantur, unde manu comprimi debent quo facilius faculentum virus pessum eat. Post hæc in pilam spongia nitida madefactam transfundantur; ubi coire cœperint residentes in imo sordes eximantur. Sunt qui in Axungiæ præparatione & ablutione salem in aquam conjiciunt, postea iterum in alia aqua sine sale abluunt, idque faciunt ut mutetur odor axungiæ & insipida remaneat. Nonnulli dum eas recondunt iterum aliquid salis aut sacchari (secundum autoritatem luminaris majoris in descriptione unguenti pectoralis) admiscent, ne putrescant aut rancidæ fiant.

Aliud ung. Aliud. ℞. Sæbi hircini ʒ ij.
Olei ceræ ʒ ij.
Olei malorum aureorum ʒ j.
Tabacini ʒ j.
Sulphuris triti ʒ j.
Salis ana ʒ j.
Succi Nicotianæ ʒ j s.
misce f. a.

Aliud. Aliud. ℞. Folior. Tabaci bene contus. ℔ j s.
Olei veteris ℔ j.
Resinæ Colophon. aut vulgaris,
Ceræ novæ ana ʒ iij.

Tabaci folia loco tempore q, convenienti, ut & superius

perius monuimus, legi debent, deinde incidi & in mortario lapideo pistillo ligneo contundi. Posthæc in vini rubri quam optimi & odoriferi (eo quod vulneribus & ulceribus magis convenit; quo Hippocrates in libro de vulneribus & fracturis frequenter utitur, & Galenus in libr. secund. gen. in coctione herbarum Emplastra ingredientium) quantitate sufficienti ad partis tertiæ consumptionem decoqui: quæ quum decoctæ fuerint parumper infundi permitte, ut tota facultas cum vino in quo decocta fuerint, remaneat. Deinde adhuc calida colentur massaque herbæ Tabaci abjiciatur. In colatum Ceram minutim incisam adjicies & unàcum decoctione concoques igne lento spatula adsidue movendo ad humidi vel colati consumptionem; qua humiditate exhausta Resinam confractam, ut liquescat, cito addes: qua liquata & ab igne semota, Oleum admiscebis. tandem adjicies Terebinthinæ Cypriæ ʒiij. & rursum per tres unius horæ quadrantes bulliant, iterum miscendo, tandem exprimantur ac f. u. s. a.

Vtimur hisce Vnguentis ad scabiem, ut diximus, & capitis cumprimis tineam, ad ulcera quoque & vulnera tam recentia quam antiqua,

ad in

ad inflammationes & furunculos, adusta, & morphæam. Aliqui (addunt Norimbergenses) ad tela & globulos extrahendos quoque usurpant.

Aliud.

Aliud.

℞. Ceræ
Resinæ
Olei commun. ℔ iij.
coque in
Succi Tabacini ℔ iij. usque ad consumpt. succ.
adde Terebinth. ℔ j.
misce.

Modus præpar.

Accipe foliorum Tabaci recentium eam quantitatem ex qua possis succi libras novem habere. In mortario lapideo pistillo ligneo tundes: deinde fortiter succum intorquendo extrahes. Hujus succi non defæcati accipies libr. novem, unaque cum Cera minutim concisa in lebetem conjicies, & igne lento concoques ad humidi consumptionem dum ex novem libris tres remaneant. Tunc resinam confractam injicies, & concoques ad alteram humidi peremptionem: deinde colabis, ut si aliquid fuerit arenositatis in resina auferatur: postea Terebinthinam dissolve omnia simul spatula lignea movendo. Tandem oleum addes,

Ad humidi consumptionem, intellige ad tertiam partem.

& igni

& igni lento & levi, ne nigreſcat aut uratur, ad craſsitiem juſtam concoques, & uſioni reſervabis.

Cerotum ex Tabaco.

℞. *Succi Peti maris* ℥ iij,
Ceræ citrinæ ℥ iij,
Reſini pini ℥ j s.
Terebinth. ℥ j.
Pulveris Ariſtoch. rotund. ℥ j s.
Olei myrthin. q. ſ. ad formandum Cerotum.

Aliud. ℞. Fol. Tabaci ℔ j. *Aliud.*
Axungiæ ſuillæ, inſulſæ, præparat. ℔ s.
Cola. exprime. Coque in vaſe duplici donec aquoſitate conſumpta in ſpiſſitudinem Unguenti redigatur. Iacobus Gohorius.

Aliud. *Aliud.*

℞. Folior. Nicotianæ ℔ s,
Succi eiusdem,
Olei commun. ana ℔ j,
infunde, & cola. adde
Ceræ,
Picis alb. ana ℥ iiij,
Terebinth. ℥ ij,
miſce.

Folia Nicotianæ quum juſtam magnitudi- *Modus præpar.*

nem fuerint adſequuta legantur, & à ſordibus purgata in mortario lapideo tundantur. poſt octo dierum ſpacio una cum vini rubri ſufficienti quantitate ad macerandum pone. Sequenti vero die ad mediæ partis conſumptionem igne lento concoque ſpatula aliquotiens ducendo. Deinde Oleum cum ſucco depurato decocto adjicies, rurſusque omnia coques, donec totum vinum evaporatum & aqueus humor herbæ in vaporem reſolutus fuerit, ut prius ſpatula inter coquendum movendo. poſtea probe per ſaccum cannabinum torquendo calide exprimes. Expreßioni vero Ceram diviſam fruſtillatim injicies, liquatam ab igne depones. mox Picem albam quam tenuißime, pulverizatam permiſcebis. Vltimo Terebinthinam addes, totumque ſubactum ad uſum recondes.

Aliud. Aliud. Iohannis du Boys.

℞. Fol. abſinth. noſtri vulgar,
ſolani hortenſis,
portulacæ ſativæ,
Caprifolij,
Millefolij,
Polygonij maris,

Sempervivi minoris floribus alb.
Plantaginis majoris,
Sempervivi majoris,
Betonicæ,
Verbenæ;
Rad. rubiæ major. ana M. iij.
Fol. apij M. v.
pimpinel.
Flor. hyperici.
Fol. Galiopſis, id eſt, Urticæ fœtidæ,
Centaurij minoris ſummitates,
Fol. Piloſellæ,
chelidoniæ ana Mj s.
roſtri porcini.
Symphiti petræi ana M ij.
Rad. Symphiti major. ℥ v.

piſtentur herbæ & radices. bulliant una cum

Succi Tabaci herbæ ℔ ij,
Olei communis veter. ℔ ix,

ad conſumptionem humiditatis herbarum, tunc colentur. adde

Ceræ citrinæ ℔ ij,
Sepi caprini,
Reſinæ puræ ana ℥ xij.

Per roſtrum porcinũ dentem leonis vel caninam herbam à quibusdam caput monachi dictam intelligе.

Terebinthin. communis ʒ ix.

misce fiat unguentum.

Secundum veram collectionem, nempe quum tempus opportunum erit, herbæ recentes legantur, nitidæ mensuratæque incidantur ordine, & in mortario lapideo vehementissime tundantur. Deinde in fictili stricti oris bene cooperto cum quantitate Olei prædicta & succi Tabacini spacio unius diei, ut infundantur, lento igne fovebis. Infusione peracta eodem igne ad totius humidi aquei herbarum & succi Tabacini consumptionem coques: quo humido consumpto panno cannabino maxime rudi, calide totum velociter extorquebis: calatum igni prædicto una cum Cera confracta & sero caprino, ut liquescant, adpones; paullo post Resinam pariter divisam spatula ducendo. His liquatis & ab igne depositis Terebinthinam addes. Hoc itaque modo mundificatione hoc Vnguentum arte erit paratum, quod ad usum servabis. Augusto & Septembri mense confici debet, eo quod hoc tempore herbæ maxime vigent.

Aliud.

Aliud.

℞. Succi Nicotianæ ℔ j,
Ceræ novæ,

Picis,

Picis,
Resinæ, ana ʒ iij,
Olei hyperici ʒ J,
communis ʒ iij,
Coquantur omnia usque ad succi consumptionem. deinde adde
Terebinthæ Venet. ʒ iij,
Cola, & reserva
usioni.

In vase Ceram frustillatim divisam una cum Oleis igni levi ad liquandum expones: qua liquata Resinam & Picem confractam injicies, ut simul fundantur. Tum ab igne sepone, & statim Terebinthinam infunde. Postremo depuratum Peti suocum coniunge, & commixtis omnibus coque ad ideam Unguenti. Signum perfectæ coctionis tale erit. Accipias aliquid de decocto cum spatula lignea vel baculo, & injiciatur in carbones accensos, si strepitum nullum emittit, coctum erit; si vero emittit, non satis erit. Tunc ab igne sepone, & calide linteolo tenui & forti probe exprimendo percola, & infrigidari sinito. deinde in vase optime turato in usum serva. Ἐγχείρημα.

Depuratio succi. Tabacum concisum contunde in mortario. tuso adijce buccellam butyri *Depuratio alia succi Tabacini.*

tyri vel alius pinguedinis. contere donec non appareat. Submittatur alia portio, & immiſceatur donec herbam totam pinguedo cepit. fiat maceratio biduana, quæ tamen urgente neceſſitate omitti poteſt. Poſtea coquatur in lebete ad humidi aquoſi abſumptionem. Ubi refrixit mediocriter, per colum exprimatur ſuccus cum pinguedine.

Oleum in vulner.

Clariſſimus vir & Medicus doctiſſimus D. Theodorus Zvvingerus p. m. ex ſeminibus Tabaci contuſis & per triduum in aqua ejuſdem plantæ, vel ſimplicis, maceratis in loco tepido, & deinde expreſſis parabat Oleum quod cum oleo Terebinthinæ plurimum commendabat in vulneribus & ulceribus. Eſt quoque vulnerarium in aduſtis & inflammatis utile. Norimbergenſes. Sed dicit Hippocrates de Vlceribus ſect. 6. Oleum & quæcunque mollitudinem & olei vim habent medicamenta, ulceribus minime conferunt, &c. habent enim vim emolliendi & humectandi. at vulnera ipſa maxima indigent ſiccatione, ergo caro mollis, humida, & ſanguinolenta nihil commodi percipit ex oleoſis, ſed omnia incommoda. & idcirco in vulnerum curationibus juxta Hippocratis, Galeni, & aliorum doctrinam

Diffic. utrũ olea in vulner. curat. ſint admittend.

non

non ſunt admittenda. Reſpondemus, Hippocra- *Reſp.*
tem, quum dicit Oleum nocumenti magis quam auxilij conferre vulneribus, intelligendum eſſe de nociva oleoſorum vi, quo ad regiam vulnerum ſanationem, non autem quo ad doloris mitigationem, ratione enim mitigationis doloris convenit oleum, quamvis ratione adglutinationis non conveniat. Nervi quidem punctura nullam poſtulat regenerationem ſubſtantiæ, & ſatis eſt ſi prohibeamus acrimoniam ſaniei, ex qua vel minima dolores, convulſiones, inflammationes & mille alia naſcuntur ſymptomata. Dicit Fallopius, Oleum diutius ac ſæpius incalefactum, recipit & acquirit ex hac crebra incalefactione vim ſiccandi, & hoc per longum fit uſum. Dicendum ergo quod Oleum non ſit remedium vulneris, ſed potius præſervativum auxilium adverſus imminentia ſymptomata, ut Galenus 6. method. capit. 2 teſtatur. Sed prolixitati parcentes lectorem qui, quæ de oleoſorum in hoc caſu, ut & in aliis non abſimilibus, uſu, plura ſcire deſiderat ad Galen. libr. de ſimpl. medicam. facult. relegamus.

Cur oleum aliarũ partium vulneribus obſit, nervis vero punctus proſit.

Elegans etiam eſt unguentum ſarcoticum Quercetani. *Aliud unguentum ſarcoticum.*

℞. Suc-

℞. Succi Tabaci ℔ j.
Terebinth. ʒ v.
Ol. hyperic. compos. ʒ viij.
Vini albi generosiss. ℔ s.
digerantur per dies octo. post decoquantur ad consumptionem vini. tum adde
Colophoniæ,
Ceræ ana ʒ iij.
Mumiæ,
Carabes ana ʒ ij.
liquefiant ad ignem. & f. u.

Encheiresna.

Succum Tabaci cum oleo hyperici in lebete igni lento excoque ad succi consumptionem spatula adsidue movendo. deinde Ceram, & Colophoniam frustillatim divisa, ut liquescant, injcito: quibus liquatis lebetem ab igne sepones & Mumiam cum Carabe separatim tritam & lævigatam, semper spatha agitando, ut probe commiscean tur, conjcies; ijs optime commixtis subiges, eousque dum omnia sunt incorporata & confusa, ita ut alterum ab altero secerni minime possit. hac methodo unguentum secundum artem habebis.

Vngt. ad capitis vulnera.

Aliud unguentum ad Capitis vulnera.
℞. Succi pervincæ.

conso-

Conſolid. maj. ana ℥v,
Nicotianæ ℥ viij,
Serpentariæ,
Plantaginis ana ℥ iij,
Olei Nicotianæ ℔ j,
coque ad formam Unguenti,
adde Viſci lumbricorum ℥ s,
Medullæ bovis crur. ℥ iij,
Mumiæ ℥ iiij,
Ceræ ℥ iiij,
fiat Unguentum ſ. a.

Debent Lumbrici terrena exinaniri face, ut ſupra docuimus, & aqua fontana ter aut quater, ſemper abjiciendo aquam & aliam innovando, leviter ablui, ut terreſtreitas auferatur. Cum jam præparati & cocticum oleo Nicotianæ fuerint, Bovis medullam ſeparatim indes, poſt Mumiam. quibus jam concoctis & conſumptis, ſtatim ſuccos injicies, & ad horum conſumptionem coques. Poſthæc Ceram minutim inciſam immittes, & Unguentum conficies.

Oſſa crurum bovis quo tempore ſint colligenda ad medullas extrahendas.

Medullæ cruris bovis.] *Colligenda ſunt oſſa recentia cruris bovis in fine æſtatis & plenilunio, ne eis ſanguinis aliqua inſit ſuperfluitas; quanquam alij neglecto collectionis tempore, genus, ætatem,*

ætatem, & colorem, magis observent: plurimum enim interesse quo cœlo, qua regione, nata, aut educata; sitne item vetula, juvenca, aut adulta: quo itidem sit colore (nam ex eo temperaturam licet conjicere) fulvo scilicet, nigro, an albo, existimant. Sunt autem ossa frangenda ad medullam habendam (potest enim extrahi medulla ex spina qua durior & siccior est quam alia) quam purgabis à sanguine superfluo (si adsit) & in aqua frigida & limpida ter aut quater lavabis, aquam semper mutando. Deinde ponatur in fictili sine aqua sub dio, ut liquefiat, vel in vase duplici aut cineribus calidis; & quod liquatum erit, sensim linteolo transcolando effundatur in vas aliud, optimeq; cooperiatur, & usui servetur in loco temperate frigido. Sicque ad huius exemplum omnes aliæ medullæ præparari poterunt.

Medullæ extractio & liquatio.

Repositio.

Aliud.

Aliud.

℞. Flor. æris,
Croci Martis,
Salis fusi, ana ʒj,
Succi parthenionis,
pervincæ ana ʒ ij,
Olei Nicotianæ ℔ ij.
Terebinth. ℔ j.

Ceræ

Ceræ ʒ iiij.

coque ad ſpiſſitudinem corpoream, & confice Unguentum ſecundum methodum, quam in varijs hiſce Unguentorum compoſitionibus tibi propoſuimus. iſtis enim modis ſi diligens inſtiteris, dubium non eſt, quin omnes Emplaſtrorum & Unguentorum formulas facillime expedias.

Flor. æris] *Flos æris fit quum æs in fornace liquatum, & in vas præparatum diffunditur, antequam plane concreverit, & frigidæ inſperſione, dum adhuc calet vapor, elevatur, qui laminæ ferreæ vel plumbeæ adhærens, (quæ orificio vaſis imponitur) facile à frigore coaleſcit: & veterum & neotericorum verus eſt flos æris.* Flor. æris verus ut fiat.

Croci Martis] *Bulchaſis, qui Servitor appellatur, Crocum ferri parare docet ex limatura ferri, decies, vel amplius, incandeſcente in lamina ferrea (vino exſtincta limatura, ſi placet) donec Croci colorem induat, & imbuat.* Aliter. *Lamina ferrea tenuis cande facta, aceto forti è vino ſæpe exſtinguitur, quousque acetum rubeat. Coagulatur in Crocum, qui in vaſe vitreato reverberandus eſt. Solet autem acetum illud prius colari, ut ſubtiliſſima pars relinquatur, quamvis ſola* Martis Crocum conficiendi modus. 1. 2.

tranſeat. Vel. *Bacilli ferrei aqua ſalſa conſperguntur, quo pacto ab anchoris marinis colligi ſolet; Crocus inſiſtens detergetur vel abraditur. Nonnunquam ijdem ſolo igni ituntur, & quo purius ferrum, eo pulchrior Crocus abſiſtit.*

Salis fuſi præpar.

Salis fuſi] *modus conficiendi hic eſt. Salis in ignis ſtridor tollitur per toſtionem, vel fuſionem, unde Sal fuſum appellatur. Solvitur in vino albo. filtratur usque ad clarum. coagulatur. Coagulatum in catino vel vaſe teſtaceo operto ad ignem funditur fortiter. fuſum effunditur in conum, vel fiſtulam, aut canalem fuſorium. Iſtud eſt Sal fuſum.*

Sequuntur potiones vulnerariæ.

Potio vulneraria.

℞. Herbar. Nicotianæ M vj,
Serpentariæ,
Conſolid. aur.
Cyclaminis,
Chelidon. maj. ana. M j,
Agrimoniæ M. ij.

Omnia bene purgata pone in vinum recens, addito panis ſimilaginei tantundem, & permitte ſic digeri in fimo equino calidiſſimo, in veſica porcina probe ligata. renovato ſecundo & tertio.

Sumit-

Sumitut mane veſperiſque hauſtus ejus unicus cum admixtione ſalis Peti.

Alia potio vulneraria.

℞. Rad. Ariſtoloch. ℥s. *Alia.*
Calami aromat.
Mumiæ ana ℥j.
Spermatis Ceti ʒj.
Pyrolæ.
Saponariæ,
Conſolid. maj. ana Mij.
Nicotianæ Mvj.
Vini q.ſ.
coque ea ordine ſupra dicto.

Pulvis fodicationes curans. *Pulvis fodicationes curans.*

℞. Thuris,
Maſtiches,
Myrrhæ ana ℥s.
Corall. alb.
rubr. ana ʒj.
Aloes hepat. ℥js.
Salis Tabacini ℥ij.
miſce.

Oleum Peti Vulneribus inſtillatum cum thure, alumine, vel Sale ejus, ea depurgat, & ad cicatricem *Cicatricẽ vuln. inducens.*

tricem perducit. idem ejus decoctum præstat pro fotu, vel lotione adhibitum.

Succi & spissamenti usus in vulneribus recentibus.

Recentia vulnera, nisi justo sint profundiora, biduo persanantur foliorum succo & spissamentis. Quod si in præceps profundum sit vulnus, abluatur vino, & fascia ex prædictis madefacta, abluatur. Profuerit etiam ad curationis compendium vulnus cum intus, tum foris, eodem succo abluere, sedata prius inflammatione.

Historia.

Non ita multo postquam Ulyxiponæ innotuisset Legato hæc Panacea, coquorum eius quidam pollicem ferme totum sibi absciderat. Oeconomus confestim ad Nicotianam confugit, qua aliquotiens vulneri adplicata, coquus integre dextroque Aesculapio feliciter sanatus est. Victus cumprimis in hoc, ut & in aliis, casu, est habenda ratio, cui, si opus, accedat idonea purgatio, ut haut semel compertum exstitit.

Nota.

Salis vires in ulceribus malignis.

Sal quoque Peti ad omnia maligna ulcera imponito; sana faciet sine dolore: sed priusquam impones, lavato ulcus calida. Idem Sal erit in hoc adfectu innoxium mineralium corrosivorum loco.

Historia.

Nobilis quidam, pater unius è Nicotij pedis sequis,

ſequis, audita Nicotianæ fama, Ulyxiponam venit. Depaſcebat ei vero crus alterum inveteratum ulcus totum jam biennium. Is cum herbam præſcripta ab ipſo Legato ſibi ratione per dies decem aut duodecim adhibuiſſet, dextre ſanatus domum rediit.

Ad uleera luis Venereæ.

Ad ulcera Luis venereæ ſordida Iulius Palmarius in opuſculo de morbis contagioſis commendat quod ſequitur.

℞. Hordei integri pij.
Nicotianæ,
Eupatorij,
Plantaginis,
Morſus gallinæ,
Roſar. rubr. ana Mj.
decoquito in aquæ ℔ iiij ad libras tres, & percolato:
adde Mellis roſat.
Syr. è roſis ſicc. ana ℥iij.
Aluminis uſti,
Calchant. uſt. ana ʒs.
miſce. ſ. a.

Vlcera & gangrænas pecudum ſanans.

Ulcera præterea, Gangrænasque ſuccus inſtillatus, & folia trita impoſita, curant & adcicatricem perducunt (ut dictum eſt ſuperius) non modo

modo in hominibus, ſed etiam in animalibus, ut ipſa docuit experientia. Nam per univerſam Indiam frequentia ulcera vaccas, boves, & alia animalia infeſtant, quæ facile ob ſummam regionis humiditatem putreſcunt & vermibus ſcatent, quibus ſolebant inſpergere ſublimatum melioribus remediis deſtituti. Sed quum magno iſthuc væneat, plerumque quod vulneribus inſpergebatur pluris conſtabat, quam animal, quod curabatur, potuiſſet æſtimari. Quare Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam uſum ad putrida, fœtida, vermibusque ſcatentia animalium ulcera tranſtulerunt, atque adeo com. pererunt, ſuccum inſtillatum non modo vermes necare, ſed etiam ulcera mundare, deinde ad cicatricem perducere; ideoque Indi Tabaci folia ſemper circumferunt.

Ad urticæ ictus. Succum, aut ſpiſſamenta, aut viride folium ex fricatione madentem ſi quis manibus, aut corporis loco ex urticæ contractu aduſto adplicaverit, confeſtim læſionis dolorem amotum ac prorſus ſublatum ſentiet. Aeg. Everhardus.

Ad morſus canis rabidi. Idem ſuccus rabidorum canum morſibus remedium præſtat, ſi ſtatim, vel quadrantem horæ poſt inflictum vulnus, exhibeatur.

Ad

Ad perimendum glires muresque herba ipsa in aqua decoquitur, quam quum gustaverint paulo post moriuntur. Colerus. Herbam ipsam Cimices necare si spondæ ea defricentur, Autor est Olivarius Serræus. *Mures gliresque perimens. Cimices necans.*

Pulmones marini, vulgo Pilei crystallini pellucidi, si casu natantium scrotum tetigerint, intolerabili dolore excruciant: succo Tabaci perlinito dolor sedatur, & citissime tollitur. Baptista Porta. *Pulmonum marinorū ictus sedās.*

Folia & succum cum spissamentis malum in equis serpens instar sublimati curare nostra experientia didicimus. *Malum equorum corrigens.*

Tollit & Equorum tibiis innascentes poros sive callos. Iumenta clitellaria à sarcinis attrita, aut gravius læsa, etiã si vulnus aut ulcera in cancrum vergant, succo aut spissamentis adhibitis, vel exsiccatæ herbæ pulvere, citra ullam alterius medicamenti opem ita persanantur, ut ab itinere incœpto haud opus sit absistere.

Hactenus de Tabaci majoris latifolij specie dictum fuit, duarum reliquarum vires neutiquam in usum à Nobis traductæ, aut singulariter exploratæ sunt. Crediderim tamen facultates earum, viresque easdem esse, quæ Nicotianæ nobi-

Nota. lis, ſeu majoris anguſti foliæ. Hoc obſervandum, quod radix primæ huius ſpeciei nulla ſui parte à medicis, (quod ſciam) in uſum adſumitur.

Epilogus. Hæc ſunt, Amice Lector, quæ ſubciſivis horis, & tantiſper dum à gravioribus negotiis reſpirare licuit, de Tabaco commentati ſumus; & breviter, quoad compendij ratio tulit, ſcriptis mandavimus. Hoc citra arrogantiam tibi vere adfirmare auſim, bonam. Me propoſitorum remediorum partem uſu & experientia exploratum habere. Tu ſi longa lectione plura ſelectioraq; obſervaris, his noſtris thecis inſeras, ut inde, quum uſus exigit, faciliori negotio evoces. Multa iis adjici poſſe non diffitemur, multaque, nec imprudenter, Nos præteriiſſe comperies; nec indecorum Varro putavit perfecto ſpicilegio ſpicam reliquiſſe. Si quædam dicta ſunt, quæ doctiorum ungue correctu digna videbuntur,

Horat. in art. poët. *quoniam quandoq; bonus dormitat Homerus,* ad caſtigationem vocabimus *more* ſcilicet *magnorum virorum* (ut de Hippocrate ait Celſus lib. 8. cap. 4.) *& fiduciam magnarum rerum habentium: Levia enim ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. Magno ingenio multaque nihilominus habituro, convenit etiam ſimplex veri erroris*

roris confeſsio, præcipue in eo miniſterio quod utilitatis cauſſa poſteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante eſt deceptus. Etiam magni Autores quæ dixerunt non ſunt perfecta, (ut monet Quintilianus lib. 10.) *nam & labuntur aliquando & oneri cedunt;*

Nimirum omnes fallimur, neque eſt quisquam,
Quem non in aliqua re videre ſuffenum
Poſsis. Suus cuique attributus eſt error.

Te igitur, Lector candide, obſecramus & obteſtamur, Noſtram ut eadem ratione Opellam hanc expendas, qua Tuam Ipſe à Nobis aliisque obſervari velles; meminerisque una mecum, quod veri amatorem ſolidæque doctrinæ cupidum decet, ἐξετάζειν καὶ μὴ συκοφαντεῖν. Si non infeliciter (quod optamus) hæc alea ceciderit, non tam maligna huius agelli ſors eſt, ut nimia defrugatione inanitus nihil præterea promittat. Tu interim bene vale & fruere, ac candide fave laboribus pro Te ſuſceptis.

FINIS.

THRENODIA NICOTIANÆ.

ILLA *Ego, Francorum regalibus insita septis,*
Reginæ *dicta* Herba *diu, vergentibus horis*
Autumni flos notus, odore frondis honore
Adliciens animos, foliorum larga meorum,
Illorum succo sævos medicata dolores
Vulneris, & varios, tantum non integra, morbos,
Heu misera, heu, trador crudis innoxia flammis,
Atque hostes oblecto meos! prob fata! quid hoc est,
Quod non morte mea morior; nec mî mea mater
Tellus hosce oculos claudit; sed flamma perurens
Me totam absumit! Solo nunc nota Tabaci
Nomine; Reginæ *nomen, nomenque* NicotI
Aut Sanæ & Sanctæ (*jam sacra & debita flammis*)
Amisi, misera, heu, tantum quæ servor, ut urar!
Ergo igitur, quoniam ingratus mea dona maligne
Spernis, homo, nunc jure bono tua gaudia damnans,
Postquam uris quod amas, & amatæ in funere plantæ
Exultas, cinerum adsiduus te addico favillis,
Quamdiu terrarum dabitur Solisque potiri.
Ortus enim est aliquis Nostris ex ossibus Vltor
Petuni Genius, *qui quamdiu possidet arcem*
Humanæ mentis, tamdiu rationis egena,
Seria seponens nil magni cogitat unquam;
Sed Nostris adfixa rogis, fuligine tætra
Aëra conspurcans exhalat opaca mephitim:

Quæ

Quæ non de Noſtro producta cadavere tantum,
Sed de neſcio queis fucis & fraude recenti,
Efficit, ut proprij pereat Mihi gratia odoris;
Gratia ſed maneat modo ſubciſiva, carere,
Qua nequeunt, quicunque favum fuliginis huius
Guſtarunt; nam ſic cum ſanis faſcinat ægros,
Ut morbo gaudere ſuo videantur; & optent
Usque frui fumo, prætextu ſive catharri
Sive alio adfectu; quum mens non ſana laboret,
Et Mihi det pœnas; nam fumus gloria prima,
Et deſiderium; ſed mî lacrumabile funus.
Hîc Te præ reliquis VVingandecauva *miniſtris,*
Teque Tabaſco *reas facio: tum quisquis in Orbe*
Occiduo ſuper es qui Noſtram ſubvehis herbam,
Ut paſcas fumo fatuos: Te devovet idem
Iſte Meus Genius, *Tibi ne ſuper illa quietis*
Hora ſiet; ſed Francus, Iber, Britto, *atque* Batavus,
Dum lucroſa Tibi fingunt commercia; tandem
Servili tua colla jugo ſubmittere quærant:
Et merito: nam vos fumoſæ tegmine mercis
Sic dementaſtis populos, ut Martia corda
Nunc fumos ſolum ſpirent: tum munere veſtro
Omnis in hoc ſæcli noſtri conſiſtit honeſtas;
Flant cineres, ut multa ſpuant, fumoſaque ructent.
Vos Aſiæ, Europæ, gentesque Libyſtidos oræ,
Crudelitate levi quia ſacræ illuditis herbæ,
Et nidore meo gaudetis; ſolvite pœnas

Has Mihi, quod nunquam ceſſabunt triſtia bella,
Et quod nullus amor populos nec fœdera jungent:
Sed Vos tamdudum ſequar atris ignibus abſens,
Quamdudum inter Vos plus Noſtri pulveris hauſtus
Et cineris, Herbæ quam ſuccus, honoris habebit.
Barbaries terris ſuccedet; priſtina virtus
Exilio ſe ſponte ſuo mulctabit amaro:
Nec Vos ante ſuo dignabitur Illa reviſu
Quam Bona Mens, *Noſtros tandem miſerata labores,*
Humano generi gratiſſima Diva *redibit.*
Tunc Mea ſtirps cultis ſecure creſcet in hortis,
Et Me non ignis ſed Fati finiet hora:
Tunc hominis, demum mucos cineresque peroſi,
Non ſentina magis, putrisque cloaca, Cerebrum,
Nec fumi, velut ante fuit, domus atque caminus,
Sed Rationis *erit ſedes: in ſeque reverſus*
Ceu poſtliminio tractabit ſeria Mundus.

Erudito

Erudito Viro

D. IOHANNI NEANDRO

Germano, Philoſopho atque Medico non è multis, ingenuam TABACI virtutem uſumque doctè ediſſerenti & enucleanti.

QVis novus hic Batavis exſurgens ſedibus hoſpes,
Quis vir odoriferis Batavum ſuffitibus orbem
Imbuit, immenſum incenſurus odoribus orbem?
Tune NEANDER *is es? qui nunc toto orbe mephitim*
Voluere odoriferam, Cœlumque involuere ſumas?
Europæ populis, ipſiſque ſtupentibus Indis;
Qui ſibi iure volunt Stirpis plantaria Sacræ
Deberi? facinus pulchrum! me iudice, Plantæ
Gangeticæ indigenas Indos, omneſque docere
Terrarum indigenas virtutem uſumque, potentis
Stirpis & aureolas dotes in luminis oras
Ferre! opus invidiæ expoſitum! non Inda, nec ipſa
Serica gens potuit! Septem ſubiecta trioni
Gens nunquam auſa nefas! quæ inſanùm Stirpis odoro
Halitui indulget, quæ gens quàm diu halitus erret
Ore, hunc nare legit. Tibi Scriptori Herba merenti
Sancta datur, fruſtrà Nemauſenſi illa parenti:
Nec Regina tuo de nomine poſtera dicent
Secula, & incaſsùm peregrinis vocibus; illa,

Voce

Voce nova luſtris labentibus illa NEANDRI
Herba per omnigenas mundi vulgabitur oras.
Et meritò, gens Inda quidem Sacra ſemina terris
Seraque committunt, rigat & gens Mexica, verum
Germano incrementa trahit cultore NEANDRO,
Ingenua, & nova, docta, orbique ignota priori.
Vnde honor & laudes & læto gloria vultu
Rara NEANDRE *tuos ultra Garamantes & Indos*
Te vectura, novum faßuros Stirpis alumnum,
Cultoremque, patremque tuum; cui plurima tellus
Laurea ſerta parat, cui gens perplurima Plantæ
Haud timet indulgere, Herbæ virtute retectâ
Germanâ, virtute tua: quâ haud ſanior Herba
Heſperijs iam nota, Eoæque agnita genti.
Macte iſtac virtute, cui gens Indica Plantæ
Fumiuomæ faſces ultrò cum gente Batava
Jam deferre ardet, cui gens prædoctior orbis
Accinit; en meritos iam nunc gratantur honores
Africa gens, Aſiæque ingens, Europaque, & omnis
Delicias ſenſura tuas tellure marique
Abs te docta. Sed heus! ſuffitu plurium ocellos
Præſtrinxiße putas? ſtomachum & mouiſſe? triumpha!
Hoc virtutis opus! ſolet à virtute dolere
Invidiæ vis victa! iſtâc tu macte triumpha!

honoris ergo ſcripſi

H. DELMANHORSTIVS M.

AD LECTOREM.

SIcuti unum hoc (benigne Lector) deditiſſima egimus opera, ut hæc Noſtra qualiacunque nitidiſſima prodirent ac caſtigatiſſima: ita & ſerio advigilavimus, ut ita prodirent, ne quid jure deſiderare poſſes. Sequentes igitur haſce literas ab Amicis aliquando ad Nos ſcriptas huic materiæ adnectere operæ precium viſum fuit; idque hoc ſub prætextu & ratione, quod in illis quædam reperiantur luce digna & cognitione etiam aliorum. habebis in Tabacologia hacce locum ubi plurima ex ijs loces. Interim officium hoc Noſtrum vel excuſa, vel, quod malim, ama. Ego te; & ſalve.

Clarissimo Doctissimoque Viro

D. IOHANNI NEANDRO,

Philosopho & Medico S.

Literas tuas, Clarissime Domine Neander, accepi, è quibus intellexi, te Tabacologiam tuam jam ferè absolvisse, & jam solummodo meum judicium de quibusdam quæ nuper præsens mihi dixeras, expectare: conabor itaque pro viribus breviter de ijs meam opinionem indicare. Tres hujus herbæ species in horto meo habeo; Prima est, quam D. Car. Clusius Petum Latifolium appellat: Altera, quam Idem Petum angustifolium nominat: Tertia, quam ferè omnes rei Herbariæ scriptores sub nomine Hyoscyami Lutei descripserunt. Habui præterea ante quatuor, vel quinque annos prioris speciei alterum genus, cujus folia æque longa sed dimidio angustiora erant, folia suis processibus caules etiam amplectebantur; sed perijt illa planta hyeme antequam semen maturesceret. Secundæ verò speciei alterum genus memini me vidisse ante triginta annos Lugduni Batavorum in horto doctissimi & humanissimi viri Ioh. ab Hogelanden, cujus effigiem exhibet M. Lobelius nomine Tabaci minimi. Omnes has species existimo nobis primum ex Americâ delatas, nec ante illarum regionum detectionem hisce regionibus cognitas, nisi fortasse tertia species cognita fuerit. Tabaci nomen ab Hispanis huic herbæ inditum est, nam Americanis Picielt, *Brasilianis* Petum,

Scholijs in cap. 14. Nic. Monard.

Observ. pag. 316.

tum, *Incolis Hiſpaniolæ Inſulæ* Perebecenuc *vocatur. Sed deinde aliqui Europæi viri nobiles, herbæ hujus inſignes vires experti, veterum Regum, & Reginarum exemplo, à nomine ſuo hanc herbam denominarunt, ut ſic nomen eorum cum herbâ quotannis renaſcendo immortale redderetur. Ad Gallos primum detulit Ioan. Nicotius Regius aliquando in Luſitaniâ Orator, qui eam à ſuo nomine* Nicotianam *appellavit, & quia Reginæ dederat etiam a nonnullis* Herba Reginæ *vocata eſt. Italis, ut teſtatur Andr. Cæſalpinus,* Tornabona *nominatur, quod Nicolai Tornabonij Antiſtitis, & ad Regem Galliæ Legati, operâ tranſmiſſa ſit. Anglis quis primum ejus uſum monſtraverit ignoro: ſuſpicor tamen ad eos detuliſſe Franciſcum Draeck ſecundum orbis terrarum circumnavigatorem. Apud noſtrates herba diu cognita fuit, modum tamen hauriendi fumum per infundibula, vel contorta folia, ut Petrus Pena deſcribit, nunquam videram ante annum circiter* 1590. *cum Lugduni Batavorum Medicinæ operam darem, tum primùm animadverti ſtudioſos Anglos, & Gallos fumum ſugentes, quos cum imitari vellem, ut ejus herbæ vires experirem, excitavit mihi magnam commotionem alvi, & ventriculi, tantamque temulentiam, ſive vertiginem, ut proximum fulcrum arripere coactus fuerim; non diu tamen duravit. De formâ & viribus Tabaci nihil ſcribam, quia autores jam citati, tum neoterici botanici ferè omnes ſatis hanc herbam ejuſque admirabiles virtutes deſcripſerunt: appellant* Panaceam, Sanaſanctam, & Herbam ſanctam. *Paulus Renealmus* βλεννοχοΐς *nomen, ab effectu, indidit.*

Lib. 8. de plantis cap. 43.

Circa annum M.D. LXXXV.

Adverſar. pag. 252.

Specimine Hiſtor. Plantarum pag. 38.

Utta-

Ut tamen breviter tuæ quæstioni satisfacere possim; dico me existimare hanc herbam calidam & siccam esse, & inter valide purgantia referendam, nullamque venenatam qualitatem habere: cautè tamen, nec nisi in robustis corporibus ejus succo, aut infuso ad purgationes moliendas utendum: Idemque judico de pulvere naribus indendo, & de fumo ore per tubulos fictiles hauriendo: existimo enim ijs posse suppleri vices errhinorum, masticatoriorum, & apophlegmatismorum: quibus medici sæpè, & magno cum successu olim utebantur, hodieque non rarò utuntur. Has tamen facultates, & pituitæ eductionem non ad Calidam, & siccam temperiem, sed ad occultam proprietatem referendas censeo. Nec videtur mihi verisimile fumum Tabaci ad ipsam Cerebri substantiam, multo minus ad ejus Cavernas, seu ventriculos posse pervenire, sed existimo virtute medicamenti pituitam è cerebro per pelvim & glandulam pituitariam atrahi, quemadmodum ferrum à magnete trahitur. Si de occulta medicamentorum facultate plura desideras, consule incomparabilem Fernelium & Ioh. Langium, aliosque medicos. Multa adhuc in rerum natura abdita latent, quorum causas perspicacissimi Philosophi, & medici nullâ ratione assequi queunt. Unicum ejus rei exemplum tibi propono, cujus causam ex te quæro, & an apud aliquem idoneum autorem eâ de re quicquam legeris. Indidi aliquando oculo ægri collyrium quod inter cætera aloën habebat: ille paulo post dicebat, jam mutatum est medicamentum, & aloë additum: saporem enim ejus percipio; ego jussi ut guttam oculo meo instillaret, & paulo post saporem aloës in palato percepi. Deinde

De abd. rer. caus. lib. 2. cap. 2. & 17. Epist. Med. 18. lib. 2.

ut certior eſſem, confeci Collyrium ex Aloës dr. ß & aq. roſaceæ dr. ij. tepidè miſtis ut aloë diſſolveretur: Juſſi guttam inſtillari oculo meo, & intra horæ ſpacium tam perfectè ejus ſaporem percepi, ac ſi linguæ inſtillaſſem. Cœpi tunc primum attentius conſiderare ſententiam Galeni, qui dicit eſſe foramina in oculorum angulis circa naſum, per quæ medicamenta ocularia plerumque à multis exſpuuntur, aut emunguntur: quem eo nomine reprehendit Realdus Columbus, qui dicit, ſibi id hactenus experiri minimé licuiſſe. Ego qui non ſolum à diverſis ægris id intellexi, ſed etiam in meipſo expertus ſum, ſentio cum Galeno, medicamentorum ſapores poſſe penetrare ab oculis ad palatum: cum tamen nullum manifeſtum meatum in ſectionibus tam privatis quam publicis invenire potuerim, cum Columbo dicerem, talem meatum non inveniri: ſed exiſtimarem potius vires & ſapores medicamentorum occultâ aliquâ vi oculorum membranas & glandulas lachrymales penetrare.

Lib. 10. de uſu part. cap. 11.

Lib. 1, de ſecundo oſſe maxillæ ſup.

Sed ut ad Tabacum redeam: ſunt qui herbam hanc, & præcipue ejus fumum exiſtimant eſſe Alexipharmacum ſive antidotum contra luem veneream: meâ opinione longè a ſcopo aberrant: nullum enim meliorem præcautionis modum a lue illa inveniri poſſe exiſtimo, quàm vitare Venerem & ejus pediſſequas, nec adire Lupanaria, & Crypta, ubi ejus ſacra celebrantur. Illis verò qui dono Caſtitatis deſtituuntur conſulerem uti remedio, quod Apoſtolus Paulus in medium conſulit, cujus remedij inſtitutorem eſſe Deum Omnipotentem generis humani creatorem, ſatis declarat Moſes. Sed ijs qui humana imbecillitate lapſi hanc luem contraxerunt, potius

Epiſt. 1. ad Corynth. cap. 7. verſ. 9.

lib. Gen. cap. 2. verſ. 20.

Guajaci

Guajaci quam Tabaci uſum recommendarem. Sufficient hæc de Tabaci laudibus, ſupereſt ut calamum vertam in ejus vituperatores: hoc tamen obteſtor, me nolle patrocinari ijs, qui hac herba, aut ejus fumo abutuntur, quique ſine ulla neceſſitate, omni fere tempore, & hora hauriunt: hos comparare poſſemus helluonibus qui ſe putant ad fruges conſumendum natos, quique quo plus bibunt & edunt, eo magis putant ſe ſitire & eſurire, averſanturque ſobrietatem, æque ac illi qui pica & malacia laborant, potiones medicas quæ ejus morbum curare poſſent. Qui hanc herbam vituperant dicunt, ideo damnandam quod apud Barbaros proveniat, & ab Hiſpanorum mancipijs primum inventa & uſurpata ſit: tum quod ejus fumus ingratum odorem, & ſaporem relinquat, utentes temulentos reddat, & Cerebrum corrumpat: Contra hos conabor exemplis demonſtrare, non ſolum medicos iſtiuſmodi rebus quæ apud Barbaros proveniunt, aut etiam amaris, ingrati ſaporis, fœtidis & fumo frequenter uti: ſed etiam multos homines exotica medicamenta cibis quotidie pro condimentis immiſcere. An illi qui ideo damnandum exiſtimant quia apud Barbaros proveniat, non conſiderant etiam ſaccarum, Zinziber, Piper, Cinnamomum, nuces myriſticas & innumera alia aromata apud eaſdem gentes provenire? quorum tamen tantus ubique eſt uſus, imo ſæpiſſime abuſus, ut cibus, vel potus vix ſuavis iudicetur, cui nihil iſtorum admixtum ſit: Ut interim taceam de Rhabarbaro tam utili medicamento, quod non ſolum nomen a Barbaria traxit, ſed cujus planta nullibi in Chriſtiano orbe provenit, quamvis nonnulli Lapathum ro-

tundi-

tundifolium, vel alias plantas perperam eo nomine appellant. Utimur similiter in medicamentis Laserpitio, sive asa fœtida quod apud Barbaros etiam provenit tantoque fœtore nares ferit, ut inde à Germanis **Teufels Dreck** */ id est Stercus dæmonum appelletur : nihilominus tamen per totam fere Indiam non solum pro medicamento, sed etiam pro optimo condimento cibis immiscetur, proque Deorum cibo habetur cui teterrimus hic succus admixtus est : cujus lepidam historiam refert Garcias ab Horto. Hinc videre potes verum esse hoc adagium : Quot homines tot sententiæ : nos pro medicamento utimur, Plinius interdum noxiam putat, Indi pro Ambrosia, Lusitani pro cacadæmonum Cibo, Germani pro ejusdem Oleto habent. Si Diogenes celebris ille Cynicus Philosophus (& quia Græcus illorum judicio minime Barbarus) reviviscceret, sannis nos exciperet, diceretq; nec nobis saccharo, Zinzibere, &c. nec Indis assa fœtida, pro condimentis opus esse, sufficere, suo exemplo, lupinos pro cibo, & aquam, vini loco, posse sitim sedare, denique dolium suum omnibus ædificijs præferret. Hujus sententiam approbaret Lucianus qui Timocli Philosopho dicit : Noveris Te hæc omnia, genus, libertatem, progenitores ante limen relinquere, quum in huiusmodi servitutem temet ipsum addicens in ædes ingrederis. Siquidem libertas tibi comes ire recusarit, &c. & paulo post. Usque adeone te lupini, aut holerum agrestium tenuit penuria? usque adeo tibi defuerunt fontes frigida manantes aqua, ut per desperationem adista devenires? &c. Sed quid his immoror cum Græci ipsi fateantur, sese omnes artium ingenuarum disciplinas à Barba-*

Arom. simplic. Histor. cap. 3.

Lib. 22. cap. 23.

Dialog. de Mercede conduct.

ris ac-

ris accepiſſe, & medicinam ab Ægyptijs (quos illi etiam Barbaros appellant) didiciſſe : qui etiam fatentur non pauca ab animalibus ijs monſtrata fuiſſe: ut venæ ſectionem ab Hippopotamo bellua Nili, & clyſmatum uſum ab Ibide ave, præterea multas herbarum vires ab animalibus inventas. Ioh. Langius lib. 2. Epiſtol. medic. Epiſt. 2.

Sunt qui præſtantiſſimam hanc herbam odio proſequuntur, & qui fumum calumniantur, cum tamen medici ſæpiſſime non ſolum rerum odoratarum fumo, ſed etiam fœtidarum nidore magno cum ſucceſſu ad ſymptomata mitiganda, & morbos curandos utantur: 'Dioſcorides enim ſcribit, Tuſſilaginis ſolia ſicca incenſa, ſiccas tuſſes, & in difficultate ſpiritus, non niſi recta cervice ſpirantes ſanare, in quem uſum hiantes fumum ore excipiunt, & tranſglutiunt. Et Plinius : de Tuſſilagine: hujus aridæ cum radice fumus per harundinem hauſtus, & devoratus, veterem ſanare dicitur tuſſim. Nihil itaque novi eſt, ad depellendos morbos fumum naribus excipere aut ore haurire : ſed cum Latini per arundinem, Græci, ut quidam Dioſcoridis interpretes volunt, per infundibulum, Americani per convoluta folia, fumos haurire conſueti fuerint ; laudanda profectò eſt Anglorum ſolertia, qui fictiles tubulos (ſi modo illorum hoc inventum eſt, & non Barbarorum) ad fumum hauriendum aptiſſimos invenerunt. Aliqui omnino damnandam hanc herbam exiſtimant, quia ejus fumus temulentiam excitat : ſed hallucinantur meo judicio : cum is moderate ſumptus, præcipue ijs qui aſſueti ſunt, nullam temulentiam faciat; tum etiam ideo, quod lævior hæc ſit, & citius diſcutiatur quam illa quæ à vino contrahitur.

Lib. 3. cap 117.

Lib. 26. cap. 6.

Rigidiſſimi iſtiuſmodi cenſores deberent potius (exemplum Mahumetis ſecuti) omnem vini uſum hominibus interdicere: quia multæ cædes, ſcortationes, & adulteria ab ebrijs committuntur. Multo profecto mitius cum Iudæis egit Moſes illorum Legislator; qui quamvis ipſe ſcripſerat Noë primum vitis plantatorem, cum de vino illius bibiſſet; parum verecunde, vel nudum dormiſſe, & Lot cum vinum bibiſſet, inebriatum cum duabus filiabus inceſtum commiſiſſe: tamen vinum aut potum inebriantem ſolummodo interdicit ſacerdotibus quum ingreſſuri eſſent tentorium conventus, & Nazaræis. Et quamvis ſacra ſcriptura multis in locis ebrietatem abominetur: nihilominus tamen vinum laudat, dicitque quod lætificat Deum & homines. Tanquam vita eſt vinum hominibus, ſi moderate illud ſumatur. Quænam vita eſt homini qui deſtituitur vino? creatum enim eſt ad lætitiam hominibus. Exultationem cordis, lætitiamque animi efficit vinum potum tempeſtive quod ſatis eſt. Plurima præterea exempla è Medicis, Philoſophis, & Poëtis adferre poſſem ad demonſtrandum illos vini uſum (propter paucorum abuſum) in totum non condemnaſſe. Sed ipſa experientia ſatis docet, nullam eße regionem cui natura vinum denegavit, cujus incolæ non aliunde vinum accerſant, aut ſaltem ipſimet aliquod ſuccedaneum è frumento, aut alijs herbis, vel ſeminibus conficiant. Turcæ, & Arabum atque Indorum maxima pars qui Mahumetis dogmata ſequuntur, Opio vini loco utuntur, non ſolum ad exhilarandum, laſſitudinem ex laboribus animique faſtidia tollendum, ſed etiam ad inebriandum: adeoque ſeſe

Gen. 9. cap. 20. verſ.

Geneſ. cap. 19. verſ. 30.

Levit cap. 10. verſ. 9.

Numer. cap. 6. v. 2.

Iudic. cap. 9. v. 13.

Eccleſ. cap. 31. verſ. 30.

Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 12. dierum Genial.

ſeſe Opio aſſuefaciunt, ut ſine vitæ periculo deſueſcere nequeant: cujus rei memorabilia exempla habes apud Chriſtophorum à Coſta & Garciam ab Horto. Quid itaque admirandum eſt quod nonnulli Tabaci fumum tam liberaliter ſumant, habeantque pro præclaro omnis luctus, ac mœroris antidoto in ſuis periculoſiſſimis itineribus, quemadmodum Menelaus, & Helena vinum Nepenthes quod Ægyptiorum Regina, ipſos conficere docuerat cum tempeſtatibus eo dejecti eſſent: cum illi Opium nulla coloris elegantia, odoris ſuavitate, aut ſaporis gratitudine recommendabile medicamentum, quod omnes Medici uno ore, non ſolum inter narcotica ſive ſtupefacientia, ſed etiam inter venenata medicamenta recenſent: cujusque vix pauca grana eaque aliis medicamentis correcta, & niſi ſumma neceſſitate urgente exhibere audent, à viginti ad quinquaginta grana, & ut ille refert, de quodam Coraſone, ad Dragmas decem quotidie ſumant. Hiſt. Arom. cap. 2. Simpl. Hiſt. cap. 4.

Ad poſtremam tuam queſtionem quod attinet; ſcilicet an D. Pauvvius invenerit nigram cruſtam (è fumo Tabaci contractam) in cerebro cadaveris à ſe diſſecti, uti Tu Te à D. D. Raphelengio intellexiſſe dicis, ego plane ignoro: hoc affirmare poſſim, me jam hic Delphis apud Batavos diverſa cadavera publice in theatro ſecuiſſe, poſteaquam hic uſus (vel potius abuſus) Tabaci uſque adeo invaluit; inter quos (quod memorabile eſt) fur ille vecticularius cujus ſectioni Tu etiam ante triennium interfuiſti; quiq; inter fumiſu-

gas celeberrimus fuerat; qui etiam post acceptam mortis sententiam, ipsaq; mortis hora, à carnifice & lictoribus pro summo, uti æstimabat, beneficio Tabaci fistulam impetraverat: in illis tamen me omnes cerebri partes, processus, ductus & ventriculos diligenter examinasse, & nihil tale inveniße. Hæc sunt, clarissime D. Neander, quæ tibi si non qua optarem brevitate, saltem obiter scribenda duxi. Tu si quid habes de Tabaci viribus, propropria experientia & usu comprobatum, rogo ne supprimas, sed in artis utilitatem promas: nec te moveat Plinij autoritas, qui omnia exotica & composita medicamenta damnat: multoque minus Catonis & veterum Romanorum rigiditas, qui omnes Medicos & Philosophos Urbe pellebant, deterreat: ars enim non habet inimicos nisi ignorantes. Propter morbos Medicina inventa est, ægrotorum miseria, & dolores sæpe intolerabiles, faciunt, ut medicorum opem implorent: at penuria blandium, & secure purgantium medicamentorum, nostræ patriæ, cogit nos exoticis uti: sed cur non utemur si modo id faciamus tempestive & caute, in usum ægrotorum: idque cum gratiarum actione: considerantes Deum tam illa, quam hæc in usum hominum creaße, illumque voluisse, ut non omnia ferret omnis tellus, ut ita unus alterius ope indigens, mutuus amor per commertia coleretur; fæliciſſimumque illum æstimo, qui his omnibus Dei donis, tam ad nutritionem corporis, quam ad sanitatis conservationem, & morborum curationem creatis, tempestive & temperate uti novit: faxit Deus ut nos inter illos numerari mereamur. Vale, & saluta meo nomine hospitem

ſpitem tuum Chriſtianum Rorretum. Scripſi Delphis apud Batavos menſe Octobri anno 1621.

Tibi addictiſſimus

GVILHELMVS DE MERA,
Medicus apud Delphenſes
ordinarius.

Clariſs. Doctiſs. Viro

D. IOHANNI NEANDRO,

Bremenſi, GVIL. vander MEER
Hagienſis S. P. D.

RESponſum tuum ad poſtremas meas literas, quibus Te ad inſpectionem Anatomicæ noſtræ ſectionis invitabam, ut in ſubjecto Philocapni iſtius furis vecticularij, quod tunc præ manibus habebam, præſens proprijs oculis inſpiceres, quid judicandum ſit de illa quæſtione; an in Cerebro cadaverum fumiſugorum aliquæ fuligines, aut cruſta nigra, inveniantur, die 12. menſis Decembris anni 1621. accepi. Scribis Te propter alias occupationes non poſſe adeſſe, & petis ut Te de eventu certiorem faciam. Addis etiam te intellexiſſe D. Pauvvium P.M. aliquando ſub-

do ſubjectum ad anatomen adhibuiſſe, cuius olfactus plane ac omnino erat deperditus, idque quoniam ne veſtigia quidem mammillarium apparebant proceſſuum, quod ipſum præ immodico Tabaci hauſtu in dicto corpore accidiſſe non inanibus colligebatur conjecturis. Ego ut ingenue dicam quod ſentio: Non exiſtimo vitia, ſive naturæ errores, quæ medici inter morbos conformationis numerant, ſive ſint in defectu, ſive in exceſſu, aut etiam in ſitu partium, debere referri ad uſum Tabaci, aut aliorum medicamentorum. Si enim in illo ſubjecto deperditus erat olfactus, quid mirum? cum proceſſus mammillares olfactus inſtrumenta deeſſent. Scribit Realdus Columbus, ſe inſpexiſſe, & diſſecâſſe Lazarum Vitrivorum, qui dum viveret nullo prorſus guſtu præditus erat, devorabatque inſipida, amara, dulcia, acria, ſalſa, pinguia vitrum, ſaxa, lutum, carbones, &c. invenitque quartam conjugationem nervorum, quæ guſtus gratia in alijs hominibus producta eſt, in eo neque ad palatum, neque ad linguam reptare, ſed ad occipitium. Diſſecui ego publice anno 1614. menſe decembri Piratam natione Britannum in cujus inteſtino tenui, Ileon appellato, inveni appendicem, ſive proceſſum ſex tranſverſos pollices longum, qui latitudine ſive capacitate ipſum inteſtinum ſuperabat, diſtans a fine Jejuni, ſive ilei principio, quatuor pedum longitudine, qualem

Lib. XV. de ijs quæ raro in Anatome contingunt.

antea

antea nunquam videram : præterea ſutura ſagittalis in cranio non apparebat, ſed in utroque latere in oſſibus ſyncipitis foramen aderat, per quæ proceſſus duræ meningis prodeuntes ipſam meningem ſuſtinebant quemadmodum in alijs per ſuturas facere ſolent. Deinde menſe Martio 1615. iterum publice ſecui mulierem ferme ſexagenariam propter adulterium inceſtuoſum ſtrangulatam, in qua inveni, venis portæ ſphleneticis juxta ſplenem duas glandulas adnatas, unam nucis juglandis magnitudine, alteram paulò minorem ejuſdem ſubſtantiæ & coloris cum liene: tum quod magis admirandum, in interiori parte dextra duræ meningis, verſus proceſſum falciformem, (qui dextram partem cerebri à ſiniſtra dirimit) adnata erant ſex oſſicula lata, & compreſſa quorum nonnulla 4. alia 5. aut 6. prominentias cuſpidum acicularum inſtar acutas habebant, quæ tenuem meningem compunxerant ut apparebat ex ulcuſculis, & ſanie ibidem exiſtentibus; adeo ut dubitandum non ſit quin (ſi mulier quę ſemper dolore capitis laboraverat diutius vixiſſet) graviora ſymptomata ſuperveniſſent. Non tamen veriſimile mihi videtur illa oſſicula e fumo Tabaci nata fuiſſe; uti & illa foramina vel obliteratio futuræ ſagittalis in Britanno illo. Refers etiam, Te intellexiſſe, Doct. Pauvvium P. M. in primis ſuis Anatomicis adminiſtrationibus, Iuvenẽ ſecuiſſe robuſtum ac cætera ſaniſſimum, cujus cerebrum plane erat obſitum atris fuliginibus,

cauſam

cauſam ejus rei D. Pauwio indaganti, & ad maniam aut alium capitis adfectum id accidens referenti, reſponſum ab ijs qui Iuvenem illum noverant non valetudinarium eum unquam fuiſſe aut ſontico morbo laboraſſe, ſed aſſiduo Tabaci uſu ita adſuetum ut raro dieculam intermitteret quin auram illam fuliginoſam hauriret: hinc non temere ſuſpicabatur D. Pauwius congeriem illam fuliginum in cerebri cavitatibus factam. Ego quamvis ea de re valde dubitem ob rationes nuper ad te ſcriptas; tamen ſi re vera inventum ſit cerebrum nigricans, potius ad morbum, quam ad fumum referendum exiſtimo. Confirmat meam opinionem quod ſcribis Roterodami in Capite Architabaccarij ſuſpenſi nullam corruptelam aut fuliginem inventam fuiſſe. Tum potiſſimum quod jam multos fumiſugos diſſecuerim tam publice, quam privatim, in quibus omnibus nunquam aliquid invenire potui, quod ullam vel læviſſimam fuliginis, aut nigredinis notam vel ſuſpicionem præbere poſſet: cum tamen certo certius conſtet hunc, quem jam menſe Decembri proxime elapſo ſecui, adhuc fumum Tabaci hauſiſſe ipſa mortis hora, id eſt poſtquam ſententia mortis ipſi prælecta eſſet, quemadmodum etiam fecerat gibber ille de quo nuper tibi ſcripſi. Examinavi & perſcrutatus ſum in illis omnes cerebri partes, ductus, ventriculos, proceſſus mammillares, glandem & pelvim pituitariam, nihilque tale inveni quod me a

con-

concepta opinione dimovere poſſet. Quamvis ergo abuſum Tabaci minime laudare poſſim, tamen moderatum ejus uſum, interdum illis qui pituitoſi ſunt, præcipue ijs qui ejus fumo ſeſe aſſuefecerunt, commendo ad pituitę è cerebo eductionem, nullam inde noxam metuens, ipſe autem non utor, idque quia ſatis proſpera ſanitate (Deo propitiante) hactenus uſus fuerim: & bis ante multos annos expertus ſim, fumum iſtum mihi magnam commotionem & temulentiam aliquam efficere. Ad reſponſum Tuum quod attinet de penetratione ocularium medicamentorum, ſcribis extra omnem dubitationem eſſe quod inveniantur foramina in cranijs circa naſum in oculorum angulis: hoc equidem vidi in omnibus noſtris ſceletis, ſed illa ſunt in ſuturis, quibus oſſiculum illud, quod Columbus ſecundum maxillæ ſuperioris nominat, cum Cranij oſſibus conjungitur, per quæ venæ, arteriæ, & nervi tranſeunt. Sed loquor de membranis quibus oſſiculum illud tegitur, ibi enim nullum manifeſtum meatum inveniri dico cum Columbo.

Vale V. C.

Raptim Delphis apud
Batavos.

S. Doctissime

D. NEANDER.

Accepi Tabacologiam Tuam quam transmisisti mihi typis propediem evulgandam. Petis ut aperiam Tibi quid de Tabaci etymis sentiam; paucis scribam quid mihi videatur: igitur ad nomenclaturas quod attinet, hæc habe. Onosma *seu* Onosmio *Æginetæ qualis sit herba mihi non liquet. Scio à plerisque Onosma vocari Anchusæ sive Buglossi speciem, sed an ea verum sit Onosma veterum, necne, æque mihi ac illis incertum: Certi enim quid de veterum autorum nominibus, quæ illi herbis tribuunt, velle pronunciare, esset clara insaniæ nostræ confessio; aut saltem ignaviæ ipsorum (veterum inquam) nimis officiosa excusatio, qui herbarum notas accurate describere aut neglexerunt, aut posteris inviderunt. Quod autem Guilandinus Onosma nominet, fortassis accidit eò, quod quispiam ambitiosus botanicus semen aliquod exoticum transmittens Patavium, schedulæ suæ Onosmatis nomen adscripserit, vel quod ipse semen illud Onosmatis esse putârit, vel tale videri voluerit; ut sunt quidam Botanici ridiculè novorum nominum aut saltem speciosorum amantissimi; & se pro imperitis habitum iri putant, si vulgari vocabulo utantur. Potest fieri, Onosma dictum fuisse ab odore asinino, qualem in Cynoglossa quidam percipiunt, qualemque in Tabaco tam viridi quàm sicco ejusque fumo etiam animadverterere se dicunt: sed*

non

non ringantur ideo Tabaci amatores; asini enim non in India solum, sed etiam in Italiâ Siciliaque gratum quemdam ac moscho persimilem odorem naribus quorundam hominum non prorsus inelegantium adspirant. Quicquit sit, sufficit addidisse libro Tuo Tabacum apud quosdam Onosma Æginetæ vocari: rationes ipsorum addere aut inquirere non est necesse; nec opus plura verba facere de re incertâ. Nicotianæ nomen esse Tabac *aut* Toback *nec adferendum puto, nec negandum. Universale esse toti Indiæ Occidentali vix potest, quum tot in eâ sint idiomata. Credo quibusdam Insularum Occidentalium locis* Petun *vocari, quod vocabulum apud Gallos hodie adhuc frequenti est in usu. Fieri autem potest in Insula quæ Tabasco, Tavasco aut Tabacco dicitur, hanc herbam* Petun, Picielt, *aut* Perebecenuc *vocari: in alijs autem regionibus, quæ è Tabacco Insula hanc ipsam petunt, ab Insulæ nomine appellari* Tabacum: *quo modo* Malvasia *Insulæ & vini nomen est apud Italos; cujus rei plura passim exemplares varias locorum adsumere nomenclaturam. Sed hæ sunt conjecturæ duntaxat; nec ijs solidè aut pertinaciter standum. Hoc solùm adstruo, postquam hisce & alijs regionibus* Tabaci *nomen aut* Tobaci *invaluit, non temere ab eo recedendum; multo minus* Blennochoidis *nomen, aut ei simile vocabulum aliquod recipiendum; cujusmodi plurima doctissimus Renealmus, licet proprie, ingeniosè & appositè, fingit: nam olim mecum Cl. Clusio, & alijs, non necessaria visa fuit illa nova nominum impositio: deplorandum enim nobis magis, memoriam nostram non sufficere jam vulgatis nominibus addiscendis, & firmiter tenendis*

quam ſatagendum, ut herbas identidem babtizemus, & pro novis animadverſis viribus novo titulo condecoremus: cùm enim ſummus Deus entium ſummam copiam creârit, nos nomina multiplicare minime opus eſſe judicamus. Vale, & ſalve, ocelle juvenum, &c. à Tuo.

Iuſto Raphelengio. M.

Omni virtutum genere Ornatiſſimo Viro,

D. IOHANNI NEANDRO,

Bremano, Philoſopho, & Medico egregio, Salutem.

Litteras tuas, vir eximie, recepi, quibus rogas, & ex me quæris, ut, an, & quomodo Tabaci fumus ad ipſam cerebri ſubſtantiam pervenire, itemque nimio hujus ſuffumigij uſu cruſta quædam nigra in capite generari queat, & ad alia nonnulla quæſita tibi reſcriberem: ad quæ hæc, quæ ſequuntur, reſpondeo. Foliorum Tabaci ſiccatorum accenſorumque fumum ore, aut naribus hauſtum exceptumque non tantum ad utrumque cerebri omentum, ſeu utramque cerebri menyngem quantaquanta eſt quo-

quo-

quovorſum, verumetiam intra totam illam inſignem ſibique continuatam cavitatem cerebri ſubſtantiæ intus inſculptam, atque exactioris doctrinæ gratia ab Anatomicis in quatuor ventriculos diviſam, quinetiam in ipſum cerebri corpus atque ſubſtantiam univerſam, id eſt in poros meatuſque ejus inſenſiles, penetrare affirmo. Affirmationis meæ veritatem atque neceſſitatem ſequentibus argumentis conficio, atque demonſtro. Eorum primum eſt viarum, per quas ex oris, & narium capacitate in prædicta loca motu locali tranferatur, obvia præſentia, numeroſitas, commoditas, proclivitas atque facilitas: quas vias ſigillatim ordine recenſebo. Inter has primo loco occurrunt ampla, patentiſſima, ac ſemper hiantia illa duo oblonga faucibus ſeu ori interiori, & naribus communia, oſſiculo quodam tenero ac fragili, quod interſtitij nomine diligentiores Anatomici deſcripſerunt, à ſe invicem diſſepta, per quæ fumus Tabaci tum ex ore ad oſſis ſphenoidis ſeu cuneiformis baſin, & in nares, tum viciſſim contra è naribus ad prædicti oſsis baſin, & in os transfluere nullo negotio poteſt. Hæc foramina in quolibet capite ad anatomen adhibito diſſertis palati, ſuperioris maxillæ, ac narium oſsiculis ita manifeſte in ſenſus incurrunt, imo & ijſdem non diſſectis per filum æneum, aut ferreum incurvatum, & modo per nares in oris capacitatem, modo verò contra per os in nares uſque, ſine ullo obſtaculo du-

ctum atque trajectum ita liquido explorantur, ac deprehenduntur, ut nullus reſtet de ijs dubitandi locus. Quamobrem ad reliquas vias progredior, ducto ab ijs, quæ ex ore ad cerebrum, ejuſque membranas tendunt, exordio. Igitur fumus ex fumante Tabaci fiſtula ore exſuctus, ut veluti gradatim ad prædictas partes aſcendat, principio ad Oſsis Cuneiformis baſin jam citatam pervadit, partim per prædicta illa duo, ut jam monui, patentiſsima foramina, partim per oſſiculorum palati ſuturas, & innumera exiliaque, ad ſenſum tamen manifeſtiſsime conſpicua, foraminula, quæ ſingula inveſtiuntur tenuiſsima originem à craſſiore illa, quæ palatum inveſtit, ſimiliterque veluti perforata eſt, trahente membranula. Non eſt profecto cœlum ſeu octava cœli ſphæra denſius ſtellis fixis obſitum, quam oſſa palati ejuſmodi exiguis, rotundis, ſparſis, ac veluti conſtellantibus foraminulis ſunt pertuſa, atque inſignita; à qua potiſsimum horum foraminulorum cum ſyderibus cœleſtibus ſimilitudine Palatum Latinis Oris cœlum, Græcis οὐρανὸς appellatur. Per hæc foraminula, per quæ pituitam cerebri ab oſſe cuneiformi in palatum ſuperne delabentem quotidie, præſertim lingua palatum fugentes, in os permeare ſentimus, etiam fumus Tabaci ex ore penetrat, & ad os cuneiforme aſcendit. Interim etiam minime ſilentio prætereundum eſſe cenſeo inſigne illud atque ſatis amplum rotundumque foramen palato in ante-

riori parte juxta dentes inciſorios plerumque exciſum, per quod, ut linguæ extremitate palatum ſugentibus nobis dictum ac factum pituita prolicitur, ita quoque contrario ductu fumus Tabaci ad idem os cuneiforme prædictum effertur atque attollitur. Quo ſimulac ventum eſt, non hic ſiſtitur fumus, ſed ſtatim alias in promptu reperit vias, per quas & ad duram cerebri menyngem, & ad glandulam pituitariam accedat. Nam, ut alias brevitatis cauſa vias omittam, primum cranij os illud cuneiforme decem potiſſimum manifeſtis, ac notabilis magnitudinis foraminibus eſt pertuſum, per quæ etiam pituitoſum cerebri excrementum e glandula pituitaria derivatur, quorum quatuor ad minimum in oculorum orbitas, reliqua pars præcipue in fauces, & palato, ac naribus communem amplitudinem ſpectat, è qua duo ſunt ſatis ampla, quæ (niſi quod etiam inſigniores carotidum arteriarum ramos intra cranium intromittant) pituitæ è glandula pituitaria derivatæ in ſubjectum palatum, fauces, ac nares defluxui ex profeſſo potiſſimum ſunt deſtinata. In foramina ſex palatum, ac fauces reſpicientia ſtatim proxime & immediate, in quatuor vero reliqua oculi utriuſque orbitam ſpectantia non niſi alijs quatuor inſignibus foraminibus ab utraq; orbita in palatum pertingentibus, ipſaque orbita utraque mediantibus penetrat. Vt primum vero per hæc decem oſſis ſphenoidis foramina cranij concavitatem ingreſſus eſt, non tantum

ad ex-

ad extimam duræ matris cerebri ſuperficiem appellit, & quoquoverſum medio inter eandem ſuperficiem, & cranij oſſa ſpacio deerrans ſurſum ad bregma uſque evolat atque attollitur, verumetiam glandulam pituitariam attingens, per ejuſdem poros, meatus, ac raram ſpongioſitatem, per quam illa indeſinenter pituitam ſuam eructat, inſenſibilem ejus cavitatem, hincque per infundibuli manifeſtiſſimam fiſtuloſitatem in cerebri ventriculos ſe inſinuat, è quibus deinde mediantibus poris quoquoverſum in univerſam cerebri molem ad extimam uſque ſuperficiem, & tenuem menyngem ejus penetrat atque effertur. Nec deſunt haud infimi nominis Anatomici, qui aſſeverare audent, mediam oſſis ſphenoidis partem, quæ ſellam equinam glandulæ pituitariæ ſedem efformat, aliquando ſaltem non intus modo cavernoſam aut foraminulentam, ſed extus quoque utraque ſuperficie tam ſuperiore, quam inferiore crebris foraminulis, cribri inſtar, eſſe pertuſam, per quæ etiam foraminula, & deinde per ſuturas, quibus narium interſtitio vicinis oſſibus committitur, pituitoſum excrementum ex glandulæ pituitariæ baſi in ſubjectum palatum ſenſim ac pedetentim tranſcoletur atque deſtillet; hique, quocumque tandem jure ac merito, munire ſe nituntur etiam authoritate Galeni lib. 9. de uſu part. cap. 3. Id in quotcunque ſubjectis verum eſt, in totidem etiam proculdubio vice verſa per eaſdem

Hanc ſenſibilem & manifeſtam glãdulæ pituitariæ cavitatem etiam agnovit Galenus lib. 9. de uſu part. cap. 3. pauxillum ab initio.

dem ſuturas, & foraminula fumus Tabaci è palato ad glandulæ prædictæ baſin ipſam uſque penetraverit. Nunc ad vias, per quas è naribus interioribus ad cerebrum, ejuſque ventriculos, & membranas iter eſt, me accingo: inter quas primo loco occurrunt numeroſa illa oſſis ethmoidis ſive cribriformis exigua foramina, quæ omnia & ſingula tenuiſſimis productionibus partim piæ matris, quæ papillares cerebri proceſſus ſuperne oſſiculo prædicto ad latera criſtæ galli incumbentes cingit, partim duræ matris ſuperiorem oſſiculi ſuperficiem tegentis involvuntur; quæ productiones deinde cum membrana nares interius ſuccingente continuantur, unde mirus ille narium interiorum cum cerebri membranis, ipſoque cerebro, conſenſus. ex quo etiam titillatis, aut acrimonia laceſsitis naribus ſtatim ſternutare cogimur. Per hæc oſsis jam dicti foramina, ſive per has fiſtuloſas membraneas productiones ceu canaliculos quoſdam ut neceſsitatis tempore pituitæ, ſpiritui, ac fuliginibus egreſſus, & omni tempore aeri, atque odoribus ingreſſus; ſic quoque fumo Tabaci e naribus ad papillares proceſſus datur aditus; per quos deinde mediantibus certis ipſorum meatibus, qui etiam prædictis materiebus ingreſſum, egreſſumve exhibent, in nervorum odoratoriorum manifeſtam penetrat fiſtuloſitatem, (Sunt enim nervi odoratorij revera intus concavi, & fiſtuloſi, adeo quidem inſigniter, & manifeſte, ut vel ſtylus mediocris

cris in canalem ipſorum inſeri poſsit, (ut non ſemel hiſce oculis vidi, & hiſce manibus periculum feci) per eamque liberrimo impetu in cerebri ventriculos omnes, atque ex his per univerſam cerebri ſubſtantiam ad circumferentiam uſque, & ad tenuem ejus menyngem pervadit. Atque hoc primum eſt argumẽntum à vijs petitum: ſecundum argumentum ſuppeditabunt principia & cauſæ, quæ hunc fumi ex ore, & naribus in ſuperiores partes prædictas motum efficiunt. Inter has cauſas primum ſibi locum vendicat cerebri propria reſpiratio, & aſſiduus ac indeſinens ille reciprocus ſyſtoles ac diaſtoles motus, quo univerſa cerebri moles viciſſim modo ſe attolit, ac dilatat, modo deprimit, atque conſtringit; atque in diaſtole quidem ſpiritum vitalem è carotidibus arterijs plexum choroidem conſtituentibus, aërem vero ambientem cum odoribus, ac proinde etiam neceſſario una fumum Tabaci è naribus per os ethmoides, papillares proceſſus, ac nervos odoratorios, forte etiam quodammodo è palato per oſſis cuneiformis foramina jam enarrata, glandulam pituitariam, & infundibulum, in ſe attrahit & allicit: in ſyſtole vero tum ſpiritum animalem, in ſpinalem medullam & nervos diſtribuit, tum fuligines atque excrementa cerebri, unaque etiam fumum Tabaci per palatum, nares, alioſque meatus excludit. Secundo loco eſt capitis, & cerebri ipſius ſitus, atque conformatio: Eſt enim non tantum in faſtigio, quo

omnes

omnes fumi, atque vapores naturaliter recta aſcendunt & evolant, perpendiculariter reliquo corpori veluti operculum ſuperne impoſitum; ſed etiam figura ventricoſa, rotunda, intus cava, inferne tantum perforata, reliquis partibus undique cœca, ac plane cucurbitulari, præditum, cujus beneficio inſtar cucurbitulæ medicæ flamma calfactæ ut fumos, & vapores ex univerſi corporis partibus inferioribus, etiam remotiſſimis, ſic quoque facillime fumum Tabaci è locis viciniſsimis in ſe rapit, attrahit, atque recondit. Tertio accedit natura, motus, atque ſubſtantia ipſius fumi prædicti, qui propria ſua indole leviſsimus, inſita vi perpendiculariter ſurſum in cerebrum aſcendit; & acrimonia, vi aperiendi, ac penetrandi, & ſubſtantiæ λεπτομέρεια, ſeu tenuitate partium præditus, facillime quâ datâ viâ etiam per anguſtiſsimos quoſq; meatus in cerebrum, ejuſque omenta pervadit. Habes argumenta, quibus fumum Tabaci ad membranas cerebri, & in ipſum cerebrum univerſum penetrare, demonſtratum exiſtimo: Ex quibus etiam modus, quo couſque perveniat, ita manifeſte ac clare perſpicitur, ut nihil de eo ſuperaddendum operæ precium exiſtimem. Quod vero rumorem eſſe narras, teſtari Anatomicos, nigram ex concretis ſordibus cruſtam non ſemel repertam fuiſſe in mortuis, qui dum viverent nimio Tabaci ſuffumigio gaviſi fuerant, deque ea re quid ſentiam poſtulas; reſpondeo quod neque teme-

 re huic

re huic famæ assentiri, neque pertinaciter contradicere ausim, utpote cujus veritas experientia, & sensuum fide potius, quam ratione exploretur. Hoc affirmare ausim, quominus aliquando id fiat nullam esse rationem quæ reclamet. Triplici enim ratione, & causa possibile esse judico, ut assiduo in usu hujus suffumigij versantibus crusta aliqua nigra præter naturam in capite generetur. Primum enim si in aliqua è partibus capitis ijs, ad quas fumum Tabaci pervenire posse ostendimus, magna copia cacochymiæ pituitosæ, crassæ, lentæ, ac viscidæ colligatur, ac diutina mora, vique medicamenti tenuioribus eius portionibus exhaustis ac dissipatis crassiores suo lentore ac tenacitate parti velut adglutinatæ retineantur, quid mirum si paulatim in crustam quandam excoquantur atque indurescant? Et quod si interea temporis dum hoc fit homo ille inde desinenter, & immodice Tabaci utatur suffumigio, quod assiduo ad nascentem illam crustam appellat; quid mirum ab atro illo, atque uliginoso fumo concrescentem illam crustam simili colore atro tingi atque infici? Testari possum, me in dissecto capite, medio inter duram menyngem, & totam cranij basin spatio, duram ejusmodi, concretam, & siccam crustam, cranij ossibus tenaciter adhærescentem, albam tamen, deprehendisse: ac talem sæpius nostro sæculo in insigniter lue venerea laborantibus ex virulenta materia huc protrusa in eodem loco concrescere ex-

re experientia habeo compertiſſimum: quod ſi prædictus homo, aut alius quilibet ita affectus interea temporis materiam hanc Tabaco frequentiſſime, & immodice ſuffumigaſſet, quid, quæſo, facilius materia eadem quam atrorem ſeu nigredinem fumi ejus contrahere potuiſſet? Secundum, ut ut fumus Tabaci qualitate ſiccus ſit, quia tamen ſubſtantiæ ac conſiſtentiæ unctuoſum, pinguem, lentum, ac facile concreſcentem humorem in ſe obtinet, fieri poſſe exiſtimo, ut ex eo denſe, ac crebro ſurſum aſcendente temporis diuturnitate à cerebri, & reliquarum partium frigore, ſeu remiſſo calore materia quædam atra, pinguis, & uliginoſa concreſcat, & ſuo lentore partibus adhæreſcat, quæ deinde indeſinente fumi ejuſdem appulſu, & appoſitione accrementum accipiens, tractu temporis obdureſcat, atque cruſtoſum veluti corpus conſtituat. Idem enim etiam ex ignis accenſi fumo quotidie in focis & fumarijs noſtris accidere videmus: atq; interdum haud ita multo aliter rem ſe habere merito quis exiſtimet in ijs, quibus hypochondriacæ melancholiæ gravi ac diuturnæ, melancholia primaria ac partinax ſuccedit. Tertium impoſſibile non eſſe exiſtimo, ut a fumi hujus acrimonia, & ſiccandi vi cerebri, aut capitis pars aliqua, in quam præcipue ſalvis adhuc viribus penetrat, atque incurſionem facit, ita exſiccetur, arida fiat, tabeſcat, corrugetur, atque indureſcat, ut exterior ejus ſuperficies reſpectu reliquæ ſubſtantiæ cruſtoſa veluti appareat.

reat. Ita enim in quodam, qui vivus neminem ſibi in Tabaci uſu parem exſtare haud, ut ſocij atteſtabantur, immeritò gloriatus fuerat, poſt ſupplicium diſſecto papillares cerebri proceſſus cum nervorum odoratoriorum extremitate prorſus defuiſſe, ita ut ne veſtigium quidem eorum reliquum eſſet, hiſce oculis unà cum multis meorum æqualium conſpeximus. Cauſa hujus defectus a ſpectantium doctioribus in vim fumi Tabacini omnia ſiccandi, exhauriendi, arefaciendi, extenuandi, corrugandi, ac proinde marcore quodam conſumendi conferebatur. Sic etiam verè, extremè, & deploratiſsime hæcticorum cutis, ſi cum ſani ac ſucco pleni hominis cute comparetur, cruſtæ potius univerſo corpori inductæ quàm genuinæ cutis ſpeciem præ ſe ferre videbitur: Et in ardentiſsimis febribus membrana linguam exterius involvens interdum ita ſicca, arida, ſcabra, rugoſa, ac dura perſentitur, ut cruſta potius linguæ inducta, quam vera membrana eſſe appareat: Et quia ipſe fumus Tabaci inſigniter nigricat, eundem ſuo indeſinenter recenti contactu atque contagione prædictam cerebri, aut capitis particulam inficere ac denigrare poſſe, docet, ut alia omittam, eadem febribus ardentiſſimis laborantium lingua, quam ſæpe a fumis, & vaporibus febrilibus, exuſtis, fæculentis, & nigricantibus e corpore inferiore in eam exhalantibus inſigniter nigreſcere conſpicimus. Quod præterea ex Te audio, eodem apud vulgum rumore circumferri,

fumo

fumo Tabaci vim exſiccandi nullam, aut exiguam, ineſſe, & eundem in cerebro in meram aquam, unde erat, concreſcere, atque reverti: ac quemcunque humorem Tabaci ſuffumigio utentibus ſtatim per os, & & nares, defluere, atque expurgari videmus, eum ex ipſo fumo ſolo condenſato materiam & originem ſuam habere; præterea eundem fumum veram malignitatem ac venenoſitatem, frequenter mortiferam, obtinere, adeo ut & virus, & peſtis, & tartarei fumi nomen audiat; hæc omnia mihi quidem non ſatis arridenț; nam fumum Tabaci per ſe humectare, aut mere aqueam qualitatem obtinere, ipſo ſenſu & experientiâ abundè refellitur; pugnatque cum eodem rumore ex diametro, quem eidem fumo aduſtam, & foedam acrimoniam, itemque unctuoſitatem quandam, & pinguedinem attribuere mihi narras. Cerebrum metropolim, & fontem eſſe ejuſmodi pituitoſorum aquoſorumque humorum, quales Tabaci fumo utentibus excernuntur, pluſquam notiſſimum eſt. Iam verò ſi fumus ipſe, & ſolus, materia eſt eorum humorum, qui per palatum, & nares defluunt; cur, quæſo, ijdem humores non perinde ut fumus ipſe nigricant? cureâdem acrimoniâ, cæteriſque qualitatibus ijſdem non excellunt? cur ſubſtantiæ unctuoſitatem, & pinguedinem, quæ aliquando igne accendi poſſit, non obtinent? Cur excernuntur copiâ ſeu quantitate ita enormiter majori, quam eſt ipſa quantitas ſeu copia earum

Tabaci

Tabaci partium, quæcumque in fumum, qui hauritur, reſolvuntur? Ineſſe fateor Tabaci fumo vim quandam multis adverſam, à qua natura recte inſtituta, beneque temperata merito abhorret: ſed eandem vere malignam, venenatam, ac deleteriam non eſſe tot millia hominum tamque ſæpe, ac diu Tabaci fumo ſine ullo veneni ſigno aut ſymptomate utentes pleno ore clamabunt. Hæc paucula, rudia, informia, Vir Ornatiſme, nilotico calamo feſtinanter ad Te ſcribere per otium licuit; quæ tu polito, ſagaci, ac limatiſſimo judicio Tuo dijudices, altius perpendas, atque expolias; & ſi in illis mica ſalis, fruere, & Vale.

T. V. ad prompta ſervitia paratiſs.

HADRIANVS FALCKENBVRGIVS
Med.

FINIS.

DE TABACI DELECTV, CORRECTIONE, AC SOPHISTICATIONE.

QVod commune eſt omnibus medicamentis, ut alijs locis, alijſve temporibus, maiore minoreve ſolertia collecta, recondita, cuſtodita, præparata præſtantiora aut viliora habeantur, idem & Nicotianæ contingere ſciendum eſt. Sed cum de loco ac tempore, quantum ad ipſius herbæ culturam collectionemque attinere putabamus; diligentius etiam de præparatione ipſa, utpote in qua cardo rei verſatur, ſuo loco à nobis actum ſit, ſupereſſe videtur illud ſolummodo, ut ex quibus regionibus ad nos potiſſimum tranſvehatur Nicotiana ſuperioribus addamus; quo Tabaci delectus aliquis etiam ſecundum regiones ipſas haberi poſſit. Quare cum non omnis ferat omnia tellus, cum hic ſegetes, illic veniant felicius uvæ, ut ille ait, alijs item locis rectius præparari ſoleant medicamenta, vel minus ſophiſticari ac vitiari mercatorum perfidia, quis dubitet in ipſo etiam Tabaco multos ineſſe bonitatis, ut ſic dixerim, gradus? Adfertur ad nos ex vtraque India, tum Orientali, tum Occidentali, ex Inſulis & continenti, ex Hiſpania ſimiliter, quin & noſtris in regionibus provenit; tranſvehitur hinc tum in alias Orbis regiones, tum potiſſimum Conſtantinopolim, atque in diuerſos Turcici Imperij tractus. Indicem ſuo loco deſcripſimus multarum, ac fere omnium Tabaci differentiarum apud Mercatores. De quibus tantum mihi non ſumam, ut pronunciare auſim, quodnam primo, ſecundo, tertiove gradu collocandum ſit. Sufficiat alijs viam aperiſſe, ſi qui forte curioſius in eam rem voluerint incumbere. Hoc tantum addam, Virginienſis Tabaci genus illud optimum iudicari, quod corrupto vocabulo noſtrates Virinum ſeu Varinium, appellant, *Varijnt.* erſi errore nominis inducantur ut exiſtiment Virinum aliud

esse à Virginiensi vel nobiliorem saltem eius speciem, cum re ipsa idem sit Virinum ac Virginiense, neque ab eo differat nisi sola nominis ab Anglis opinor derivata corruptione. Licet autem & artis beneficio Nicotianam emendare. Solent nonnulli piper, aliaque calida evanido addere Tabaco, quo fiat acrius; sed hæc partim insulsa & rustica videtur præparatio partim eiusmodi ut per eam tantum facultatibus ipsius genuinis decedat, quantum accedit acrimoniæ. Omitto & alias eius farinæ præparationes: unam subnectam faciamque publici iuris quæ mihi non exigua constitit molestia, ut eius compes fierem.

℞. Muriæ limonum
Aceti vini an. ℔ j s.
Syrupi convenient. ℔. s.
Folior. Tabac. dissolut. ℥ iij.
coquantur ad dimidias.

in colaturam calentem, atque etiamnum fervori proximam Tabacum immittatur, & mox conglomeretur. Iusculi huius ea vis est, ut non modo optimæ notæ Tabacum nulla ratione vitiet, sed & illud ipsum adversus situm, aliasque temporis rerum edacis iniurias præseruet. Fit hac præparatione, ut per integros annos incorruptum servetur: sed & eadem evanida Nicotianæ vis quasi revocatur, renovaturque, & restituitur in pristinum Naturæ suæ statum: adeo quidem ut si eo usque processerit Tabaci corruptio vt incendium continere recuset, quod fit cum extreme vitiatum fuerit hoc artificio emendari possit, & Capnophilis non exigua fieri fraus. Sed ne ad fucum faciendum, ac perfidiam caupones invitare alicui videar, non hercle hoc artificium, nisi in aurem, & Græce tibi dixero. Πρὸς τὴν προειρεμένην δεκόκταν ἐπίθες εὐφορβ. δραχμὰς β. καὶ εἰς αὐτὴν τὸν Ταβακὸν πρὸς τὸν πέψιν ἔμβαλλε. Hæc tibi serva: in his quæ sequuntur elegantiæ quidem & venustatis meo iudicio aliquid inest, periculi autem nihil si publicentur. Quæ quoniam verbis uti par est describi vix possunt, curioso Lectori satisfacere voluimus tribus hisce tabellis, in quibus omnia ad vivum exprimuntur.

NOTÆ

NOTÆ AD PRIMAM TABELLAM.

EXhibet tibi, Candide Lector, hæc tabella formas tubulorum aliquot, quales apud Indos creberrimi sunt usus: etsi non diffitemur in tantis regionum Indicarum spatijs, tot locorum, civitatum, capitum ac proinde & sententiarum dissidijs magnam sane varietatem hic illic observari: & ab his ipsis multum differre alios, potissimum ijs locis quibus luxus deliciæque & divitiæ Persicarum nationum propinquiores contagio sui morum simplicitatem vitiarunt. Sed de his postmodum dixero. nunc quod præ manibus est aggrediar, & quid sibi velint tres illi totidem distincti literis tubi, breui annotatiuncula declarabo.

A. Primus ergo ea est longitudine ac propemodum forma, quæ & apud nos passim usurpatur, materia tamen multum à nostratibus diuersa. Ex lapide quippe, cui color viridis, ex quo & pocula, alia diuersi generis vasa sabrefaciunt, ea de causa quod vim ei tribuant venenis resistendi. Porro partis eius anterioris dimidium ex rubro conflatum est ære.

B. Secundus quem exhibet litera B. multo quidem maior, longitudine æquat brachium virile: lignea ei materies artificio tornatili dedolata, cuius in extremo apice Æthiopis residet effigiata sculptura. Ipsa theca ne videlicet accenso Tabaco lædatur, intrinsecus oblita atque incrustata, nescio quo genere plumbaginis. Sed & extrinsecus tum ad ignis vim

nonnihil, opinor, retundendam, tum ad tubi ipſius conſervationem ſinuoſus ille flexus, qui thecam mox excipit, redimiculo plumbeo ceu cathena torquatus.

C. *Tertius ſimiliter ex ligno compactus, ſimiliterque theca intus adverſus incendium præmunita, ſed hoc maxime intercedit diſcriminis, quod ſuperior uno, eoque continuo ligno conſtabat: hic autem ex duobus invicem coniunctis, commiſſura iuxta ipſam thecam redimiculo ex lamina æris rubri contecta. Thecam vero ipſam conſcendit feréque amplectitur caniculus, cui & torques itidem ex ære. Cæterum longitudo huius ſecundum etiam ſuperabat.*

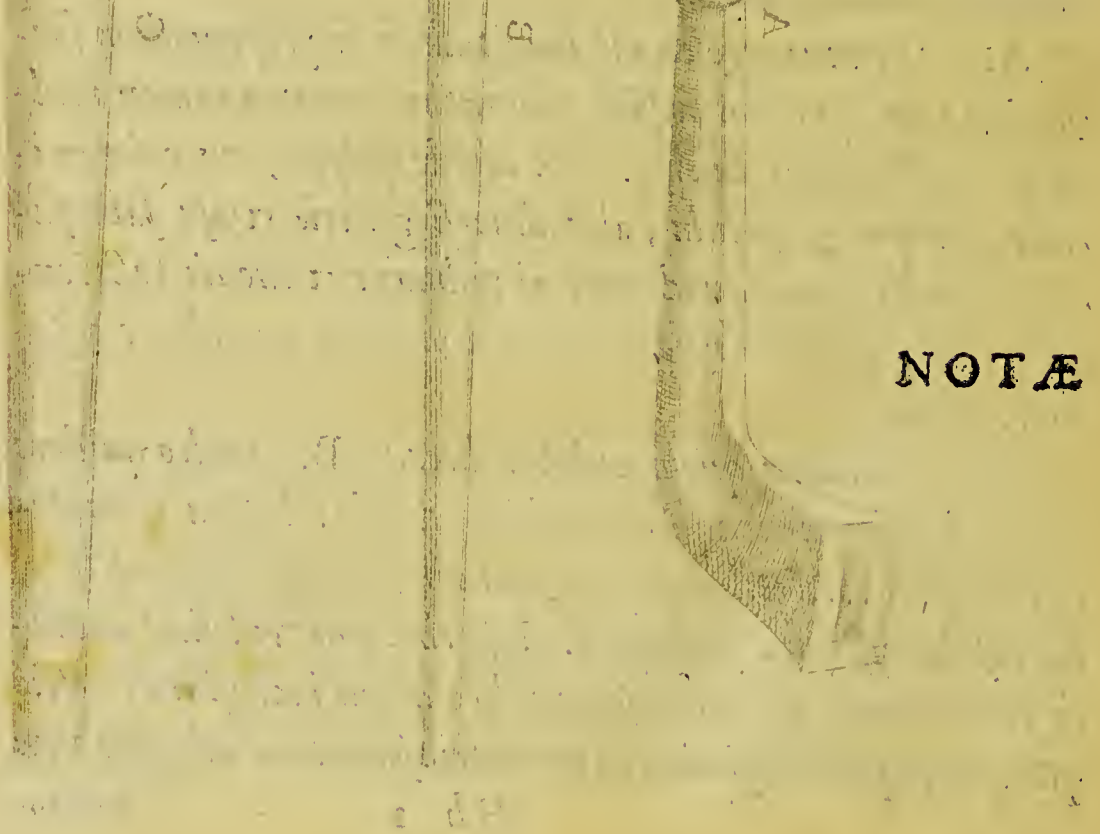

NOTÆ

A
B
C

RPJCB

NOTÆ AD SECVNDAM TABELLAM.

IAm vero tuborum Persicorum effigiem, atque utendi modum verbo uno atque altero explicemus. Persarum enim fere propria est, & nobilibus plebeisque usitatissima hæc Nicotianæ sugendæ ratio. Tubos ditiores ex auro vel argento, pauperiores è stanno sibi concinnant. Sunt autem gemini semper, eaque forma coniuncti, quam in tabella expressam vides: quibus sic utuntur, ut ijs in lagenam demissis aqua semiplenam refrigeratum Tabaci fumum ore trahant omni prorsus acrimonia retusa. Lagenam igitur accipiunt vitream, quæ contineat verbi gratia libras tres liquoris: ei infundunt aquæ claræ & puræ circiter libram unam, vel paulo amplius, quo spatij aliquid relinquatur ad fumum Tabaci recipiendum & stabulandum; immisso per orificium utroque tubo: uno videlicet Tabacum continente, altero per quem fumus eiusdem alliciatur; quorum illius extremitas tantum à fundo ipsius vasis distat, quantum huius aquam ipsam supereminet: supereminet autem latitudine unius quasi pollicis. Quæ ut clariora fiant, non inutile fuerit singula accuratius delineare, atque ob oculos Lectori proponere.

A. *Hæc theca est ac tubus, quem vides ad fundum fere usque pertingere, quo per aquam transeat, corrigaturque fumi Tabacini acrimonia, priusquam usibus cedat humanis.*

B. *Tubus alter est ori inserendus, per quem fumum adducas priori contiguus ac inseparabilis, tantoque brevior, quanto*

quanto par est, ut aquam ad dicti pollicis latitudinem supereminеat.

C. *Patella est orbicularis palmæ unius magnitudine, ad excipiendos è theca si qui forte prolabantur ab accenso Tabaco carbunculos, & scintillas.*

D. *Cochlea in orificium lagenæ striatim inserenda. Eam vero oportet fortiter adigi introrsum, quo & omnis aëri introitus præcludatur, & omnis prohibeatur inclusi fumi evaporatio.*

E. *Operculum cochleatim dedolatum, quod è stanno constare solet.*

F. *Hic apparet quo modo à sugentibus fumus Tabacinus per aquam alliciatur: 'Deorsum videlicet violento motu agitur, atque è fundo vasis per bullas erumpit fuga vacui, ut Philosophi loquuntur. Nec enim natura ullum sustinet vacuum in hoc mundi theatro consistere.*

G. *Hoc spatium est, quo fumus colligitur; unde & per tubum hauritur præparatus & edulcoratus aquæ beneficio.*

NOTÆ

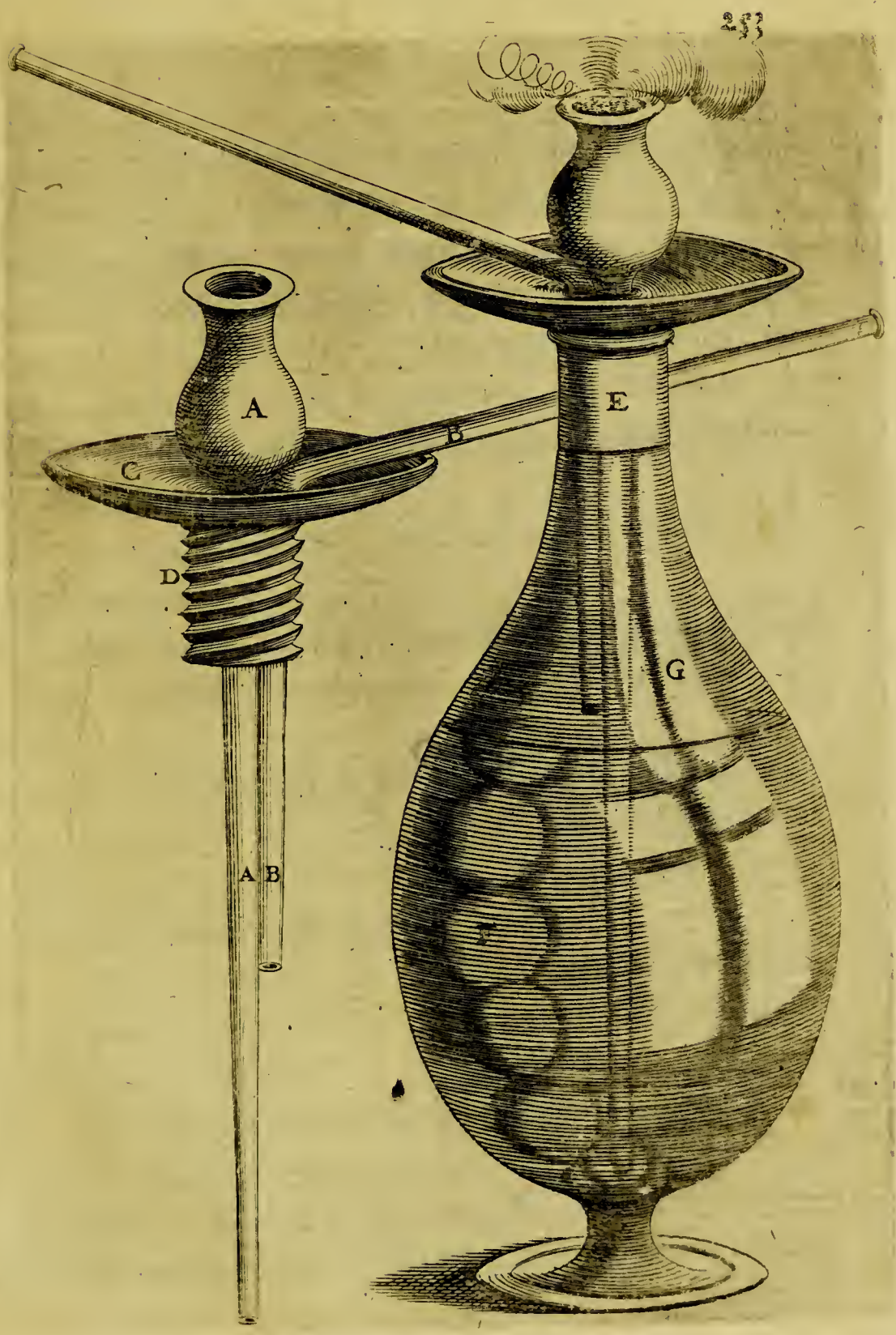
A
C
D
A B
E
B
G
F

RPJCB

NOTÆ AD TERTIAM TABELLAM.

EAdem eſt horum inſtrumentorum utendi ratio, quæ ſuperiorum; forma tamen diverſa, pauloque commodior. Tubus ille, quo fumus hauritur aliquanto longior, eo fine ut ſcilicet per hanc orificij ſui ab igne diſtantiam ſugentem caloreminus afficiat. Interea non negaverim tractu ipſo, & more diuturniore ipſam quoque acrimoniam quadamtenus retundi. Sunt & alia quædam ſtructuræ huius arcana, quæ ſubiectis literis declarantur.

A. In hanc ſpatij cavitatem confertim ingeruntur Tabaci exſiccata folia.

B. Pars hæc inferior in thecan ſubiecti tubi inſerenda eſt, eique ad medij protuberantis redimiculum fortiter coaptanda.

C. Hæc illa theca eſt, ac pars ſuperior tubi, in cuius cavitatem ſummam ſic inſerenda eſt vaſculi Tabacum continentis perforata portio, ut latera tamen & continentia & contenta exiguo interſtitio ſeparentur.

D. Porro & tubus ipſe, & ſubiecta vaſculo patella, & lagenæ operculum, quod litera D. inſignitum eſt, eidem lagenæ ſtriatim copulantur.

E. Denique etiam in hoc inſtrumentorum genere cochleam quæ orificum lagenæ ambit ex ſtanno conficiunt.

Ingenioſus & ille modus eſt, quo piſcatores circa Bantamam & Jacatram utuntur. Hi quoties navigationi ſeſe ac-

cingunt, quod ignem navigio circumferre inconsultum omnino videatur, hac ratione sibi prospiciunt. Arundinem accipiunt cavam, eamque crassissimam, in quam adductum Tabaci fumum halitu immittunt, atque è vestigio, magna autem solertia, dictam arundinem sic obturant, ut ne minimum quidem fumi eius expirare valeat. Hinc aperto foramine, quoties & quantum libuerit accipiunt, labore piscationis defatigati.

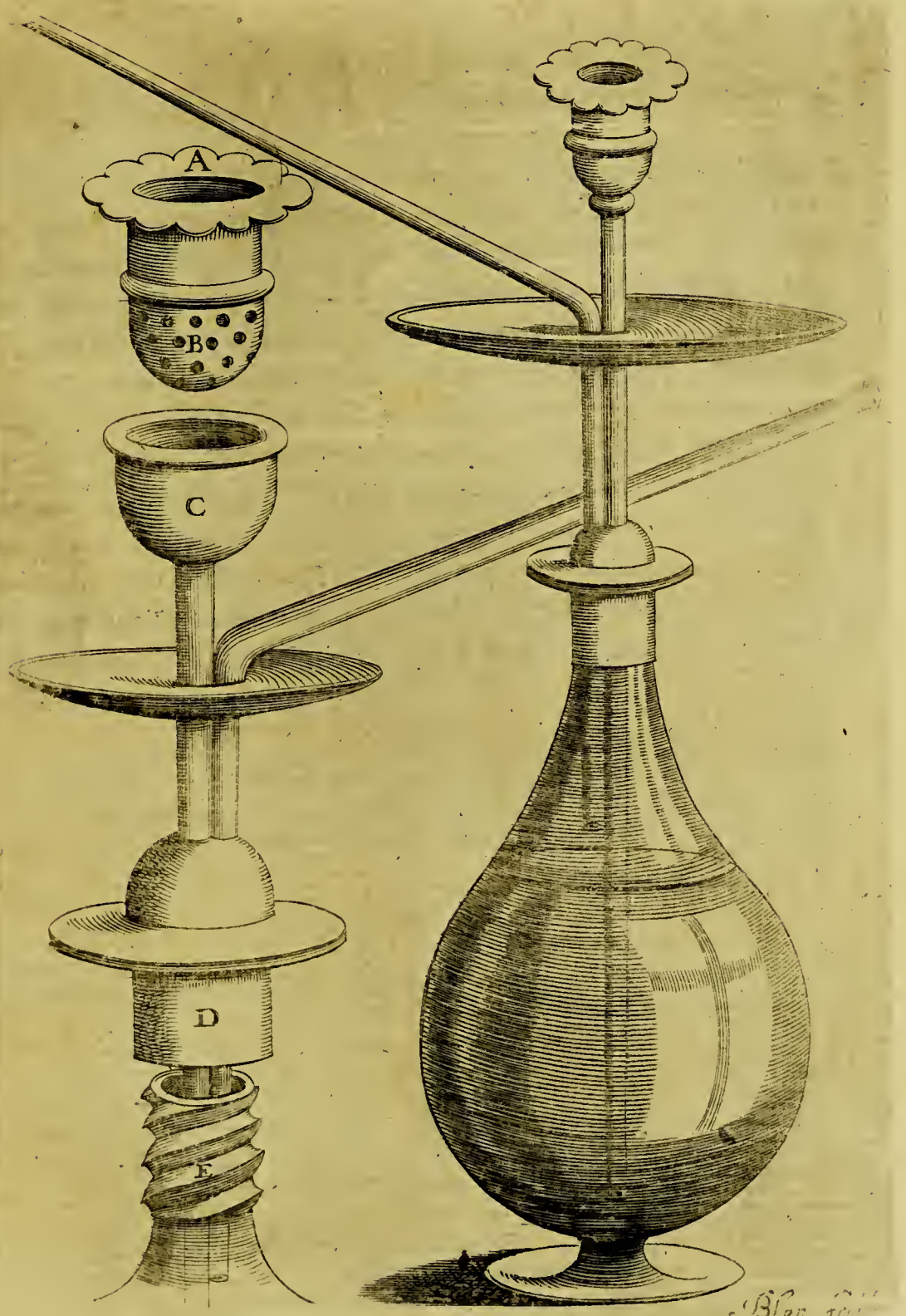
A
B
C
D
E

INDICVLVS ERRATORVM.

QVod Typographorum incuria fieri per abſentiam ſolet, Mi Lector, heic etiam factum, mendæ ut plures incurrerent; quas dum grauioribus negotijs diſtringimur, promptum Nobis non fuit emendare: heic igitur eas duntaxat exhibemus, quæ, perfunctorie quaſi, paginas hinc inde verſantibus occurrerunt inſigniores. Orthographiæ ratio non ubique ea habita, quam ipſe in meo autographo uſurparam, dum typothetæ feſtinant nimis: quod lævius etſi videtur quam ut moneri debuerit, propter moroſitatem tamen aliquorum volui neſcius ne eſſes. Cætera, ſi quæ à Nobis minus obſervata, Tibi forſan occurrent, eas ad Tuam deferimus ſpongiam ſeu pumicem. Quis enim Lynceus adeo vel perſpicax eſt, cui interdum aliquid non effugiat? Tuæ ergo humanitatis erit, humanos iſtos, quos indice hoc collectim ſubiungimus, lapſus corrigere, ijſque comiter ignoſcere. Igitur ſic emenda.

In Præfat. ad Lectorum, lege Lectorem, ib. fol. 3. lin. 2. nevulo, lege nævulo, eodem fol. fac. 2. lin. 2. Vuguentoram, lege Vnguentorum. ib. pag. 3. fac. 2. lin. 3. pro explosi, lege explosa, & ibid. lin. 5. & 10 latin. lege Latin. ibid. in margin. Eraſmus in apoth. lege Eraſmus in apothegm. ex Macrobio. ib. pag. 5. lin. 17. pro injurias, lege injurius.

In Tabacolog. pag. 1. lin. 18. & pag. 3. lin. 9. pro Panacæa, lege Panacea. & ib. lin. 19. pro Petum lege Petun. pag. 18. lin. 3. teporum, lege teporem. pag. 19. lin. 1. ptæ. lege præ. pag. 20. lin. 13. pro oſtenta, lege oſtentum. pag. 23. lin. 3. pro incurretur, lege incurreretur. ib. lin. 17. pro lateribus, lege lateralibus. ib. lin. 8. pro gravi, lege pravi. pag. 34. lin. 8. pro Panacæa lege Panacea. pag. 35. lin. 3. & 4 pro liquoquorem, lege liquorem. pag. 40. lin. 22. pro aſſimiliari, lege adſimilari. pag. 44. lin. 18. pro ineundem, lege ineundum. pag. 47. lin. 21. pro philapne, lege phlocapne. pag. 62. lin. 15. pro interim, lege interdum. pag. 71. lin. 3. & 4. pro hunc ſuffitum, lege huic ſubſitui. pag. 72. lin. 2. pro inſuetis, lege adſuetis. pag. 74. lin. 8. pro uſum lege uſu. pag. 86. lin. 7. pro ſucco, lege ſicco. pag. 88. lin. 15. pro imittatur, lege immittatur. pag. 101. lin. ult. pro Tithymale, lege Tithymalo. pag. 109. lin. 22. pro fuſum, lege tuſum. pag. 111. lin. 14. pro paroyſmus, lege paroxyſmus. ib. lin. ult. pro caballima, lege caballina. pag. 114. pro utredinem, lege putredinem. pag. 119. lin. 10. pro quadringenta, lege quadraginta. pag. 131. lin. 15. pro covendum, lege coquendum. pag. 142. lin. 11. pro aſſumptia, lege adſumpta. pag. 144. lin. 1. ℔j. lege ℥iiij. pag. 153. lin. 10. pro habitum, lege halitum. pag. 163. lin. 17.

lin. 17. pro pingredinis, lege pinguedinis. pag. 165. lin. 21. pro ℈iiij. lege ℈ij. & ibid. lin. 22. pro ℈ij, lege ℈j. pag. 168. lin. 20, pro Caplaſtama, lege Cataplaſma. pag. 212. lin. 19. pro experirem, lege experirer. pag. 213. lin. 4. pro robuctis, lege robuſtis. pag. 217. lin. 24. pro lævior, lege levior. pag. 219. lin. 18. pro queſtionem, lege quæſtionem. pag. 223. lin. 8. pro ſphlenitis, lege ſphleneticis.

Atque hæc fere ſunt errata &

macula, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

Hor. ep. 3. lib. 2.

iterum have, & labore Noſtro fruere.

F I N I S.

Tabacks Lof en Lastering

Aen

D. IOANNES NEANDER.

Alcina soomen vint by *Arioſt* beſchreven,
Heeft *Ganeloen* van *Mentz* een wonder kruyt gegeven,
(t'Welck *Moſes* eerſten hadt; en *Mahmet* inden mondt
Ghedurich hiel, ſo lang hy hem by 'tvolck bevondt)
Waer mede hy hert en ſin van ſyn aenhoorders roofde,
So datmen, vvat hy ſeyd', hem vaſtelijck gheloofde.
NEANDER, ghy hebt ſulck een kruydt, dat is ghevvis;
Oft ick ſeg dat *Taback* van ſulcker krachten is:
Ghemerck dat die *Taback* eerſt brocht in deſe landen
Der menſchen herſſens haeſt gheſtelt heeft na ſyn handen:
Hy heeft daer met ghemaeckt dat t'meeſte volck gelooft
Dat die *Taback* veracht, van ſinnen is berooft:
Ia een die den *Taback* betoont al heel te haten,
Mach ſyn' ou w kennis meeſt wel ſchouwen en verlaten.
Het *Hollandſch* ſinlijck volck acht niet meer vuyl of quaet
Te ſpouwen van *Taback*, waer dattet ſit off ſtaet.
Het eyndt van alle doen, het ſlot van alle ſpreecken,
Is nu by groot en kleyn, een pijp *Taback* t'ontſteecken:
Een dieſe ſtommeling een ander overgeeft,
En roockt als *Caens* deed, die achtmen eerſt beleeft.
Hoe dit kruydt eertijts hiet, kan ick niet wel geweten,
Ten ſy dat *t'Catanance*, off *Dvving-kruydt* was gheheten:
Mits dattet noodich ſchijnt, en doet de menſchen dwang,
En datment nooder derft dan lecker ſpijs oft dranck.
Het ſelve ſchijnt my oock nu tot ſyn lof te dwingen
Al wortet wel misbruyckt, als veel meer goede dingen.

Ick

Ick ſprac laeſtmael een woort, doch niet tot *Tabacks* ſchant,
Dit kruydt is al te goet, t'is jammer datment brant;
Terſtont dwong my *Taback* dat ick hem moeſt gebruycken;
Mits dat ick, waer ick ging, *Tabacks* roock quam te ruycken.
Iſt geen *Dvving-kruydt*, dat ons ſo ſeer aen ſich ghewent,
Dat die't een wijl' ontbeert, denct dat hy is geſchent?
Het kort de rijcke hun tijt, doet d'arme hun werc verſuymē
Laet geen gelt in de hors, laet op de borſt geen ſluymen:
Het laet de wijſe als geck, de gecke wijs van ſchijn;
De nuchter droncken, en nuchter die droncken zijn:
Het kan de moede lee'n wel ſonder ſpijs verſtercken,
So wonder is dit kruydt, en ſtrijdende in ſyn wercken.
Den *Mahmetaen* ſtelt ooc ſyn *opium* aen een kant,
En neemt dit *Dvvingend-kruydt* oock vlytich in de hant.
Wou de peſt maer een poos uyt die gheweſten blijven,
Sy ſouden dat wel licht den *Taback* toe gaen ſchrijven.
Doch niet heel ſonder reen, hy ſuyvert ſo de locht,
Dat voor den *Tabacks* roock vliedt al het vuyl gedrocht.
Vreeſt niet dat u voortaen eenighen ſtanck ſal krincken,
Nu ſtael en meſt-hoop niet dan nae *Taback* en ſtincken:
Om dat *Taback* vertraecht den ſcherpen geylen geeſt,
Ghelooftmen dat *Taback* de Pocken oock gheneeſt.
Den kloecken *Indiaen* ſal *Betle* laten varen,
Denck ick, alleen genoegt met deſe *Tabacks* blaren:
Tant-kruyd, *VVorm* en *Luyſpoer*, en al *Triakel-kruyt*,
Die vluchten al ghelijck voor den *Taback* t'lant uyt.
Men ſiet nu inden croeg veel min wijn oft bier ſchincken
Dan eertyts: men ſit daer meeſt om *Taback* te drincken,
Soo ſober maeckt dit kruydt de Menſchen over al,
Dat nu in roock alleen is alle hun wel geval:
Taback maeckt nu een nieuw gheſlacht van *Algemiſten*,
Dat vry al wat meer weet dan d'ouw Aſch-blaſers wiſten:
Sy blaeſden hun goet wech, met een kroes oft gelas;

Dees

Dees houdent by den roock, alſt al brocht is tot aſch.
Niet alleen d'*Apoteeck* ſal voortaen niet meer doghen
(Want *Tabacks* roock verdempt nu alle d'ander droghen;
Men bruyckt *Taback* allom, om worden weer ghelont,
t'Sy dat ons ſiecte quelt, t'ſy dat men is ghewont)
Maer *Taback* maeckt onnut der Medicijne ſcholen:
De jeught hoeft maer u Boeck, *Taback*, en heete kolen,
Taback dwong u wel eerſt tot ſchryven: maer die macht
Dwinght uwen leſer oock dat hy u boeck ſoo acht;
t'Is u gheleertheyt niet alleen, die dat kan maken:
Maer danct dit *Dvvingend-kruyt* dat niemant u derft laken.
Demoſthenes, en ſelfs *Cicero* ſoet beſpraeckt,
En hebbent met hun kunſt niet half ſo wel ghemaeckt,
Sy preecten mennichmael vergeefs al voorden doven:
Maer wat ghy ſegt oft ſchrijft, t'volck moet u wel geloven.
Koſt ick *Taback* alſo ghebruycken, ick ſouw oock,
Nu ghy lofen gheloof hebt door des *Tabacks* roock,
Met dit kruydt inden mont allom mijn gading halen,
En dan met roock, in ſtee van bare gelt, betalen.

IOOST van RAVELINGEN.

17-107

S504
CC-ModH

J626
N351t